

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Sıradan Şeyler Üzerine Sıra Dışı Düşünceler

Uluslararası Bestseller

Robert Fulghum

Ne Biliyorsam Hepsini
Anaokulunda
Öğrendim

Robert Fulghum

Ne Biliyorsam Hepsini Anaokulunda Öğrendim

KİTABIN ORJİNAL ADI

ALL I REALLY NEED TO KNOW I
LEARNED IN KINDERGARTEN

YAYIN HAKLARI

© ROBERT FULGHUM
AKCALI TELİF HAKLARI AJANSI
ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
VE TİCARET AŞ

BASKI

2. BASIM/OCAK 2014/İSTANBUL

ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
MATBAASI

1990 yılında yayımlanan kitabın genişletilmiş baskısıdır.

**BU KİTABIN HER TÜRLÜ YAYIN HAKLARI
FİKİR VE SANAT ESERLERİ YASASI GEREĞİNCE
ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ VE TİCARET AŞ'YE AİTTİR.**

ISBN 978 - 975 - 405 - 173 - 5

ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
Göztepe Mah. Kazım Karabekir Cad.
No.: 32 Mahmutbey - Bağcılar / İstanbul
Matbaa ve Yayınevi Sertifika No.: 10766

tel.: 0.212.446 38 88 pbx

Faks: 0.212.446 38 90

<http://www.altinkitaplar.com.tr>

info@altinkitaplar.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

ROBERT FULGHUM

Ne Biliyorsam Hepsini Anaokulunda Öğrendim

TÜRKÇESİ
CANAN KİM

Yazarın Yayınevimizden Çıkan Kitapları

**HOPPALA!
ÜZERİNE YATTIĞIMDA ALEV ALEV YANIYORDU**

İÇİNDEKİLER

PERSPEKTİF	9
KURALLARIM.....	11
DERİN ANAOKULU.....	14
MASALIN GERİ KALANI	18
ÖRÜMCEKLER	21
SU BİRİKİNTİLERİ.....	25
HAIHO LAMA	28
MELEKLER.....	30
SAKLAMBAÇ	35
KIZARMIŞ BİFTEK	38
CHARLES BOYER	42
RAKUNLAR.....	44
LARRY WALTERS	46
LARRY WALTERS HAKKINDAKİ GERÇEK	48
BALON UÇUŞU	50
ÇAMAŞIR	57
ECZA DOLAPLARI	61
AKÜ KABLOLARI VE	
YARDIMSEVER VATANDAŞ.....	65
KÖTÜ VATANDAŞ	68

BAR HİKÂYESİ	71
YARDIM	74
TOZ	77
ELEKTRİKLİ SÜPÜRGELER.....	79
DENİZKIZI	82
TAKSİ.....	84
YAZLIK İŞ	87
WEISER, IDAHO.....	90
İNCİL HİKÂYESİ	92
İSİMLER	95
SU	98
ÜÇÜNCÜ YARDIM.....	101
BAĞIRMAK	104
DONNIE.....	106
CLUCKY-LUCKY	110
KAMYONET.....	113
ÇIKMAZ SOKAK	115
SINAV	118
BUFALO TAVERNASI.....	121
ŞEKER ÖBEĞİ	124
RAHİBE TERESA.....	127
NÜFUS SAYIMI	131
BABADAN OĞULA	133
YILDIZ SEYRİ	139
EĞİTİM AŞAMASINDAKİ DEDE.....	142
DEDE.....	144
MERYEM'İN BABASI	146
GÜVE KELEBEKLERİ	148
AZRAİL KOL GEZİYOR.....	153
MANTARLAR	156
VATANDAŞLIK SÜRESİ.....	160

CRAYOLA	167
KIŞ MEVSİMİ	170
KÂFİRİN ÖNDE GİDENİ	172
HONG DUC	175
ALTIN KURAL.....	178
GUGUKLU SAAT	180
SEVGİLİLER GÜNÜ NOEL AĞACI.....	183
AĞUSTOSTA NOEL	186
BEETHOVEN'IN DOKUZUNCU SENFONİSİ	188
GİZLİ YILDÖNÜMLERİ – OCAK	191
ESKİ MEZUNLAR TOPLANTISI	194
SAN DIEGO HAYVANAT BAHÇESİ	196
SIRADAKİ ALTI HİKÂYE	201
YAN EVDEKİ ADAM	203
KARAHİNDİBA	205
SOPA CİLALAMA.....	209
İHTİMALLER	212
KARIN AKİBETİ	214
SAÇ.....	216
DÜŞÜNCELER.....	221
SON SÖZ	223

PERSPEKTİF

Anaokulu'nu bir kitapçının vitrininde gördüğüm o büyü-lü anın hatırası hâlâ zihnimde çok canlı: İçeri girdim ve bir tane satın aldım. Tezgâhtar beni tanımadı. Yeni ortaya çıkmış bir ya-zarın eseri olan kitap hakkında pek az bilgisi vardı – uzun bir başlığı olan, ince bir deneme kitabı.

Görünenler, ilk kitabımın ömrünün ve yazarlık kariyerimin bir hayli kısa olacağına işaret ediyordu.

Anaokulu şimdi, çeyrek yüzyıl sonra, hâlâ varlığını başarıy-la sürdürüyor. Sadece İngilizce baskısı altı milyondan fazla sattı. Otuz yedi dile çevrildi ve yüz üç ülkede satışa sunuldu. Kulak-tan kulağa pazarlamayla güncelliğini koruyor ve bunda, kitap baz alınarak yazılmış tiyatro oyununun üç bin gösterimden daha fazla sahnelenişinin de büyük katkısı var.

On yıl önce *Anaokulu* üzerine tekrar düşünüldü, gözden geçi-rildi ve yirmi beş yeni yazı eklenerek genişletildi. O an, “*Evet, bu kadar!*” diye düşünüyordum. Beni daha fazla değişiklik yapmaya itecek hiçbir sebep gelmiyordu aklıma.

Yazara gelince, ben de hayatta ve iyiyim. Beş deneme ve öykü kitabım daha yayımlandı; onların yanı sıra hayatın ritüelleri ve

aşk üzerine birer kitabım, bir alıntı kitabım ve iki romanım yayımlandı. Halihazırda bir biyografi, yeni bir deneme kitabı ve bir müzikal üzerinde çalışmalarım sürüyor.

Bunların ötesinde hayata gözlerimi dört açarak bakıyor, gördüklerimi anlamlandırmaya çalışıyor ve gözlemlerimi www.robertfulghum.com adresinde paylaşıyorum.

Yazma işi devam ediyor çünkü varlığımı sürdürüyorum – *Anaokulu*’nun temelinde yatan bakış açısı hâlâ geçerli: Mutlu ve doyurucu bir yaşam için gerekenler basittir ve günlük hayatta daima yanı başımızdadır.

Kitaptaki ilk yazıları okuduktan sonra bu değerleri anlayıp onlara güvendiğinizi hissederseniz bileceksiniz ki ifade edilen gerçekler sadece bana ait değil; size, hepimize ait.

Robert Fulghum

KURALLARIM

Öncelikle, bildiğim her şeyi gerçekten anaokulunda mı öğrendim? Buna hâlâ inanıyor muyum? Aşağıdaki, orijinal yazım. Sonrasında kendi yazınsal tepkim var.

Yıllar önce her baharda, kendime kişisel bir değer yargıları bildirgesi yazma görevi verdim: yani kurallar. Daha gençken, her noktanın üzerinden geçme, ucu açık hiçbir şey bırakmama kaygısıyla sayfalar boyunca yazardım. Her biri, kelimeler hayatın anlamına dair tüm çelişkileri bertaraf edebilirmiş gibi birer dava özetini andırıyordu.

Kurallarım, son senelerde giderek kısaldı –bazen alaycı, bazen komik, bazen yavan– ama hâlâ devam ediyorum. Son zamanlarda, kişisel inanç bildirgemi, öne sürdüğü idealizmi yansıtan basit cümlelerle dolu bir sayfaya indirgemeye gayret ediyorum.

Özlüğe dair ilhamı, bir akaryakıt istasyonundayken aldım. Emektar arabamın deposunu, yüksek oktanlı süper benzinle doldurmuştum. Benim külüstür bunu kaldıramayarak tuhaf tuhaf homurdanmaya başladı – kavşaklarda aksırıp tıksırıyor, yokuş aşağı giderken geçiriyordu. Anlamıştım. Benim de zihnim ve ruhum bazen öyle olur. Derin içerikli çok fazla bilgi edindiğim-

de varoluşsal sıkıntılar yaşıyorum. Hayata dair seçimler yapmam gereken yol ayrımlarında, ya gereğinden fazla bildiğim, ya da yeterince bilmediğim için aksırıp tıksırırım. Sorgulanan yaşam, kesinlikle pikniğe çıkmak gibi değildir.

Anlamlı bir yaşam sürdürmek için neyin gerektiğini bildiğimi o an fark ettim: o kadar da karmaşık olmadığını. *Biliyorum*. Ve uzun, çok uzun zamandır da biliyordum aslında. Yaşıyordum – eh, bu başka bir konu, değil mi? Kurallarım şöyle:

Hayatı nasıl yaşayacağıma, ne yapacağıma ve nasıl davranacağıma dair BİLMEM GEREKEN HER ŞEYİ anaokulunda öğrendim. Bilgelik, öğrenimin en üst basamağında değil, kilise okulundaki kum havuzundaydı. İşte öğrendiklerim:

Her şeyi paylaş.

Adil oyna.

İnsanlara vurma.

Her aldığını tekrar yerine bırak.

Kendi pisliğini temizle.

Sana ait olmayan bir şeyi alma.

Birini incitirsen ondan özür dile.

Yemekten önce ellerini yıka.

Sifonu çek.

Sıcak kurabiye ve ılık süt sana faydalıdır.

Dengeli bir hayat yaşa: Her gün biraz öğren, biraz düşün, biraz çiz, biraz boya, biraz şarkı söyle, biraz dans et, biraz oyna ve biraz çalış.

Her öğleden sonra şekerleme yap.

Dışarı çıktığında trafiğe dikkat et, el ele tutuş ve yanındakinden ayrılma.

Merak et. Kâğıt bardaktaki küçük tohumu unutma: Kökler aşağı uzanır, bitki ise yukarı. Kimse nedenini, nasılını bilmez ama hepimizin hoşuna gider.

Japon balıkları, hamster'lar, kobay fareler, hatta kâğıt bardaktaki minik tohumlar... hepsi ölür. Biz de.

Sonra Dick ve Jane kitaplarını hatırla, öğrendiğin ilk sözcüğü unutma. Kelimelerin şahı: BAK.

Bilmek istediğin her şey, oralarda bir yerde. Altın Kural, sevgi ve temel hijyen. Ekoloji, politika, eşitlik ve sağlıklı yaşam.

Bu maddelerden herhangi birini alıp yetişkinlere ait karmaşık sözcüklerle tekrar oluşturarak aile veya iş hayatınıza, hükümetinize ya da dünyanıza uyarlayabilir ve hepsinin geçerli, açık ve akla uygun olduğunu görebilirsiniz. Her gün saat üçte hepimiz kurabiye yiyip süt içebilsek, ardından da üstümüze örtümüzü çekip öğle uykusuna yatabilsek dünya ne kadar güzel bir yer olurdu, düşünsenize. Ya da tüm devletler, her aldıklarını yerine bırakmayı veya kendi pisliğini temizlemeyi temel politika haline getirse.

Ve kaç yaşında olursanız olun, değişmeyen bir gerçek var: Dışarı çıktığınızda el ele tutuşup yanınızdakinden ayrılmamak.

DERİN ANAOKULU

Bunları yazdığım şu an, altmış beş yaşındayım. Aslında o kadar da yaşlı sayılmam ama epeydir buralardayım. Anaokulu, oldukça eskide kaldı. Şimdi bildiklerim neler?

Anaokulu Kuralları, çocuk işi değil.

Basit değil. Esas.

Bu yazı, her birimizin bir zamanlar sınıfın penceresinden dışarı bakarak aklından geçirdiği soruları yanıtlıyor: Neden buradayım? Niye okula gitmek zorundayım?

Okula medeniyeti öğrenmemiz için gönderiliriz; toplumun temel mekanizmasıyla tanışmamız için. Ömrümüzün ilk evrelerinde, evden dış dünyaya gönderiliriz: okula. Seçeneğimiz yoktur. Toplum, eğitim görmemizi öylesine önemser ki gitmeye *mecburuzdur*. Bu, kanundur. Okula gittiğimizdeyse medeniyetin temel unsurlarını öğreniriz. Bunlar ilk etapta, küçük bir çocuğun anlayacağı dilde izah edilir.

Mesela, altı yaşında bir çocuğa, "Toplum, dünya kaynaklarının adil dağıtımı olmaksızın işlevini yerine getiremez," demenizin bir faydası yoktur. Bu cümle kesinlikle acı verecek kadar doğru olmasına karşın bir çocuk, bunu algılayamaz. Bunun yerine

ona, yirmi çocuk, oynayacak beş top, dört resim defteri, üç küp seti, iki kobay fare ve bir banyo olduğu söylenir. Adil olmak için, paylaşmamız gereklidir.

Altı yaşında bir çocuk, aynı şekilde, "Şiddetin, insanlar ve toplumlar arasındaki yapıcı etkileşimi olumsuz anlamda etkilediği, pek çok örnekte görülmüştür," cümlesini de anlamayacaktır. Bu doğru. Ama bir çocuk, dış dünya ve okuldaki kuralların aynı olduğunu daha iyi kavrayabilir: *İnsanlara vurma*. Kötü şeyler olur. Çocuk, bunun ilk kuralla bağlantılı olduğunu anlamalıdır: İnsanlar, onlara vurursanız sizinle oynamaz ve hiçbir şeyini paylaşmaz.

Çevre kirliliğinin sebep olduğu yıkımın bedelini ve sonuçlarını, altı yaşında bir çocuğa anlatmak zordur ama yetişkinlerin, anaokulundaki kurallara uymamasının bedelini şimdi bile çaresizce ödüyoruz: kendi pisliğini temizle, eşyalarını aldığı yere bırak, sana ait olmayanı alma.

"Bir toplumun tarihi; felsefe formülasyonu ve politik teorilerden ziyade, hastalığı nasıl anladığıyla tanımlanır." Doğru. Temel hijyen. Pisliği ellerimizden olduğu kadar zihnimizden de uzak tutmak önemlidir. Ama bir çocuğa tuvaleti kullanmayı, sifonu çekmeyi ve ellerini düzenli bir şekilde yıkamayı öğretmek yeterlidir.

Ve örnekler böyle sıralanır. Toplumun ve kültürün temelini oluşturmak için gerekli unsurlar, ilk günden itibaren bize, anlayacağımız dilde anlatılır. Öğretmenler bunları "basit kurallar" olarak tanımlasa da aslında insan yatırımının zor elde edilmiş, zorlu koşullar altında geçerliliği ispatlanmış çalışma standartlarının en saf halleridir.

Bize bunlar bir kez söylendikten kısa bir süre sonra, bir deney laboratuvarında ders görmekte olduğumuzu keşfederiz. Bu kuralları her gün deneyip uygulamaya koymamızı talep edilecektir. Bilgi, sadece harekete döküldüğünde anlamlıdır. İnsan ırkı,

sadece düşünmeden ibaret olmadığını, davranışlarımızla da bir bütün olduğunu zor yoldan öğrenmiştir. Bu, çocuklar için de, yetişkinler için de geçerlidir, tıpkı sınıflar ve devletler için geçerli olduğu gibi.

Anaokulunda tam anlamıyla kavrayamadıklarımızı düşününce bazen şaşıyorum. Rahip olduğum yıllarda, bana şu cümleyle her gelişlerinde şaşakalıyordum: “Doktordan geliyorum, bana fazla bir ömrüm kalmadığını söyledi.”

Onlara, “Ne? Yoksa bunu bilmiyor muydun?” diye bağırasım geliyordu. “Bunu bilmek için doktora para vermek mi gerekiyordu? Hem de bu yaşta? Anaokulunda çocuklara bir kap, pamuk ve tohum verildiği zamanlarda neredeydin? Bir bitki hayat bulmuştu, unuttun mu? Bir bitki büyümüş ve kök salmıştı. Bir mucize. Birkaç gün sonraysa ölmüştü. ÖLMÜŞTÜ! Hayat çok kısa. O dersler boyunca hasta mıydın yoksa uyuyor muydun?”

Bunları hiçbir zaman söylemedim, sadece aklımdan geçirdim. Ve hepsi gerçek. Asıl amaç, bütün resmi daha en başındayken görmemizdi. Yaşam ve ölüm. Ölüm kalım. Tek bir olay. Tek bir kısa olay. Unutmayın.

Herkesin hemen anlayamadığı bir şey daha var: Hayatı başından sonuna dek tek başına yaşamak, neredeyse imkânsızdır. Destek gruplarımızı bulmamız gerekiyor; aile, dostlar, yoldaş, terapi grupları, takım, kilise vs. Anaokulunda verilen öğüt, hayat boyu geçerlidir: “Dışarı çıktığınızda el ele tutuşun ve birbirinizden ayrılmayın.” Dışarısı tehlikelerle dolu ve orada yalnızlık hâkim. Herkes birine ihtiyaç duyar. Birliktelik daima gereklidir.

Anaokulunda öğrendiklerimiz, ömrümüz boyunca, defalarca karşımıza çıkar. Elbette daha karmaşık, daha uzun cümlelerle. Derslerde, ansiklopedilerde, kutsal kitaplarda, şirket kurallarında, mahkemelerde, vaazlarda ve el kitaplarında. Hayat, okulun ilk senesinde bize anlatılanları kavrayıp kavramadığımızı görmek için bizi son nefesimize dek çeşitli sınavlara tabi tutar.

Yaşamımız boyunca doğru ve yanlış, iyi ve kötü, gerçek ve yalana dair pek çok soruyla boğuşuruz. Aynı yere tekrar tekrar döneriz, insanlığa dair temel bilgilerin, çok küçük yaştayken bize özenle anlatıldığı sınıfa.

Elbette bilmemiz gereken her şeyi, kelime anlamıyla orada öğreniyor değiliz. Ama bu temel bilgileri oradayken kavrayamazsanız, başarısızlığınız, size ve yaşadığınız topluma ağır bedeller ödetecektir. Kavrayabildiyseniz ve hayata geçirmeyi başardıysanız, bilmeniz gerekenlerin geri kalanı, daha sağlam temeller üzerine oturacak demektir.

İşte şimdi burada.

Anaokulu Kuralları daha da büyüdü ama değişmedi.

Bu yaşımda bildiğim, inandığım ve güvendiğim bir şey varsa o da budur.

MASALIN GERİ KALANI

“Eee, sonra ne olmuş?”

Çocuklarım küçük, ben daha gençken, yatak odasının karanlığında sorulmuş, merak yüklü bir soru. Bir masalı güzelce anlatıp bitirdiğimi düşünürken –çocukların derin bir uykuya daldığından tam emin olmuşken– uykulu, cılız bir ses sorardı: “Sonra ne olmuş?” Ve cevabım ne olursa olsun yalvarmaya başlayıp susmazlardı. “Ne olur babacığım, lütfen masalın geri kalanını anlat!”

Bıkkınlıkla çareyi kıyameti koparmakta bulurdum: “Bir kuyruklu yıldız aniden dünyaya çarpmış ve her şey paramparça olmuş.”

Sessizlik. “Peki parçalara ne olmuş?”

“Orası önemli değil. Herkes korkunç bir şekilde ölmüş. En başta da uyumayan çocuklar.” Başka şeyler de deniyordum. “Babaları, uyumayan çocuklarını yoldan geçen bir Çingene’ye satmış ve Çingene de onları öldürüp etlerinden sosis yapmış. İlkönce, soru sormayı kesmeyen çocukları öldürmüştü.”

Hiç durmayın, ayıplayın beni. Ama işe yarıyordu çoğu zaman. Sonradan düşününce, böyle ürkütücü sonları duymayı *iste-*

diklerini anladım. Belki de ne kadar ileri gideceğimi görmek için numara yapıyorlardı – babalarının gerçekten ne kadar deli olduğunu anlamak için.

Şimdi de torunlarımın aynı sonu gelmez sorularına cevap yetiştirmeye çalışıyorum. Ama artık eskisinden daha kurnazım. Ne zaman gerisini anlatmamı isteseler onlara, "Masalın geri kalanını sadece babanız biliyor, eve gittiğinizde ondan anlatmasını isteyin," diyorum.

Çocuklar sormakta haklı elbette. Hayat sürdükçe, olaylar birbirini takip edecektir. Daima sonuçlar ve ardından gelenler olacaktır.

Uyumadan önce masal anlatmamı isteyeceklerini tahmin ettiğim için masal repertuvarımı gözden geçiriyordum. Ve itiraf etmem gerekirse ben de merak ediyorum, sonra ne olmuş diye.

Kırmızı Başlıklı Kız'la yaşananlardan sonra kurtlar kendi aralarında konuşup baş belası, ukala küçük kızlardan uzak durma kararı almış mı? Ve Kırmızı Başlıklı Kız'ın yatalak büyükannesi nasıl oluyor da bir huzurevinde veya bakımevinde değil, ormanın ücra bir köşesinde tek başına yaşıyormuş?

Peki ya Alice, Harikalar Diyarı'na, hayatında heyecana en çok ihtiyaç duyacağı kırklı yaşlarında tekrar gitmeye çalışmış mı? Hiç sanmıyorum. Ne zaman bir aynaya baksa, makyajını tazelemiştir.

Kör adamlar, fili inceleyip krala çelişkili izlenimlerini anlattıktan sonra bu izlenimleri birbirleriyle paylaşıp fili tekrar incelemiş mi? Hiç öyle sanmayın. Önyargılarından vazgeçmektense kellelerinden olmayı yeğlerler. Filin kuyruğunu tutan bilge adam, dediğinde ısrar eder: "Fil, bir ip gibidir. Diğer herkes yanılıyor." Ortadaki bilge adam buna karşı çıkar. "Hayır, fil, dört ağaç gövdesi gibidir. Diğer herkes yanılıyor." Ve hortumunu tutan adam, filin bir hortum olduğundan emindir.

Prens, yedi küçük adamla bir süre birlikte yaşadığını bilseydi Pamuk Prenses'le ömrü boyunca mutlu yaşayabilir miydi?

Mümkün değil. Ne zaman tartışmalar prens bu konuyu gündeme getirir, “O küçük adamlarla gerçekte ne yaptın?” diyerek başının etini yerdı.

Ve Sinderella, doğru ayakkabıyı giymediği sürece onu tanımayı başaramayan bir prensle kesinlikle mutlu bir hayat süremezdi.

Kralın yeni kıyafetleriyle ilgili masalı hatırlıyor musunuz? Terzi, kralı kandırıyordu. Dediğine göre yeni elbisesinin kumaşı öylesine muhteşemdi ki sadece kalbi tertemiz olanlar görebilirdi. Kral, çırılçıplak sokağa çıktığında bir çocuk, herkesin apaçık gördüğü gerçeği yüksek sesle dile getirmişti: “Kral çıplak.” O çocuğa ne olmuştur sizce? Hemen eve götürülmüş ve çenesini tutamaya-rak ailesinin başını belaya soktuğu için ceza olarak akşam yemeği yemeden odasına gönderilmiştir.

Çocuğa daima şunlar söylendi: “Dürüst ol, aklından geçeni söyle, kendi doğrularına güven ve onlardan cesaret al.” Ama çocuk, gerçek kuralları daha sonra zor yoldan öğrendi: “Ortalığı bulandırma, çenenı kapa, arkanı kolla, kahraman olmaya kalkma, kendi işine bak.” Prensle evlenen kızlar ve gerçeği söyleyenler, ömrünün sonuna dek mutlu yaşayamaz.

Tamam, kötümser bir ihtiyar olduğumu düşünebilirsiniz. Durmayın, krala gerçeği söyleyen babanın yaptığının aynısını bana yapın. Bana kör bilgiler gibi olmamı, yeni bilgiler edindiğimde hikâyemi değiştirmememi söyleyin.

Belki gereğinden uzun yaşadım ve gereğinden fazla şey biliyorum. Belki en iyisi, uyku öncesi masallara gerçekleri bulaştırmamak ve görevi babalarına devretmektir. Hayatın her zaman iyi ve adil olmadığını onlara söylemek için henüz çok erken. Çocuklar, masalların geri kalanını kendi başlarına öğrenecektir. Yakında, “Sonra ne olmuş?” sorusunun merakla değil, endişeli bir bekleyiş ve dualar eşliğinde sorulacağı uykusuz geceler olacak.

ÖRÜMCEKLER

Bu benim komşum. İyi bir kadın. İşe gitmek üzere evinden çıkıyor ve keyfi yerinde görünüyor. Kapıyı kilitliyor, günlük yüklerini alıyor: çanta, öğle yemeği poşeti, aerobik için spor çantası ve geçerken atılmak üzere çöp torbası. Dönüyor, beni görüyor, geniş bir gülümsemeyle merhaba diyor ve veranda da üç adım ilerliyor. Ve ardından çılgıncı basıyor: “AAAAAAAAYYYYYYYYYHHHHH!!!!” (*Aynen böyle bağırıyor.*) Sesi, itfaiye sirenini aratmayacak şiddette.

Örümcek ağı! Doğruca bir örümcek ağının içine dalmış. Ve elbette akla ilk gelen soru şu: Örümcek şu an nerede?

Çantasını dört bir yana doğru sallıyor. Aynı anda ayaklarını havaya savurarak dans eder gibi hareketler yapıyor: Kızgınlık döneminde eş bulmaya çalışan bir leylek gibi. Yüzünü ve saçlarını tutup daha da tiz bir çılgıncı atıyor: “AAAAAAAAYYYYYYYYYHHHHH!!!!” Kilitli olduğunu unutup ön kapıyı açmaya çalışıyor. Tekrar deniyor. Yuvanın içindeki anahtar kırılıyor. Evin çevresinden dolaşarak arka kapıya koşuyor. Çılgıncı, o uzaklaştıkça hafifliyor.

“A A A A Y Y Y H h h h...”

Şimdi sahneye farklı bir açıdan bakalım. İşte örümcek burada. Sıradan görünümlü, koyu renkte, orta yaşlı bir dişi örümcek. Güneşin doğuşundan önce işe koyulmuş, saatlerdir ağını örüyor ve her şey yolunda gidiyor. Hava güzel, rüzgâr yok, rutubet oranı tam istediği gibi. Ağının bağlantı noktalarını kontrol ederken kahvaltıda ağına hangi böceklerin düşeceğini düşünüyor. Kendini iyi hissediyor. Harekete hazır. Aniden ortalık cehenneme dönüyor: deprem, hortum, yanardağ püskürmesi. Ağı parçalanıyor ve çılgınca hareket eden bir saman yığınıyla, koca bir parça çiğ ama boyalı et parçasına dolanıyor. Et parçasından, örümceğin o ana dek hiç duymadığı bir ses çıkıyor: "AAAAAA-AAYYYYYYYYYYHHHHH!!!!"

Sarıp sarmalayıp daha sonra yemek için fazla büyük ve sabitlenemeyecek kadar hareketli.

Üstüne mi atlasın? Tutunup ümit mi etsin? Yemeye mi çalışsın?

İnsan. Örümcek, bir insan yakaladı. Ve elbette akla ilk gelen soru şu: Nereye gidiyor ve vardığında ne yapacak?

Komşu kadın örümceğin, kocaman bir ağzı ve zehirli dişleri olan, istakoz büyüklüğünde bir yaratık olduğunu düşünüyor. Muhtemelen içeri girdiğinde çırılçıplak soyunacak ve örümceğin üzerinde olmadığını kesin olarak bilmek için bir duş yapıp saçını şampuanlayacak, çıkınca üzerine yeni kıyafetler giyecek.

Ya örümcek? Eh, hayatta kalmayı başarabilirse gerçekten anlatabileceği bir macerası *olacak*. "KOCAMAN bir avı elimden kçırdım," diyecek. "Yaratığın ÇENESİNİ bir görseydiniz!"

Örümcekler. Olağanüstü yaratıklar. Belki de 350 milyon yıldır varlıklarını sürdürüyorlar, yani neredeyse her şeyle başa çıkabilirler. Sayıları da çok fazla, kırsal alanda her dönümde altmış ila yetmiş bin arası örümcek bulunuyor. Evet. En çok imrendiğim şey ağ örmeleri. İnsanların, örümcek yetenekleriyle donatılmış olduğunu düşünsenize. Metrelerce sağlam lif üretebilirdik. O za-

man her şey o kadar kolaylaştırdı ki! Paketleme işi çocuk oyuncağı olurdu! Dağlara tırmanmak da öyle. Olimpik sporları bir hayal edin! Çiftleşme ve üreme kelimeleri bambaşka anlamlar kazanırdı elbette. Bundan sonrasını sizler de düşünebilirsiniz. İnsanın aklı almıyor. Gerçi insan üretimi ağların temizliği bir hayli zor olurdu, o da ayrı bir sorun.

Tüm bunlar, bana hemen hemen herkesin bildiği bir şarkıyı hatırlattı. Aslında siz de biliyorsunuzdur. Anne babanız ve çocuklarınız da biliyordur. Hani şu minik örümcekle ilgili olan şarkıyı. Yağmur oluğundan yukarı tırmanmış. Yağmur yağmış ve sular, örümceği gerisingeriye indirmiş. Sonra güneş çıkıp her yeri kurutmuş. Ve minik örümcek tekrar oluğa tırmanmış. Şarkıyı söylerken yapılan hareketleri de biliyorsunuzdur muhtemelen.

Nedir bu? Neden hepimiz bu şarkıyı biliyoruz? Niçin nesilden nesile aktarıyoruz? Hele şarkıyı örümcekleri bir anlamda övüyor-ken? Kimse söylerken "AAAAAAAAAAAAAYYYYYYYYYHH!" demiyor. Belki de hayat macerasını sade ve net bir şekilde özetlediği içindir. Küçük yaratık bir macera arıyor. Karşısına bir yağmur oluğu çıkıyor: Yukarıdaki ışığa açılan uzun bir tünel. Örümcek bir an bile düşünmüyor ve tırmanmaya başlıyor. Başına bir felaket geliyor; yağmur, sel, boyunu aşan güçlükler. Ve örümcek paldır küldür başladığı yere dönüyor. Bunun üzerine, "Aman, vazgeçtim!" mi diyor? Hayır. Güneş yüzünü gösteriyor, ortalığı temizliyor ve örümceği kurutuyor. Ve küçük yaratık, yağmur oluğunun ağzına gidiyor, yukarı bakıyor ve tepede ne olduğunu görmeyi *gerçekten* çok istediğini düşünüyor. Artık akıllanmış: önce gökyüzünü kontrol ediyor, tutunacak daha sağlam yerler buluyor, bir örümcek duası okuyor ve ışığa doğru gizemli yolculuğuna başlıyor.

Yaşayan varlıklar bunu çok çok uzun bir zamandır yapıyor. Her tür felaket, engel ve belaya rağmen. Hayatta kalmak temel

işimiz. Ve çocuklarımıza da bunu öğretiyoruz. Ve belki örümcekler de çocuklarına kendilerince aynı şeyi anlatıyor.

Sonuç olarak, komşu kadın bunu atlatacak ve bir dahaki sefere evinden, daha tecrübeli bir şekilde çıkacak. Ve hayatta kalabilirse örümcek de daha akıllanmış olacak. Öyle olmazsa da... eh, daha bir sürü örümcek var ve haber yayılıyor. Özellikle de her "AAAAAAAAYYYYYYYYYYYYYHHH!!!!" sesiyle birlikte.

Kalabalık önünde konuşurken çoğunlukla söze, aklımdan sessizce bir şarkı söyleyeceğimi belirterek başlarım. Şarkıya dair ipucu vermek için ellerimle birtakım hareketler yapacağımı söylerim. Anladıklarında katılımcılardan, hareketlere eşlik etmelerini isterim. Örümcek şarkısından bahsediyorum elbette. İçlerinden örümcek şarkısını söyleyip elleriyle hareketlerini yaparken sırttan salonlar dolusu insana dair harika anılarım var. Her seferinde sırtırırlar. Ve her seferinde şarkı bitiminde kendilerini alkışlarlar.

Örümcek şarkısını Beethoven'ın Dokuzuncu Senfoni-si'ndeki "Neşeye Övgü" bölümünün melodisiyle söyleyebileceğinizi biliyor muydunuz? Ufak tefek ayarlamalarla bu oluyor. Bu kombinasyona, insanoğlunun mücadele şarkısı adını verebilirsiniz. Bir keresinde bin kişinin şarkıyı hareketleriyle birlikte söylemesini sağlamıştım.

İki müzik parçası da aynı şey hakkında: hayatın, engellere karşı zafer kazanma kapasitesi – örümcekler ve insanlar için macera azmî.

SU BİRİKİNTİLERİ

New York'taki Central Park'ta bir mayıs günü... Öğleden sonra yağan yağmurun ardından yüzünü gösteren bahar güneşi, kaldırımdaki insanları parktaki banklara doğru çekiyor. 80. Cadde ve Beşinci Bulvar'da, parka giden bir yol var ve üzeri yağmurun oluşturduğu su birikintileriyle dolu.

Yağmura karşı baştan ayağa su geçirmez giysilere bürünmüş küçük bir çocuk, birikintilerden koşarak geçiyor. "HEE-EYYYYYY." Çocuğu gibi, korunaklı bir şekilde giyinmiş olan annesi, ona doğru koşuyor. "HAYIR. HAYIR. HAYIR!" Çocuğu elinden tutup kuru yerlere çekiyor ve sert bir sesle, "SU BİRİKİNTİLERİNE GİRMEK YOK Jacob. Sana söylemiştim: SU BİRİKİNTİLERİNE GİRMEK YOK!"

Çocuk, kendini geriye atarak annesinin elinden kurtulmaya çalışıyor. Mızızızlanıyor. Annesi, onu çekiştirerek yürümeye devam ediyor. Çocuk, yaygarayı basıyor. Annesi, onu kucağına almaya çalışıyor. Çocuk, kendini yere atarak çığlık atıyor. İrade-lerin savaşı. Süpermarket kasasının önündeki sırada olay çıkaran çocuğun bir başka örneği. Ve bu çocuk, çığlık atmada kara kuşak sahibi: "UAAAAAAAAAAAAAAAAA." Anne mahcup. İnsanlar onlara bakıyor. (*Kadın çocuğa ne yapmış acaba?*)

Şık giyimli, orta yaşlı bir adam, yakındaki banka oturmuş, olan biteni izliyor. Pırıl pırıl parlayan, siyah deri ayakkabıları var. Adamın oturduğu bankla kadın ve çocuğu arasında geniş bir su birikintisi var. Adam ayağa kalkıyor. Cilalı, deri ayakkabılarıyla su birikintisine girip ortasına kadar yürüyor. Ve gülümseyerek sesleniyor. "HEY, HEY!" diye bağırınca kadın ve çocuk ona bakıyor. Çocuğun sesi anında kesiliyor ve kıpırdamadan duruyor.

Bu sahne, gerçek olamayacak kadar güzel. Nasıl dışında kalabilirim? Ben de ayağa kalkıyorum ve sırtan adama doğru yürüyüp hemen yanında dikilmeye başlıyorum. Ayağımda deri sandaletler ve çoraplar var. Adama ve kadınla çocuğa gülümseyerek bakıyorum. Son moda kıyafetler içinde bir kadın, ayakkabılarını çıkararak bize katılıyor. Köpeği de yanında.

Çocuk gülüyor, annesinin elini bırakıyor ve suya giriyor.

Bütün gözler annenin üstünde.

İlgi odağı olan annenin yüzünde, acıyla karışık bir neşe var. Yeni anne olmanın ikilemiyle karşı karşıya. Bir taraftan, çocuğunun anne lafını dinlemeyi öğrenmesi gerekiyor. Öte yandan, ayağında yağmur çizmeleri olan çocuğun su birikintisine girmesinde ne sakınca var? Ama hasta olmasını da istemiyor. Oysa hastalıkları su birikintilerinden değil, diğer insanların ellerindeki mikroplardan kapığımız herkesçe malum. Çocuğuna "HAYIR!" dedikten sonra sözünden geri dönmesi zor. Ama fikrini değiştirmesinde bir yanlışlık yok. Diğer yandan çocuğunun, yabancıları örnek almasını istemiyor. Ama bu üçünün tek yaptığı, bir su birikintisinde durup gülümseyerek onlara bakmak. Bu kadar ufak bir olaya nasıl bu kadar çok şey bağlı olabiliyor? Peki iyi bir annenin bu durumda ne yapması gerekiyor?

Ebeveyn olmak, daima bir nebze çelişki içerir. Kendisi de bir çocuk olsaydı, kadın çoktan su birikintisine girmişti bile. Çocukken bunu pek çok kez yapmış ve hiçbir zararını görmemişti. Muhtemelen annesi de ona, "SU BİRİKİNTİLERİNE GİRMEK YOK!" demişti. Ebeveynlik, geçmişin otomatik pilotluğunda yolculuk etmekten ibaret midir?

Tüm bunlar, annenin aklından saniyeler içinde geçiyor.

Sudaki ve dışarıdaki izleyiciler bekliyor. Orada sonsuza dek duramaz.

Anne gülümsüyor. Bir kahkaha atıyor. Su birikintisine giriyor. Seyirciler alkışlıyor.

Sudakiler, onunla ve birbirleriyle tokalaştıktan sonra kendi yollarına gidiyor.

Çocuğun yüzünde şaşkın ama halinden memnun bir ifade var.

Yetişkinler bir garip. Bir gün kendisi de onlardan biri olana dek onları anlamayacak.

Şunu sorabilirsiniz: Bunlar gerçekten oldu mu?

Şey, hem evet hem hayır. O gün, park ve su birikintisi gerçektir. Bahsi geçen kişilerin hepsi oradaydı ve eğilimlerimiz doğru ve gerçektir. Olay şöyle gelişti: Anne, çocuğu sürükleyerek yürürken bir yandan da, "SU BİRİKİNTİLERİNE GİRMEK YOK!" demeye devam ederek asık bir suratla kendi işimize bakmamız gerektiğini söyledi. Yine de, anlattıklarım gerçek *olabilirdi*. Gerçek *olmalıydı*. Su birikintileri, olabildiğince uzun süre genç kalıp kalmayacağını test etmek için orada. O gün orada olan hiçbir yetişkin, testi başarıyla geçemedi.

Bir dahaki sefere, ya da şartların uygun olduğu ilk fırsatta içimden geleni yapacağıma dair kendime, hayatım boyunca pek çok kez yaptığım gibi söz vererek oradan uzaklaşırken kendimi hiç de iyi hissetmiyordum. Bazen bilgelik etmekle aptalca davranmak, aynı şey olabiliyor.

O gün, daha sonra, asıl yapmam gerekeni yapmak için tekrar oraya döndüm.

Çok geç kalmıştım. Çok geç.

Anne, çocuk, o hoş insanlar, su birikintisi ve o fırsat artık kaçmıştı.

HAIHO LAMA

Elias Schwartz, bir ayakkabı tamircisi. Kısa boylu, tombul, kel, orta yaşlı ve Yahudi. Kendi deyişiyile “eski kafalı emekçinin teki”, bence de öyle. Hatta Elias’ın, Haiho Lama’nın ruhunun 145. kez dünyaya gelmiş hali olduğuna inanıyorum.

Haiho Lama, 1937’de ölmüş ve Saskya Manastırı’nın rahipleri, kırk yıldır, ruhunun tekrar dünyaya geldiği bedeni arıyor ama bir türlü bulamadılar. *New York Times*, geçen yaz bu öyküyü işledi. Habere göre Lama’yı tanımak için belli işaretler var. Ruhunu taşıyan kişi, küçük, gizemli yöntemlerle bilgece sözler söyler veya işler yapar, böylece Tanrı’nın iradesini, farkında olmadan yerine getirmiş. Böyle birini yıllarca aramaya değer tabii.

Ben onu buldum. Haiho Lama, kozmik değişim bahçelerindeki hayal edilemez bir hatanın sonucu olarak Elias Schwartz olarak tekrar dünyaya geldi. Bundan hiç şüphem yok.

İlk ipucu, eski ayakkabılarımı tamir etmesi için götürdüğümde geldi. Elias Schwartz, ayakkabılarımı büyük bir dikkatle inceledi. Bir süre sonra, üzgün bir sesle artık kurtarılamayacak durumda olduklarını söyledi. Bu nahoş tespiti kabul ettim. Sonra

ayakkabılarımı aldı, dükkânın arka tarafına giderek gözden kayboldu. Merakla beklemeye başladım. Ayakkabılarımı, kahverengi bir poşet içinde geri getirdi. Taşınması kolay olsun diyeydi herhalde.

Akşam eve gidip de poşetin içine baktığımda iki hediye, bir de not olduğunu gördüm. Her bir ayakkabının içinde, yağlı kâğıda sarılmış birer çikolata parçacıklı kurabiye vardı. Notta da şunlar yazılıydı: “Yapılmaya değmeyen bir şey, iyi yapılmamaya değer. Bunu düşün. Elias Schwartz.”

Haiho Lama tekrar aramızda.

Ve rahipler aramaya devam edecek.

Çünkü onlara hiçbir zaman söylemeyeceğim; bizim Lama gibilerine ihtiyacımız var.

MELEKLER

“**H**ikâyeleriniz gerçek mi? O insanlar gerçekten var mı?”
Basitce yanıtlarsam, evet. Daha karmaşık olan yanıt ise bir araştırmacı gazeteci değil, hikâyeci olduğum gerçeği. İyi bir hikâyeye, gerekli gerçekler eklenerek geliştirilebilir: yemeğe katılan baharat gibi. Güldürebilmek amacıyla bazen mübalağa edilebilir. Ve bazen de çok benzer iki öyküyü, daha iyisini yaratabilmek için birleştirdiğim olur – gerçek uğruna, bazı doğruları feda etmekten bahsediyorum. Haklarında yazdığım kişilerin kimliklerini gizlemek için isimlerini ve ayırt edici özelliklerini değiştirdiğim olur. Tanınmak, herkesin istediği bir şey değil.

Bir örnek, Haiho Lama.

Hikâyeye gerçek. Ama ayakkabı tamircisi, daha en baştan kimliğinin gizli kalmasında ısrarcıydı. Herkesin normal şartlarda yapması gerektiğini düşündüğü bir şey için övgü almak istemiyordu. “Lütfen kim olduğumu ve dükkânımın yerini söyleme,” diye rica etti. Bunun üzerine Elias Schwartz ismini uydurdum. İyi de oldu aslında. Tamircinin gerçek adı, pek inanılası değildi: Eli Angel^(*)

(*) Melek (ç.n.)

Bay Angel artık hayatta değil, bu yüzden size hikâyesinin geri kalanını gerçek kimliğiyle anlatmakta kendimi özgür hissediyorum.

Eli Angel, Rodos Adası'nda doğmuş bir Sefarad Yahudisiydi. Okul hayatı kısa sürmüştü ama onu tanıyanlar, çok eğitimli bir adam olduğunu söylerdi. Yunanca, İspanyolca, Fransızca, İbranice ve İngilizceyi gayet iyi konuşurdu. Tarih, felsefe ve teoloji hakkında geniş bilgiye sahipti. Cömert bir adamdı, ülkeye yeni gelmiş göçmenlere, adaptasyon süreçlerinde yardımcı olurdu. Seattle'da yaşadığı mahallede, yaptığı iyilikler ve yardımlarla herkesin sevgisini kazanmıştı. Yapılan iyiliğin, kişiye bir şekilde geri döndüğüne inanırdı. Öldüğünde, sinagog dolup taşıtı. Onun için saygıdeğer, dürüst bir adamdı diyorlardı.

Tesadüf eseri, eşimle onun karısı birbirini tanıyordu. Hasta ile doktor arasındaki gizliliği son derece önemseyen karım, Bayan Angel'ın hastalarından biri olduğunu bana söylememişti. Kocasının ölümünün ardından kendini hiç iyi hissetmeyen Bayan Angel, eşimi görmeye geldi. Sevgili kocasını çok özliyordu. Onu daha fazla insanın tanımış olmasını diliyordu. Karım ona, *Anaokulu* kitabımdaki Haiho Lama hikâyesinden bahsetti ve kocasını milyonlarca kişinin tanıdığını söyledi – sadece gerçek adını bilmiyorlardı. Yaptığı iyilikler geri dönüp karısını mutlu etmişti.

Karşılık beklemeden iyilik yapmak, Eli'nin uzmanlık alanıydı, bu tamir edilemeyecek ayakkabıların içine kurabiye koymanın çok ötesine geçmişti.

Yahudilerin böyle hareketler için kullandığı bir kelime var: *mitzvah*.^(*)

Bayan Angel, kısa bir süre önce öldü. Şimdi size daha fazlasını anlatabilirim.

Eli, Rachael'a ilk görüşte âşık olmuştu. Tanışmalarından sadece iki gün sonra ona evlenme teklif etmiş, Rachael onu reddet-

(*) Sünnet. Yani uyulması gereken kurallar. (ç.n.)

mişti. Neden mi? Çünkü kanserdi; çocuk sahibi olamayacağını ve fazla bir ömrünün kalmadığını söylemişlerdi. Eli geri adım atmamıştı. Son nefesini ne zaman verecek olursa olsun, onu her zaman sevecekti. Aşklarını, yaklaşan kıyamete kalkan ederek evlenmişlerdi. Dört çocukları oldu ve aşkları, ikisi de ihtiyarlayana dek onları bir arada tuttu. Bayan Angel, kocası kadar sünnet sahibiydi, gizlice iyilikler yapmakta pek ustaydı.

Tüm bunları, yakın zamanlarda birlikte vakit geçirdiğim Angel ailesinden öğrendim. Eli'nin oğlu, aile mesleğini yapan üçüncü nesil ve dükkânı, Seattle'daki Capitol Hill'de. Semtteki insanlar Raymond'dan, bir zamanlar babasından olduğu gibi bahsediyor – gerçekten değerli bir adam. Müşterilerine sabır ve ilgiyle yaklaşmasına pek çok kez tanık oldum. İşte başka *mitzvah*, diye düşündüm kendi kendime.

Raymond'ın kardeşleri ve kızıyla konuşup aile albümüne baktım. Eli Angel ve sevgili karısından, hâlâ hayattaymışlar gibi bahsediliyordu, hâlâ etraflarındakilere kol kanat germeye devam ediyorlarmış gibi. Oradan ayrılırken herkesin kötü olmadığını ve dünyanın bir cehenneme dönüşmediğini düşünüyordum. Mesajı almıştım ve kendimi şanslı hissediyordum.

Hristiyan vaiz-kanaat önderi yazarı Billy Graham, meleklerin gerçek olduğunu, sadece göremediğimizi söylüyor.

Yanılıyor.

Gerçek melekler nerede biliyorum. Onları kendi gözlerimle gördüm.

Bazı melekler, ayakkabınızın tabanını onarabilir. Ve aynı zamanda ruhunuzu da tamir ederler.

SAKLAMBAÇ

Ekim ayında bir cumartesi akşamı, mahalledeki çocuklar saklambaç oynuyorlardı. En son ne zaman saklambaç oynamıştım? Elli yıl önce olmalıydı, belki daha da fazla. Nasıl oynandığını hatırlıyordum. Davet edildiğim takdirde oyunun bir parçası olabilirdim. Yetişkinler saklambaç oynamıyor. En azından eğlenme amacıyla değil. Çok yazık.

Mahallenizde çok iyi saklandığı için hiç bulunamayan bir çocuk var mıydı? Bizimkinde vardı. Bir süre sonra pes edip aramayı bırakır, onu her neredeyse bırakıp giderdik. Onu aramayı bıraktığımız için bize sinirlenmiş halde er geç yanımıza gelirdi. Biz de oyunu gerektiği gibi oynamadığı için ona kızardık. Saklambaçta *saklanmak* kadar *bulmanın* da oyunun bir parçası olduğunu söylerdik. O da bize aramayı BIRAKIRSAK bulamayacağımızı söylerdi. Kuralları kimin koyduğuna dair tartışır öyle oynamaya devam ederse onu aramıza almayacağımızı, zaten ona ihtiyacımız olmadığını söylerdik. Saklambaç, kavgambaca dönerdi ama ne olursa olsun bir dahaki sefere yine bulunamayacak şekilde saklanırdı. Kim bilir belki hâlâ bir yerlerde saklanmış halde bekliyordur.

Ben bunları yazarken mahalledeki oyun devam ediyordu ve tam penceremin önündeki yaprak yığınının altında saklanmış bir çocuk vardı. Epeydir oradaydı ve oyundaki diğer çocuklar çoktan bulunmuştu. Onu aramaktan vazgeçip gitmeleri an meselesiydi. Bir an gidip onlara çocuğun nereye saklandığını söylemeyi düşündüm ya da çıkmasını sağlamak için yaprakları ateşe vermeyi. Sonunda, pencereden bağırdım: “BIRAK SENİ BULSUNLAR EV-LAT!” Ve muhtemelen ödünü patlattım, altına kaçırıldı, ağlamaya başladı ve beni şikâyet etmek için annesine koştu. Bazen birilerine yardım etmek isteyip de bunu nasıl yapacağınızı bilemeyebilirsiniz, aynen benim gibi.

Tanıdığım bir adam, geçen sene kanser olduğunu ve öleceğini öğrendi. Kendisi, bir doktordu. Ve ölümün ne demek olduğunu çok iyi biliyordu. Ne ailesine, ne kendine o zorlu süreci yaşatmak istiyordu. Bu yüzden durumunu bir sır olarak sakladı. Ve öldü. Herkes, tüm o acıları tek başına çektiği için ne kadar cesur olduğunu falan söyledi. Ama gerçekte ailesi ve dostları, onlara ihtiyaç duymadığı, sahip oldukları güce inanmadığı için ona öfkeliydi. Ayrıca veda etmeden gitmiş olması da hepsinin kalbini kırmıştı.

Fazla iyi saklanmıştı.

Bulunsa, oyunun içinde kalabilecekti. Büyüklere özgü bir saklambaç oyunu bu. Saklanmak istemek. Aranma ihtiyacı duymak. Bulunma konusunda kafa karışıklığı yaşamak. “Kimsenin bilmesini istemiyorum.” “El âlem ne der?” “Kimseye yük olmak istemiyorum.”

Sardalye oyununu, saklambaçtan daha çok seviyorum. Sardalyede, bir kişi gidip saklanır ve herkes onu aramaya başlar. Bulan kişi, ona katılır ve birlikte saklanmaya devam ederler. Kısa bir süre sonra kalabalıklaşıp bir sepetteki köpek yavruları gibi bir araya gelirler. Ve biri kendini tutamayıp kıkırdar, ardından hepsi birden bulunur.

Ortaçağdaki teologlar bile Tanrı'yı, saklambaç terimleriyle tarif etmiş: *Deus Absconditus*. Ama bence sevgili Tanrı, bir Sardalye oyuncusu. Ve oyunda herkes nasıl bulunuyorsa o da öyle bulunacak: sonunda bir araya toplanmış olanların kahkahalarıyla.

"Haydi yeni oyun!" Mahalledeki çocuklar, oyuna yeniden başlamak için sesleniyordu. "Neredeyse çık, yeni oyun başlıyor!"

Ben de aynı fikirdeyim. Fazla iyi saklanan herkese sesleniyorum:

Bırak seni bulsunlar evlat! Yeni oyun başlıyor.

KIZARMIŞ BİFTEK

Yaz mevsiminin sona ermesiyle birlikte, düşünceli bir ruh haline bürünüyorum. İnsanların derinlerdeki, çok özel ihtiyaçlarını düşünürüm. Karşılandıklarında, bize olağanüstü bir tatmin hissi veren ihtiyaçlar. İnsanların anlayamayacağını düşündüğümüz için bunlardan pek bahsetmeyiz. Ama aramızdaki samimiyeti artırmak için size böyle bir ihtiyacımı itiraf edeceğim: kızarmış biftek.

Bir parça sinirli tarafından biftek alırsınız, ve iyice döverek yumuşatırsınız, yumurta ve una bularsınız, tavada cızırdayan yağa atar ve kızartırsınız. İşte bu kadar: kızarmış biftek.

Sonra eti tavadan alırsınız, tavaya biraz süt, un, tuz ve karabiber eklerseniz harika bir sosunuz olur. Tabaktaki bifteğin yanına bezelye ve patates püresi ekleyip üzerlerine sosu dökersiniz. Tabağın yanına biraz mısır ekmeği, tereyağı ve bir bardak soğuk süt koymak şart. Sonra çatalı bıçağı alır, bakışlarınızı yukarı dikip, lütfettiği mucizeler için Tanrı'ya şükreder ve son mısır ekmeği lokmasıyla tabağınızdaki son sos damlasını sıyrana dek yemeye devam edersiniz.

İğrenç, diyorsunuz sanırım. Kesinlikle iğrenç. Elbette. Pek çok iyi yemek gibi bu da kusurlu bir et parçasını kamufle etme çabasıyla başladı. Bu şekilde ne görülebiliyor, ne de doğrudan tadılabiliyor. Ve muhtemelen sizin sıcak yuvanızda mutlulukla yediğiniz yemeklere bir Geiger sayacı veya bomba imha ekibi olmaksızın yaklaşmam. Ama sorun değil. Siz sizinkini yersiniz, ben de benimkini.

Herkesin hayatta özlem duyup sır gibi sakladığı ufak tefek şeyler vardır. Ben de içten içe, en mükemmel kızarmış biftek deneyimimi yaşamayı bekliyorum. Bunun için mola yerlerine ve küçük kasabalara bakmak gerekiyor. Otoyollar ve toprak yollarla ulaşılabilen ücra yerlerdeki kutsal yemek tapınakları.

İlginizi çektiyse eğer, şimdi sizinle bir yaz boyu süren araştırmalarımın sonuçlarını paylaşacağım:

Weiser, Idaho'daki Torres Bar and Grill'e bir yıldız – kürdanlar bedava.

Farewell Bend, Oregon'daki Farewell Bend Cafe'ye iki yıldız – süte doğranmış kızarmış ekmekten ibaret olan "mezarlık yah-nisi" ayrı bir övgüyü hak ediyor ama bu başka bir hikâye konusu.

Umatilla, Oregon'daki Blue Bucket'a iki yıldız – yemek üstüne bedava naneşekeri veriyorlar.

Seattle'daki Altıncı Güney Bulvarı'nda bulunan Roostertail Kamyoncu Durağı'na üç yıldız – garson kadın, eskiden Alabama'da kamyon şoförlüğü yapıyormuş. Kızarmış biftek hakkın-da her şeyi biliyor.

Payette, Idaho'daki Maud Owens'ın Yeri'ne beş yıldız ve bir buket – kızarmış biftek, tabağın kenarında duruyor ve yanında maydanoz, baharatlı şeftali, iki parça turşu ve bir yumurta var. *Ve* bedava kürdan, *VE* bedava naneşekeri. *Ve* tabağın altında bir Payette haritası. İşletmenin müdürü, oradan ayrılırken elimi sıktı. Garson, yanağıma bir öpücük kondurdu. Ona iki dolar bahşış bı-

raktım. Daha önce kimsenin tabağındakilerin tümünü bitirdiğini sanmıyorum. Tadı, üç gün sonra bile hâlâ damağımdaydı.

Rolling Stones grubunun meşhur bir şarkısının sözlerinde, her istediğimize her zaman sahip olamayacağımızdan ama bazen ihtiyaç duyduklarımıza ulaşabileceğimizden bahsedilir. Eh, size söyleyeyim, bazen *hem* istediğinizi *hem* de ihtiyaç duyduğunuzu aynı anda elde edebilirsiniz. Bedava kürdan, naneşekeri ve bir de öpücük ile!

Kızarmış biftekle ilgili bu şükran duasını uzun, çok uzun zaman önce yazmıştım. Fikrim zerre kadar değişmedi. Yazı basıldıktan sonra, bahsettiğim yerlere uğramış olan bir satıcı beni aradı. Yeni bilgiler verdi. Bazıları hâlâ hizmete devam ediyormuş ama en iyilerden biri, Sağlık Bakanlığı yetkililerince kapatılmış. Et suyunda çamur olduğunu tespit etmişler. Kafenin müdavimleri satıcıya, sır gibi saklanan malzemeyi artık öğrendiklerini söylemiş.

Bana bir yer tavsiye etti. Salina, Utah'taki Mom's Café. Gittim. Yedim. Dört yıldız verdim.

Kızarmış bifteğin mavi kurdeleli bir versiyonuna canım her istediğinde ulaşabilmek için, Seattle'daki en sevdiğim mekânla özel bir anlaşma yaptım. (The Shanty – rıhtımdaki 350 Elliot Batı Bulvarı. Kıyafet zorunluluğu, park hizmeti, şiddet yok. Duvardaki tabelada şöyle yazıyor: Tüm sapıkların tasmalı olması olmalı.)

Mönüde artık Kaptan Anaokulu Mavi Tabak Spesiyali var. Gurme kızarmış biftek. Güzelce temizlenmiş, dinlendirilmiş, dövülmüş, taze yumurtaya batırılmış, karabiber eklenmiş, un ve ekmek kırıntılarına bulanmış (ekşi mayalı ekmekten), azıcık tereyağı ve domuz yağına bulanmış kızgın ızgarada,

altın rengi olana dek (her yüzü doksan saniye) pişirilmiş nefis bir parça et. Biftek, içine konduğu mavi tabağı olduğu gibi kaplıyor. Yanında yenen her şey, küçük kaplara konarak ayrıca servis ediliyor: ekmek, çorba veya salata, patates püresi ya da parmak patates, mısır veya taze fasulye, sos ve taze mevsim meyveleri ya da vanilyalı turta. Sınırsız buzlu çay veya kahve. Bir kürdan, naneşekeri, harika sohbet ve garsondan bir kucaklama. (Cömertçe bir bahşişe değer.)

Bir keresinde onları, benim için aynı usulle kızarmış domuz pastırması pişirmeye ikna ettim.

Bu şekilde yemenin ölüme davetiye çıkarmak olduğunu biliyorum elbette.

Ne olmuş yani? Böyle yemesek de öleceğiz.

Neden mutlu ölmeyelim?

CHARLES BOYER

Bu biraz kişisel. Sizi uyarmalıyım, bu size çok dramatik gelebilir. Her şey karıma yazdığım bir notla başladı. Sonra, aranızdan bazılarının evli olabileceğini düşünerek paylaşmaya karar verdim. Bu hikâye bana ait değil zaten. Charles Boyer'a ait.

Charles Boyer'ı hatırlar mısınız? Güler yüzlü, şık, yakışıklı, kibar bir adam. Beyazcamdaki pek çok ünlü ve güzel kadının âşığı. Kamera önünde ve magazin dergilerinde öyleydi yani. Gerçek hayat biraz farklıydı.

Onun için sadece bir tek kadın vardı. Kırk dört yıl boyunca tek kadın: Karısı, Patricia. Dostları, bunun ömür boyu süren bir aşk hikâyesi olduğunu söylerdi. Ruh eşleri. İlk yılda ne kadar âşık, dost ve hayat arkadaşıysalar, kırk dördüncü yılda da öyleydiler.

Sonra Patricia karaciğer kanseri oldu. Doktorlar Charles'a söyledi ama o bir türlü Patricia'ya söyleyemedi. Yatağının başucunda oturup ona neşe ve umut vermeye çalıştı. Altı ay boyunca gece gündüz devam etti. Kaçınılmaza mâni olamadı. Kimse olamazdı. Ve Patricia kollarında can verdi. İki gün sonra Charles Boyer da öldü. İntihar etti. Onsuz yaşamak istemediğini söyledi.

“Benim için hayat, onun aşkıydı,” dedi.

Bu bir film değil. Dediğim gibi, gerçek bir öykü. Charles Boyer’ın hikâyesi.

Kederiyle nasıl başa çıktığına, daha doğrusu çıkamadığına dair hükümler vermek üzerime vazife değil. Ama tuhaf bir şekilde etkilenip duygulandığımı söyleyebilirim. Hollywood vitrinindeki sahte aşkların gerisindeki sevginin derinliği yüreğime dokundu. Bir kadın ve erkeğin birbirini o kadar uzun süre sevebildiğini öğrenmek, içimi rahatlattı.

Benzer koşullarda olsam böyle bir durumla nasıl başa çıkardım bilmiyorum. Bunu öğrenmemeyi tercih ederim. (*Kişisel kısmı şimdi geliyor.*) Ama bazı anlar –günlük hayatın sıradan akışı içinde– başımı kaldırıp odanın diğer tarafında oturmakta olan karıma, hayat arkadaşıma bakıyorum. Ve Charles Boyer’ın neden öyle yaptığını anlıyorum. Birini o kadar çok sevmek, gerçekten mümkün. Biliyorum. Bundan eminim.

RAKUNLAR

Bu hikaye, sevgi ve bir zamanlar yaşadığım evle ilgili. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru yolun sonuna inşa edilmiş, göl kenarında eski bir evdi. Seattle'dan at arabalarıyla çıkıp sık ormanlardan, dik tepelerden, engebeli yollardan geçerek gelen bir ailenin yazlık evi. O günlerde bu bölge ıssızmış, hâlâ da öyle.

Sık ağaçlar, ölüme direnen sarmaşıklar ve böğürtlen çalılarla çevrelenmiş olan ev, tuğladan yapılmıştı. Ve artık şehir merkezine yakın olmasına rağmen sincaplar, tavşanlar, yabani kediler ve sadece seslerini duyup kendilerini görmediğim “şeyler” uzun zaman önce oraya el koymuştu.

Ve rakunlar. Rakunlar vardı. Çok iriydiler. Sayıları da çoktu. Sadece Tanrı'nın ve kendi hormonlarının bildiği sebeplerden ötürü çiftleşmek için evimin altını seçmişlerdi. Her baharda. Çiftleşmek için sabahın üçünün en uygun zaman olduğuna karar vermişlerdi.

Sabahın üçünde, rakunların evinizin altında çiftleşmesi deneyimini yaşamadıysanız, hayatın şehvetli anlarından birini kaçırdınız demektir. En hafifinden bir tabirle, nadir rastlanan bir

olay olduğu söylenebilir. Eğer kedilerin gece kavga ettiğine tanık olduysanız, bir fikriniz var demektir. O anlardaki ses ve şiddeti onla çarpın. Şehvet içeren, erotik bir ses falan değil bu. Daha ziyade, aynı anda çalan üç yangın alarmı gibi.

İlk seferini hatırlıyorum. Şartlar, doğal olarak uyumaya pek elverişli olmadığından, yataktan kalkmışım. Kalkmışım derken, gerçekten KALKMIŞTIM yani. Bir metre kadar zıplamışım. Örtülerle falan.

Soğukkanlılığımı kazanıp yeni adrenalin seviyeme adapte olduktan sonra bir el feneri alıp dışarı çıkmış ve evin altına bakmışım. Bayan Rakun ve taliplisi, kan ve çamura bulaşmış halde, birbirlerine diş göstererek bir köşede duruyor ve hiç de seksi görünmüyorlardı.

Onları harekete geçiren güdülerini ne varlığım ne de el fenerinin ışığı bastırabilmişti. Tutkulu karşılaşma hırlamalar, böğürmeler, çığlıklar eşliğinde devam etmişti. Ben izlerken nihayet çiftleşmişlerdi. Hiç utanmaları yoktu. Yapılması gereken yapılmıştı. Ve parlak gözlerle, biraz sersemlemiş halde, bir rakunun hayatında sonraki adım her neyse onu yapmak üzere uzaklaşmışlardı.

Yağmurun altında, fenerimi randevu noktasına doğru tutarak durmuş ve düşüncelere dalmışım. Hayat ve aşk, neden çoğunlukla bu kadar acı, gerilim ve karmaşayla ilerlemek zorundaydı? Soruyorum size, neden?

Hemen üstümdeki yatağımızda yatan tatlı karımı ve çıkardığımız, öfke, sevgi ve diğer türlü hisleri anlatan sesleri düşünmüştüm. Bir rakun, bir karıkocayı duysa ne düşünürdü acaba? “Beni gerçekten sevseydin banyoyu bu kadar dağınık bırakmazdın.” Ve ardından, “ÖYLE Mİ? BAK SANA BİR ŞEY SÖYLEYİYİM...”

Aşk neden hiç kolay değildir?

Bilmiyorum.

Rakunlar da söylemiyor.

LARRY WALTERS

Size kahramanım Larry Walters'tan bahsedeyim. Walters, otuz üç yaşında bir kamyon şoförüydü. Evinin arka bahçesinde bir sandalyede oturmuş, uçmayı diliyordu. Kendini bildi bileli uçmak istedi. Havada yükselmek ve uzakları görmek. Bir pilot olmak için gereken zamanı, parası, eğitimi ve fırsatı olmamıştı. Planör ile uçmak çok tehlikeliydi ve bunu yapabileceği yer de çok uzaktı. Böylece pek çok yaz gününü arka bahçede, sıradan alüminyum sandalyesinde oturarak geçirdi, sizin de bahçenizde olabilecek, alelade bir sandalyede.

Bu hikâyenin bir sonraki bölümü, televizyonlarda ve gazetelerde geniş bir yer buldu. Sevgili Larry Walters, Los Angeles semalarındaydı. Nihayet uçuyordu. Hâlâ sandalyesinde oturuyordu ama bu kez sandalye, kırk beş helyum balonuna bağlıydı. Larry'nin tepesinde bir paraşüt, yanında bir telsiz, altılık bira paketi, fıstık ezmeli reçelli sandviçler ve aşağı inmek istediğinde balonların bir kısmını patlatabilmesi için bir havalı tüfek vardı. Ve havada sadece birkaç yüz fit değil, on bir bin fit yükselerek Los Angeles Uluslararası Havalimanı'na indi.

Walters, sessiz bir adamdı. Basın mensupları, bunu niye yaptığını sorduğunda, "Orada öylece oturamazsınız," dedi. Korkup

korkmadığı sorulduğunda, “Harika bir şekilde,” diye karşılık verdi. Tekrar yapıp yapmayacağını öğrenmek istediklerinde, “Hayır,” dedi. Yaptığı için mutlu olup olmadığı sorulduğundaysa ağzı kulaklarına vararak, “Ah, evet,” diye yanıtladı.

İnsanoğlu, sandalyesinde oturup duruyor. Bir tarafta, yapılacak bir şey kalmadığı mesajı var. Diğer taraftaysa Larry Walters gibi adamlar, hayalleri ve yaratıcılıklarıyla ilerleyerek sandalyelerine balonlar bağlamakla meşgul.

İnsanoğlu, sandalyesinde oturup duruyor. Bir tarafta, insanlığın durumunun ümitsiz olduğu mesajı var. Ama diğer tarafta, Larry Walters gibileri, her şeyin mümkün olduğunun bilinciyle gökyüzüne yükseliyor ve on bir bin fitten, bir başka mesaj veriyor: “Başardım, gerçekten başardım. UÇUYORUM!”

Burada önemli olan, işin ruhu. Bunu gerçekleştirmek uzun zaman alabilir, kullanılan araç tuhaf veya beklenmedik olabilir. Ama hayallerden vazgeçmeyip eldeki imkânlar hayal gücüyle zenginleştirilirse her şey mümkün.

Ama durun! Kalabalığın kıyısından alaycı bir tip, insanların *gerçekten* uçamadığını ısrarla söylüyor. Kuşlar gibi değil yani. Doğru. Ama bir yerlerde bir garajda, gözleri pırıl pırıl parlayan bir manyak, vitaminlerle mineral takviyelerini yutup kollarını hızla çırpıyor.

LARRY WALTERS HAKKINDAKİ GERÇEK

Büyük balonlu sandalye uçuşu, 1982 yılında gerçekleşti. İlk kez o yıl bu konuyu kaleme aldım. Ve sonraki yıllar boyunca pek çok kez anlattım. Benim için gerçekten bir kahramandı. Larry ve uçuşu hakkında yazdığım bazı bilgilerin yanlış olduğu sonradan ortaya çıktı. Ve hikâyenin bir de devamı vardı – son olmayan bir son.

Öncelikle, Larry'nin ulaştığı yükseklik, 11.000 fit değildi.

16.000 fitti. Üç milden fazla yani. Bunu, Larry'yi kendi hava sahalarının içinde buluveren TWA'deki pilotlardan ve Delta'daki jetlerden biliyoruz. On altı bin fit. Los Angeles semalarında bir bahçe sandalyesinde.

Emniyet kemeri vardı. Ama o kadar heyecanlıydı ki bağlamayı unutmuştu. Yanında ayrıca bir altimetre, bir pusula, el feneri, yedek piller, kurutulmuş et, Kaliforniya yol haritası ve ilkyardım çantası vardı.

Gözlüklerini tırmanış sırasında düşürdü. Yüksekliği kontrol altında tutmak için balonları vurup patlatacağı havalı tüfeği de düşürdü. Tüfek, elektrik tellerinin üstüne düşerek bütün bir mahalleyi karanlığa boğdu.

Larry'nin bu olağanüstü başarısı, cezasız kalmadı. FAA, başka sebeplerin yanı sıra ona, "halihazırda uçabilirlik sertifikası bulunmayan sivil bir hava aracını kullanmak" ve havaalanının uçuş sahasına girip kontrol kulesiyle bağlantı kurmamak suçları yüzünden ceza verdi. 1.500 dolarlık bir ceza.

Larry, bir süre meşhur oldu. *New York Times*. *Tonight Show*. Letterman. Ve benzerleri. Tüm detayları öğrenmek istiyorsanız www.markbarry.com adresini ziyaret edebilirsiniz. Bay Barry'nin, Larry Walters uzmanı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kalkış alanının, havadaki Larry'nin ve düştüğü yerin fotoğraflarını toplamış.

Bay Barry, Larry'nin bir komşu çocuğuna verdiği orijinal bahçe sandalyesini bile bulmuş. O sandalyeye sahip olup üstüne oturabilmek için neler vermezdim. Ama Smithsonian'a doğru yola koyuldu. Ayrıca Larry olsa, bana kendi sandalyemi bulmamı söylerdi. Ve kendi balonlarımı almamı. Ve uçmamı.

Larry Walters hikâyesinin, daha önce de belirttiğim gibi son olmayan bir sonu var.

Larry Walters, uçuşundan on yıl sonra -6 Ekim 1993'te- tek başına, Angeles Milli Parkı'nda yürüyüşe gitti. Kendini vurdu. Kalbinden. Ve öldü.

Niçin? Niçin? Sebebini bilmiyoruz. Bunu kimse beklememişti. Larry geride bir not bırakmadı.

Sanırım ümitsizliğinin derinliği, hayal gücünün genişliğiyle aynı orandaydı.

Larry'nin fotoğrafı, duvarımda asılı. Üstlerde, çok üstlerde. Şimdi de yukarıda bir yerde - sonsuza dek.

Mezar taşında şöyle yazıyor:

LARRY WALTERS
19 Nisan 1949-6 Ekim 1993
Bahçe Sandalyesi Pilotu
Canımız.

BALON UÇUŞU

1783 yılı haziran ayının dördüncü günüydü – iki yüz yıldan fazla bir zaman önce. Paris yakınlarındaki Fransız köyü Annonay’ın pazaryeri. Yüksek bir platformdaki dumanı bol şenlik ateşine, ıslak samanlar ve çaput parçaları atılıyordu. Ateşin üzerinde, gerilmiş iplerin ucunda, on metre çapında, kocaman, tafta bir çuval –bir balon– vardı.

Balon, “saygıdeğer bir topluluk ve geniş bir kalabalık” önünde, tezahüratlar eşliğinde bağları kesilerek heybetle göğe yükseldi. Altı bin fit yüksekliğe tırmandı ve birkaç kilometre ötedeki bir tarlaya indi. İner inmez de üstüne yabalarla çullanan köylülerin saldırısına uğradı ve şeytani bir varlık olduğu düşünülerek parçalandı. Bir balonun halkın önünde ilk uçuşu, insanoğlunun uçma macerasının ilk adımı işte buydu.

Ben Franklin, yeni kurulan Amerikan eyaletlerini temsilen orada, Fransa’daydı. Hani şu anahtarı, uçurtması, paratoneri, çift odaklı gözlüğü ve baskı makinesiyle ünlü olan. İzleyicilerden biri, balonun ne işe yarayacağını sorduğunda Franklin ona o meşhur cevabı verdi: “*Eh, a quoi bon l’enfant qui vient de naître?*”^(*) Böyle

(*) (Yeni doğmuş bir bebek ne işe yarar?)

meraklı ve hayal gücü geniş bir adam, günlüğüne şöyle yazmıştır: *"Bu balon, gökyüzünü insanoğluna açacak."* Köylüler de yanılıyor sayılmazdı. Bu aynı zamanda Annonay'a gelecek büyük bir kötülüğün habercisiydi. Köy, gelecekte gökten düşen bombalar yüzünden yerle bir olacaktı. Sanırım kendimi fazla kaptırdım, konudan uzaklaşıyorum.

Joseph-Michel Montgolfier, o haziran gününden birkaç ay önce bir akşam, şöminenin karşısında oturmuş, kıvılcımlarla dumanın bacadan yukarı doğru yükselmesini gözünü kırpmadan izliyordu. Hayal gücü gördükleriyle beslendi. Duman, doğal olarak yükseliyorsa, onu bir torbaya hapsettiği takdirde torbayı da uçurabilir miydi? Hatta altında taşıyacağı bir yük veya bir insanla beraber?

Mösyö Montgolfier, varlıklı bir kâğıt üreticisinin kırklı yaşlardaki oğlu ve Bilim adındaki büyük cemaatin inananlarından biriydi. Bol boş vakti olan, zeki ve sabırsız bir adamdı. Böylece, daha düzenli ve daha genç olan kardeşi Etienne ile birlikte, babasının fabrikasının sunduğu imkânları kullanarak işe koyuldu. Kâğıt torbaları ipek çuvalılar takip etti ve sonunda, reçine kaplı taftayı denediler. Ve bir gün, Versailles bahçelerinden bir koyun, bir horoz ve bir ördek taşıyan bir balon yükseldi. Hiçbiri ölmedi ve böylece yukarıdaki havada zehir bulunabileceğine dair korkular yok oldu.

Montgolfier kardeşlerin en coşkulu destekçisi, genç bir kimyager olan Jean-François Pilatre de Rozier'ydı. Rozier balon yapmak değil, balonla uçmak istiyordu. Montgolfier kardeşlerin ilgisi ise işin bilimsel deney tarafınaydı. Daha yaşlı, daha bilgeydiler ve yerde kalmayı tercih ediyorlardı. Pilatre ise uçmak istiyordu. Gençliğin verdiği macera hevesiyle yerinde duramıyordu. Ve Jean-François Pilatre de Rozier böylece, o sonbaharda, 21 Kasım 1783 günü amacına ulaştı. Bois de Boulogne'da bulunan La Muette'deki kraliyet sarayının bahçesinde, saat 13.54'te, Zodyak sem-

bolleri ve kralın monogramı resmedilmiş, yedi kat yükseklikteki muhteşem balonla gökyüzüne tırmandı. Yukarı, çok yukarı, daha da yukarı yükseldi –ağaçların ve kilise kulelerinin yukarısına– ve beş kilometre öteye, Seine’in öte yakasına indi.

Joseph-Michel ve Etienne Montgolfier kardeşler, uzun ve bilimsel açıdan verimli hayatlar yaşadılar. Yerde, güvenli zeminde duran yataklarında öldüler. Genç Jean-François Pilatre de Rozier, tarihi uçuşundan iki sene sonra, balonla Manş Denizi’ni batıdan doğuya aşmaya çalışırken alevler içinde suya çakılarak feci şekilde can verdi. Ama büyük büyük torunu, yıllar sonra Fransa’nın ilk pilotlarından biri oldu.

Eee, bütün bunları niye mi anlattım? Hayal gücünün erkine ve ödenen bedele değinmek istedim. “Hayal gücü, bilgiden daha önemlidir,” demiş Einstein ve bunu ondan daha iyi kimse bilemez.

Bu aynı zamanda, hayal gücü geniş insanların birbirlerinin omuzları üstünde nasıl yükseldiğine dair bir hikâye. Yerden balona, balondaki adamdan, Ay’daki adama. Evet. Kimilerimiz yer mürettebatı oluyoruz: Halatları tutuyor, ateş yakıyor, hayal kuruyor, serbest bırakıyor ve yükselişini izliyoruz. Kimilerimiz ise gökyüzüne ve ötesine ait. Hikâyede bu da var.

Bunun gibi düşünceler, insanın aklına en çok, çocukları mezun olup hayatın bir sonraki aşamasına geçerken geliyor. Lise mezuniyeti, kolej mezuniyeti, yuvadan ayrılış. Böyle zamanlarda onlara ne vermeliyiz? Hayal gücü, biraz itme, teşvik ve iyi dilekler.

“Buraya gel,” deriz. “Kenara,” deriz. “Sana bir şey göstereyim,” deriz. “Korkuyoruz,” derler. “Çok heyecan verici,” derler. “Kenara gel,” deriz. “Hayal gücünü kullan.”

Ve gelirler. ... bakarlar. Onları iteriz. Ve uçarlar. Biz ise yerimizde kalıp yatağımızda ölürüz. Onlar gider ve bir şekilde ölür ama aynı zamanda, arkalarından gelenlere, uçuşa geçecekleri yeri bulmaları için ilham verirler. Ve uçmaları için.

Hayatımın orta yaşlarında da aklıma bunlar geliyor. Ben de uzun ve verimli bir hayatın ardından yerdeki güvenli yatağında ölmek istiyorum. Ama Annonay köyündeki o önemli günün yıldönümü, aynı zamanda benim doğum günüm. Ve iki yüzüncü yıldönümünde, La Conner'daki küçük Skagit Vadisi'nin yakınlarındaki bir tarladan balonla havalandım. Yukarı, çok yukarı ve ileri.

Uçmak için *hiçbir zaman* çok geç değildir!

ÇAMAŞIR

Evimizde çamaşır yıkama işi, uzun bir süredir benim sorumluluğumda. Çamaşır yıkamayı seviyorum. Bu iş tuhaf bir şekilde ailenin geri kalanıyla bir arada olma duygusu uyandırıyor bende. Ayrıca arka odada tek başıma vakit geçirme fırsatı veriyor, bu da bazen hoşuma gitmiyor değil.

Çamaşırları ayırmayı seviyorum; beyazlar, renkliler, hassas kumaşlar. Makinenin düğmelerini ayarlamayı da seviyorum; sıcak, soğuk, durulama, saat ve sıcaklık. Bunlar anlayabileceğim ve bilinçli bir şekilde yapabileceğim seçimler. Yeni müzik setini hâlâ çözemedim ama çamaşır ve kurutma makineleriyle başa çıkabiliyim. Zil çalar; ılık, kuru çamaşırları kucaklayıp yemek masasının üstüne koyarsınız ve katlayarak düzgün gruplara ayırırsınız. Statik elektriğin çok olduğu ve çorapların düşmeden üstüme yapışabildiği zamanları seviyorum.

İşim bitince, bir şeyler başarmışım hissi duyuyorum: Yeterlilik hissi. Çamaşır yıkamada iyiyim. *En azından* bunda iyiyim. Ve bunun dinsel bir deneyim olduğu bile söylenebilir. Su, toprak, ateş – ıslak ve kuru, sıcak ve soğuk, pis ve temiz gibi zıt kutuplar.

Büyük döngüler; birbiri ardına başlangıç ve bitiş; Alfa ve Omega, âmin. YÜCE BİR ŞEYLER ile temas halindeyim. Hayat, kısa bir süreliğine bile olsa düzenli ve anlamlı. Ama sonra...

Çamaşır makinesi geçen hafta arızalandı. Galiba makineyi tıka basa havluyla doldurduğum için oldu. Çamaşırların hepsi, döngü sırasında aynı tarafa toplandı. Makine, dans eder gibi hoplayıp zıplamaya başladı ve sonunda kalakaldı. Bir an bana saldıracağını sandım. Kriz geçiren canlı bir varlığa benziyorken, içi yarı sindirilmiş havlularla dolu, ağzı köpüren –galiba deterjanı da fazla kaçırmıştım– soğuk, beyaz bir kutuya dönüşüverdi. Beş dakika sonra, kurutucu da sizlere ömür. Huzurevinde kalan ihtiyar bir çiftin kısa aralıklarla ölmesi gibi eşini takip etti.

Günlerden cumartesiydi, evdeki bütün havlular, şortlarım ve çoraplarım ıslaktı. Şimdi ne yapacaktım? Bir tamirci çağırma-ya kalksam otuz altı saat boyunca evden çıkmadan beklemem gerekeceğinden adım gibi emindim. Elimde de bankacımın onayından geçmiş bir çek olmalıydı, yoksa tamirci içeri adımını bile atmazdı. Bunlara harcayacak vaktim yoktu. Böylece, alışveriş merkezindeki çamaşırhanenin yolunu tuttum.

Üniversite yıllarımdan beri bir cumartesi akşamını çamaşırhanede geçirdiğim olmamıştı. Çamaşırhaneye hiç gitmemekle, başkalarının çamaşırlarını görme ve başka yerde duyamayacağı- nız diyaloglara kulak misafiri olma fırsatından mahrum kalmış oluyorsunuz. Yaşlı bir kadının bir sürü siyah, seksi iç çamaşırını makineye doldurmasını izlerken çamaşırların ona ait olup olmadığı merak ettim. Üniversiteli bir gencin, arkadaşına süet bir ceket-teki kusmuğu nasıl temizleyebileceğini anlatmasını dinledim.

Oturmuş beklerken, deterjan kutusunu inceledim. Cheer^(*) markasını kullanıyorum. Neşeli bir çamaşır günü fikri hoşuma gidiyor. Gecenin bu geç saatinde, ısınmak için kurutucuya dayanmış halde oturup peynirle kraker yiyerek termosu doldurdu-

(*) Neşe (ç.n.)

ğum şarabı yudumlarken (hazırlıklı gelmişim) hayatın anlamını düşünmeye başladım ve deterjan kutusunun üstündeki yazılara bir göz attım. İnanılmaz. İçinde kumaşlardan leke çıkarmaktan (anyonik yüzey aktif madde) suyu yumuşatmaya (sodyum fosfat) kadar birçok madde vardı. Ayrıca makine koruyucular (sodyum silikat), işlem geliştiriciler (sodyum sülfat), kırıxıklığı ve sararmayı önleyen maddeler, beyazlaştırıcılar, renklendiriciler ve parfüm içeriyordu. Ciddiyim. Tüm bunların otuz gramı beş sentten aza geliyor. Geridönüşümlü ve soğuk suda çok etkili, yani çevreci. Kutulanmış bir mucize.

Çamaşırların kurutucuda dönmesini izlerken dünyayı ve temizliği düşündüm. Çok ilerleme kaydettik, biliyorsunuz. Hastalıkların, Tanrı'dan gelen bir ceza olduğunu zannederdik. Sonra insanların cehaletinin bir ürünü olduğunu keşfettik ve o günden sonra hijyene önem vermeye başladık. Pislikleri ellerimizden, giysilerimizden, bedenlerimizden, yemeklerimizden ve evlerimizden temizledik.

Keşke bilimadamları bizim için bir süper deterjan üretebilse. Bir bardak süper deterjanla hayatımızdaki kirler arınsa, kalbimiz yumuşasa, iç organlarımız korunsa, işlem yetimiz gelişse, sararmamız ve kırıxıklıklarımız azalsa, doğal rengimiz canlansa, iyi ve tatlı olsak.

Bu arada Cheer'i tattım. Tadı berbat. Siz sakın denemeyin! (Ama dilim artık tertemiz.)

Anaokulu kitabını tekrar yayımlamayı düşündüğüm sıralarda, bu hikâyeyi dışarıda bırakmaya niyetliydim. Artık eskisi kadar sık çamaşır yıkamıyorum. Ama bazen yıkadığım oluyor; başkaları bahçedeki yabancı otları niye temizliyor, tıkanmış lavaboları niye açıyorsa o sebepten. Başı sonu belli, net ve basit

bir iş yapmak, hayatımın geri kalanındaki sonu gelmeyen karmaşaları bir anlamda dengeliyor. Kutsal basitlik.

Ve evet, statik elektrik yüklü şeyleri hâlâ üstüme yapıştırıyorum. Polypro gerçekten çok iyi sonuç veriyor. Bir seferinde kurutucudan çıkardığım her şeyi üstüme yapıştırıp mutfağa kadar gidebildim. Torunlarım bana güldü, amacım da oydu zaten.

Deterjana gelince, Bold, Power, Tide, True Grit ve Arm & Hammer'ı^() denedim, sırf deterjanda kas gücü olması fikri hoşuma gittiği ve renkli ambalajlara bayıldığım için. Üzerinde "YENİ VE GELİŞTİRİLMİŞ" yazan hiçbir ürüne karşı koymıyorum.*

Ben de bir gün Yeni ve Geliştirilmiş olmayı umuyorum.

(*) Kol ve çekiç. (ç.n.)

ECZA DOLAPLARI

Merak ediyorum. Akşam yemeği, bir parti veya bir toplantı için birinin evine gidip banyoyu kullandığınız oldu mu hiç? Ve banyodayken ecza dolabına bir göz attınız mı? Sadece karşılaştırmak için hızlıca bir inceleme? Daha önce hiç –azıcık da olsa– etrafınıza bakındınız mı?

Bunu hep yapan bir arkadaşım var. Sosyolojik bir araştırma için olduğunu söylüyor. Pek çok kişinin, başkalarının ecza dolaplarına baktığını iddia ediyor. Üstelik sosyolojik bir araştırma yapıyor bile değilken. İnsanlar bundan pek bahsetmez, çünkü tek yapanın siz olduğunu düşünürsünüz ve başkalarının sizin tuhaf biri olduğunuzu sanmasını istemezsiniz, değil mi?

Arkadaşım, birini gerçekten tanıyabilmek için banyosuna bakmak gerektiğini söylüyor. Tek yapmanız gereken banyodaki çekmecelere, raflara ve dolaplara bakmak. Sonra kapının arkasında asılı olan bornozlara, sabahlıklara, pijamalara, geceliklere bir göz atmak. Bu şekilde her şey gözler önüne serilmiş. O küçük odanın, insanların tüm alışkanlıklarını, umutlarını, hayallerini, üzüntülerini, hastalıklarını, bağımlılıklarını, hatta cinsel yaşamlarını yansıttığını söylüyor.

Dediğine bakılırsa çoğu insan, gizliden gizliye pasaklıymış. En gizli sırların ve gizemlerin, tek başımıza olmak, aynada kendimizle yüzleşmek, dış görünüşümüzü düzeltmek, taramak, tıraş etmek, yaşlanan narin bedenlerimizi yeni bir güne hazırlamak, temizlenmek ve rahatlamak, boyanmak ve güzel kokulara bürünmek, meditasyon yapmak ve uzmana danışarak kendimizi geliştirmeye çalışmak için gittiğimiz o küçük odada saklı olduğunu söylüyor.

Her şeyin orada olduğunu iddia ediyor. Kutularda, şişelerde, tüplerde. İksirlerde, yağlarda, merhemlerde, spreylerde, aletlerde, losyonlarda, parfümlerde, cihazlarda, sabunlarda, macunlarda, haplarda, kremlerde, pamuklarda, ilaçlarda, tanımın ötesindeki gereçlerde; kimi elektrikli kimi değil. Çağın mucizeleri.

Arkadaşıma göre çoğu banyo, aşağı yukarı birbirinin aynı ve bu da ona, insan ırkının olağanüstü bir bütünlük içinde olduğunu anlatıyor.

İnsanların banyolarında araştırma yapma akımını başlatma niyetinde değilim. Ama az önce kendi banyoma girip baktım ve konuyu hemen anladım. Gülsem mi ağlasam mı bilemedim. Oradaydım işte.

Siz de gidip bakın. Kendi Gerçeklik Tapınağınız'a bir göz atın.

Ve bundan böyle, lütfen beni ziyarete gelmeden önce kendi banyonuza gidin.

Benim banyom halka kapalı.

AKÜ KABLOLARI VE YARDIMSEVER VATANDAŞ

“Hey, sende akü kablosu bulunur mu ahbab?”
“Evet, elbette var.”

Nampa, Idaho’dan olduklarını daha sonra öğrendiğim bir İngilizce öğretmeni ve tatlı eşi, komik, ufak arabalarının içindeydiler. Farlarını yakmış, Seattle’ın sabah sisinde gezerken kahve içmeye karar vermişler ve farları açık unutmuşlardı. Arabanın aküsü bomboştu. Akü takviye kablosu ve yardımsever biri lazımdı. Takviye kablosunu nasıl kullanacağını biliyor görünen birinden uzanacak bir yardım eli lazımdı. Ve iyi kalpli Kader Perisi, beni onların karşısına çıkardı.

Erkeklerin akü kablolarından anlamaları gerekir. Genlerimizde olmalı, değil mi? Ama biz erkeklerin bir kısmı, zihinsel olarak mutasyona uğramış. Sorun bir arabanın kaportasının altındaysa, bizim için çözülmesi imkânsız bir hale geliveriyor.

Gerçi adam bana sadece akü kablomun *olup olmadığını* sordu. Nasıl kullanıldığını bilip bilmediğimi *değil*. Soruş şekline bakılırsa, ne yaptığını biliyor olmalıydı. Ne de olsa arabası Idaho plakalıydı ve başında bir beyzbol şapkası, ayağında da kovboy çizmele-ri vardı. *Bu tür adamlar, akü kablolarıyla ne yapacağını doğuştan*

bilirdi, değil mi? Herhalde yirmi yıllık bir minibüs kullanan, yürüyüş botları giymiş, yaşlı bir adam görünce akü kablosunu sık sık ve ustaca kullanıyor olduğunu varsaymıştı.

Böylece kabloları çıkardım ve otomobillerden bahsederek kazak erkek tavırlarına bürünüp yürüdük. Arabasının motor kapağını kaldırıp baktık ve aküsünün olmadığını gördük.

"Ah, evet," dedim. "Sorun şimdi anlaşıldı. Biri akünü çalmış."

"Tüh," dedi adam.

"Akü arka koltuğun altında hayatım," dedi tatlı karısı.

"Hıı."

Bunun üzerine bavullarını ve yolculukları boyunca aldıkları eşyaları indirip, arka koltuğu sökerek otoparkın zeminine koyduk. Ve akünün gerçekten de koltuğun altında olduğunu gördük. Akü takılmak için hazır ve nazır bekliyordu. Adam karısına gülümseyip alçak sesle oto mekanik ve seks eğitimi dersini lisede aynı anda aldığını, o gün bugündür ikisini karıştırdığını ve sonuç elde etmek için ne yapması gerektiğinden emin olmadığını söyleyince endişelenmeye başladım. Güldük. Oysa karısı gülümsemedi bile. Bir elkitabı çıkarıp incelemeye koyuldu.

Her neyse, bildiklerimizi birleştirtince olayın pozitif ve negatif uçlarla ilgili olduğunu ve arabalardan birinin veya ikisinin birden çalışıyor olması gerektiğini çözdük. Akülerin kaç volt olduğu da önemli olabilirdi belki. Adamın ne yaptığının farkında olduğunu düşünerek kontrolü ona bıraktım. Kabloların uçlarını sıkıca tutturup direksiyona geçtik ve kontak anahtarlarını aynı anda çevirdik. İki araç arasında bir elektrik hattı oluştu, arabasının ateşleme sistemini yaktı, akü kablosunun uçlarını minibüsümün aküsüne lehimledi ve adamın başındaki şapkayı havaya uçurdu. Çıkan ses, dünyanın en büyük sineğinin, elektrikli bir sinek kapanına çarpmasıyla çıkabilecek sese benziyordu. ZIZITT.

Aynı anda muhteşem bir mavi ışık parladı ve duman çıktı. Güç, olağanüstü bir şey.

Hâlâ otoparkın zemininde durmakta olan koltuğa oturduk. Yaptığımız şey karşısında şaşkındık. Karısı, elinde kullanım kılavuzuyla bize yardım edebilecek herhangi birini aramaya gitti. O şartlar altında olabildiğince sakın bir şekilde, kendimizi daha fazla rezil etmemeye çalışarak konuşmaya başladık. "Cehalet, güç ve gurur; ölümcül bir bileşim," dedi adam bir öğretmen edasıyla.

"Kesinlikle," dedim. "Üç yaşında bir çocuğun kibritle oynaması gibi. Veya on altı yaşında direksiyon başına geçen bir delikanlı ya da bir azizin veya manyağın Tanrı inancı. Veya bir film karakterinin elindeki nükleer silahlar. Hatta akü kablosuyla ne yapılacağını bildiğini sanan iki sersem." *(Görüyorsunuz ya, gücü tartışarak kozmik ve ciddi bir sonuca ulaşmaya çalışıyorduk. Dersimizi almıştık.)*

Bir süre sonra postacım, Nampa, Idaho'dan gönderilmiş bir hediye getirdi. İyi adamın şirin karısından geliyordu. Bir zarafet gösterisi – affetmeyle karışık bir daha günaha girmeme çağrısı. Hediyem, son derece güvenli, elektronik, dolanmayan, son model bir akü takviye kablosu setiydi. Yanında, bir akü kablosu ve kullanımına dair bilmek istediğiniz her şeyi bulabileceğiniz, İngilizce ve İspanyolca yazılmış bir kitapçık vardı. Akü kablosu seti, tüm bağlantılar doğru kurulduğunda işaret veren bir kontrol düğmesini de içeriyordu. Bir sonraki aşamaya geçmenin güvenli olup olmadığını bu şekilde anlıyordunuz. Size *düşünmek* için zaman tanıyordu.

Güç ile aramızda öyle bir kontrol düğmesi olsa ne çok işimize yarardı, öyle değil mi? Teknolojideki ilerlemeler gerçekten de güzel. Cehalet ve gurura rağmen bu mümkün. Bir dahaki sefere, önce karısına soracak. Yardımsever vatandaşlar iyi niyetli ve hevesli olabilir ama aptallarsa pek faydaları dokunmaz.

KÖTÜ VATANDAŞ

Rezil olmaktansa aptalca bir ölümden kurtulmak ilginizi çeker mi?

Cevabınız evetse size yardımcı olabilirim.

Ne zaman yaptığım bir aptallığı tekrarlasam, kendi kendime şöyle mırıldanırım: *Dersimi hiç almıyorum.* Sanki yapılanın farkında olmak, sorunu çözüyormuş gibi. Yine de bazen kendimi düzeltiyorum, dersimi o kadar iyi alıyorum ki öğrendiklerim benimle mezara gidecek. Son zaferim şu:

Gece yarısı beni derin uykumdan birdenbire uyandırıp, "Akü kablosu!" diye bağırırsanız hemen yatakta doğrulup anlatmaya başlarım:

"Ayrı ve kapalı. Kırmızı, sağlam kırmızıya. Kırmızı, bozuk kırmızıya.

Siyah, sağlam siyaha. Siyah, motora.

Sağlam arabayı çalıştır. Bozuk arabayı çalıştır. Bekle ve terse dön."

Etkilenmekte serbestsiniz. Bunu zihnime kazıdım. Ezberledim. Yedim yuttum. Beni bir daha asla akünün bittiği bir ortamda utançla kızarmış bir yüzle, ne yapacağını bilmeden, gidip aptalca bir şey yaparken göremeyeceksiniz.

Motivasyonum ne mi? Rezil olmak. O utancı TEKRAR TEKRAR yaşamak; birkaç ateşleme sistemini kızartmak; elektrik çarpması; yolda kalmış birine yardım etmeye çalışırken torunlarımın bana gülmesi. Ve son olarak, elinde, "Aküm bitti, yardım edin" yazısı tutan kadın için durmadığımda karımın bana bakışı ve sonrasında yediğim fırça yetmişti. Artık Kötü Vatandaş olmayacaktım.

Birkaç uzmana danıştım: bir oto yedek servisindeki satış görevlisi, akü satan dükkândaki kadın, araç yardım servisindeki şöför, semtimizdeki akaryakıt istasyonunda çalışan arkadaşım Fred ve yarış arabalarıyla ilgilenen on yedi yaşındaki bir genç. Hepsi bana aynı talimatları verdi. Bunlar yeni bilgiler. Şimdi size bu bilgileri açıklıyorum:

İlk olarak, daima akü kablosu kullanın. Hoparlör kablosu veya çamaşır teli işinizi görmez.

İkinci adım: İki aracın birbirine yakın durduğundan ama dokunmadığından emin olun. Motorları da çalışmıyor durumda olmalı.

Üçüncü adım: Kırmızı kısıkaçı, sağlam aracın aküsündeki (+) tarafına tutturun

Dördüncü adım: Kırmızı kısıkaçı, bozuk aracın aküsünün (+) tarafına tutturun.

Beşinci adım: Siyah kısıkaçı, sağlam aracın aküsünün (-) tarafına tutturun.

Altıncı adım: Siyah kısıkaçı, aküsü bitik aracın motor blokuna tutturun.

(Neden bitik akünün negatif tarafına değil diye mi soruyorsunuz? Son kabloyu tuttururken dikkatli olmanızı öneririm; bir kıvılcım çıkar da eski aküden bir sızıntı olursa bir patlamaya yol

açabilir ve yaralanabilirsiniz. Kabloyu aküden uzak bir yere tutturmak, bu olasılığı önler.)

Bütün bağlantılar yapılıncaya kadar dua edin. Aküsü sağlam aracı çalıştırın, bir süre bekleyin, sonra aküsü bitik aracı çalıştırın. Bitmiş akünün biraz canlanması için bir süre daha bekleyin.

Bu noktada olduğunuz yerde zıplayabilir, sevinçle bağırabilirsiniz, işe yaradığı ve siz dahil kimse ölmediği veya rezil olmadığı için Tanrı'ya şükredebilirsiniz. Sonra daha önceki sıralamayı tersine uygulayın: Siyah kaskaç motordan ayrılır, siyah kaskaç negatif taraftan çıkarılır, kırmızı, bitik aküden ayrılır. Son olarak kırmızı kaskaç, sağlam aküden çıkarılır.

Bunlar işe yaramazsa annenizi arayın. Bir sonraki adımda ne yapılabileceğini muhtemelen babanızdan daha iyi biliyordur. Babanıza sorarsanız size lisede kullandığı kamyonette işe yarayan, abuk sabuk bir çözüm önerecektir. Anneniz ise araba servisini arayıp bir çekici çağırmanızı.

Modern ezberleme tekniklerini kullandım ve bu adımları, daha da basite indirgedim: "Aretha Franklin, Kızıl Haç ve Ölüm."

Bitik akü için yapılacakları, bu üçü sayesinde hatırlayabiliyorum. Düşünün: Aretha, "Respect" şarkısıyla ünlü ve bu iş için gereken zihinsel yaklaşım da bu. Zira elektrik çok tehlikelidir. Başlangıç noktası ise Kızıl Haç elbette; kırmızı kablo, akünün artı tarafına tutturuluyor. Ölüm ise, son kaskaç topraklı bir yere tutturmadığım takdirde olacakları ifade ediyor.

Bende bu şans varken yine de paniğe kapılıyorum herhalde. Kendimi karanlık, fırtınalı bir gecede, yağmur altında durmuş, aküsü bitmiş bir zavallıya yapılacakları hatırlamam için "Lena Horne, Kurtuluş Ordusu ve Ciddi Hastalık" kelimelerini bilmem gerektiğini anlatmaya çalışırken hayal edebiliyorum. "Ne?" diyecek muhtemelen.

Kötü Vatandaş yine işbaşında.

(*) Saygı, itibar, hayranlık. (ç.n.)

BAR HİKÂYESİ

Gerçek eğitim, karşımıza umulmadık yerlerde çıkabilir. Gerçek öğretmenler bunu bilir.

Yüksek lisansa başladığımda, geceleri çalışabileceğim bir işe ihtiyacım oldu. Böyle bir iş bulmak pek kolay değildi. O kadar çaresizdim ki sonunda bir otelde barmenlik yapmayı kabul ettim. Kulağa hoş geliyor, değil mi? Barmenlik yapmakta bir sorun yok. Eh, aslında var. Ya da o zaman öyle düşündüm.

Fakültede teoloji okuyordum. Barmenlik yapmak, okuldan atılmama sebep olabilirdi. İş kabul ettikten sonra bunu düşündüm. Karım da aynı şeyi düşündü. Arkadaşlarım da öyle. Yanlış bir adımdı.

Meydan okumaya benzer bir ruh haliyle gidip okul idaresine durumu itiraf etmeye karar verdim. Dedikodular yayılmaya başlamadan önce dekanın odasına gittim ve şöyle dedim: "Barmenlik yapmaya başladım. Bu konuda bir şey yapacak mısınız?"

Dekan bana kurnazca baktı. İleride, bu bakışın bir deneyimin ifadesi olduğunu anlayacak ve saygı duyacaktım.

"Harika," dedi coşkuyla. "Bu muhteşem bir haber."

“Ne?”

Fakülte üyelerinin ve kendisinin, benim hakkımda çok genç, tecrübesiz, küstah, acemi, bilgisiz ve hayata karşı naif olduğumu düşündüklerini söyledi. “Daha da beteri, her şeyi bildiğini sanıyorsun,” dedi.

Eh, *yirmi bir* yaşındaydım.

Bütün kusurlarıma bertaraf edilebileceğini söyledi. Bir din adamı olmak için bilmem gerekenlerin bana bir derste anlatılamayacağına inanıyordu. Bana gerekenler ne kitaplarda ne de kili-sedeydi. Bilmem gereken her şey dış dünyadaydı.

Bir barmen olarak pek çok ayrı ihtiyacı bulunan, birçok farklı insan görecektim. Hem faydalı olmaya çalışıp, hem işimi yapıp, hem de ahlaki değerlerime sahip çıkmam kolay olmayacaktı. Dekan son olarak, bir din adamının aslı görevinin, ihtiyaç duyulduğu yerde bulunmak olduğunu söyledi – bir pazar sabahı, kilisenin kürsüsünde, güvenle vaaz vermek değil. Ona göre, her barda bir rahip bulunsa daha iyi olurdu.

“İsa... kilisede pek vakit geçirmemişti. Dışarıda, hayatın içindeydi.”

Dekanın bir planı vardı. Barmenlik işimi bir staj olarak, okul programının parçası olarak kabul edecekti. Hayata Giriş dersi. Her pazartesi gelip, onunla bir saat boyunca sohbet edecektim. Bana barda ne öğrendiğimi soracaktı. Anlamlı bir şeyler öğrenebildiğim sürece geçer not alacaktım.

“Gözünü dört aç. Yargılama. Faydalı ol,” diye beni uyardı görüşmemizin sonunda.

Neredeyse üç yıl boyunca barmenlik yaptım. İnsanların, hayatlarında ne var ne yoksa bir barmene gönüllü bir şekilde anlatıklarına tanık oldum. Çok büyük sorunların yanında, muhteşem çözümlere de sahiptiler.

Barmenliğin 101, 102 ve 103'üncü kurallarının pek de teoloji eğitimiyle bir ilgisi olduğu söylenemez. Dekan, üç sene sonra mezun olurken bana çok iyi bir not verdi. Barmenlik sınavını geçmiştim. Artık dünya hakkında çok daha fazla bilgiye sahiptim.

Ama değerlendirme yorumundaki bir cümle, sevincimi gölgeledi: "Fulghum, sandığın kadar iyi değilsin."

"Ne?" diye karşılık verdim şaşkınlıkla.

"Merak etme," dedi. "Sabırlı ol. Zamanla, sandığından *daha iyi* olabilirsin. Gözünü dört aç. Yargılama. Faydalı ol."

YARDIM

Aynı adam. Dekan Bartlett. Mezuniyetten birkaç ay önceydi. Derslerimin yoğunluğu yüzünden barmenliği bırakmıştım ve üniversiteyi bitirmemin ardından hemen başlayabileceğim bir işim yoktu. Bir karım, henüz doğmuş bir oğlum vardı. Hayatımda ilk kez beş parasızdım. Korkuyordum.

Dekana gidip derdimi anlattım ve yardım istedim.

Beni bir kez daha şaşırttı.

“Harika,” dedi coşkuyla. “Bu muhteşem bir haber.”

“Ne?”

“İnatçı ve gururlu genç bir adamsın. Bir kusur sayılabilecek kadar bağımsızsın. Bunda bir kötülük yok ama birinden ne zaman, nasıl yardım isteneceğini hiçbir zaman öğrenemeyeceğini düşünüyorduk. Yardıma muhtaç olmanın nasıl bir duygu olduğunu bilmezsen nasıl bir din adamı –başkalarına yardım etmek, mesleğinin amacı olan biri– olup başkalarının derdine derman olabilirsin? Şimdi yardım istemeye mecbur kalmanın nasıl bir his olduğunu biliyorsun.”

Bu ağır tespiti sindirebilmem için bir müddet sustu.

“Sana yardım edeceğiz. Yardıma değer birisin. Ve devam etmeden önce, bu söylediğimin sende nasıl hisler uyandırdığını bir düşün. Ne güzel sözler. *Sana yardım edeceğiz. Yardıma değer birisin.*”

O gün için İkinci Ders.

Dekan Bartlett, benim için bir sonraki adımın bir bütçe hazırlayıp sunmak olduğunu söyledi. Hazırladığım bütçeyi sekreterine bırakacak, ertesi gün geldiğimde ise beni bekleyen bir çek bulacaktım.

Rahat bir nefes alıp eve gittim ve sıkı ama makul bir bütçe hazırlayıp sekretere götürdüm. Ertesi gün de çeki almaya gittim.

“Üzgünüm,” dedi sekreter. “Dekan, bütçenizin kabul edilemeyeceğini söyledi.”

Kendimi kötü hissettim, herhalde istediğim miktar çok fazlaydı. Eve döndüm ve bütçeyi sadece ekmek ve suyla karnımızı doyurup kira gibi temel masrafları karşılayacak şekilde tekrar hazırladım. Sekretere bıraktım. Ertesi gün tekrar gittiğimde yine çek yoktu.

“Üzgünüm,” dedi sekreter. “Dekan bütçenizin hâlâ kabul edilebilecek seviyede olmadığını düşünüyor.”

Kafası karışık ve öfkeli bir şekilde, hiç çalmadan, dekanın kapısını açıp içeri daldım ve içimdekileri kustum. “Bana yardım edeceğinizi, yardıma değer olduğumu söylemişsiniz. Ama bütçemi kabul etmiyorsunuz. Daha azıyla geçinemeyeceğimi biliyorsunuz. Neler oluyor?”

Dekan gülümsedi. “Harika,” dedi. “Gerçekten harika.”

Yine bir ders alacağımı hissederek bir sandalyeye çöktüm.

“Sinir krizin geçtiğine göre bütçenin ben ve bu eğitim kurumu için *neden* uygun olmadığını bilmek ister misin?”

“Evet.”

“Beni iyi dinle: *Bütçende mutluluk için harcanacak tek kuruş bile yok.* Ne kitaplar, ne çiçekler, ne müzik. Bir şişe soğuk bira bile yok.

Ayrıca başkalarına vermek için para da ayırmamışsın. *Sana yardım edebilmemiz için daha iyi değerlerin olmalı."*

GÜM!

Mutluluk için para...

Başkalarına verebilecek para...

Yardım için daha iyi değerlerim olmalı...

Üçüncü Ders. Öğrenildi.

Bir sonraki bütçemde mutluluğa daha çok yer verdim. Dekan bu kez onayladı. Ama bu olanları bir başkasına anlatana dek, asıl yapmam gerekenin bu hikâyeyi paylaşmam olduğunu anlamadım.

Toz

Taşınma süreci, özgüvenimi zedeliyor. Makul ölçülerde temiz ve düzenli biri olduğumu düşünürüm. Ama odalarımın bana ait bütün eşyalar götürülüp de geride bir şey kalıp kalmadığını kontrol etmek için içeri her girip bakışım, yerde TOZ toprakları ve birikintileri olduğunu görürüm. Masanın bulunduğu yerin ardında, kitaplığın arkasında, yatağın eski yerinin altında, şifoniyerin bulunduğu köşede.

Toz toprakları. Gri. Tüylü. Havlı. Pis.

Şu pisliğe bak, diye düşünürüm. O kadar da temiz ve düzenli değilmişim demek. Komşular ne düşünür, diye geçer aklımdan. Annem görse ne der? Ya *gelip* görürlerse? Hemen temizlemeliyim, diye düşünürüm. Bu toz topraklarını *her* taşınışımızda görüyorum. *Nedir* bunlar?

Bir tıp dergisinde, bu toz topraklarının bir laboratuvarında analiz edildiğini okudum. Alerjileri olan insanların yaşadığı sorunlar üzerine bir yazıydı ama sonuçları burada da geçerli.

Bulgular: yün, pamuk, kâğıt, böcek, yiyecek, bitki, ağaç yaprağı ve kül parçacıkları, mikroskobik mantar sporları, tek hücreli

hayvanlar ve çoğunlukla doğal ve organik olan pek çok belirlenemeyen minik partikül.

Ama her şey aslında daha basit. Toz topraklarının büyük bölümünün sadece iki ana kaynağı var: *insanlar* – saç ve deri döküntüleri; ve *göktaşları* – dünya atmosferine girdiklerinde parçalanmış halleri. (*Şaka yapmıyorum, doğru söylüyorum, her gün tonlarcası düşüyormuş.*) Bir başka deyişle, yatağımın, kitaplığımın, masamın ve şifoniyerimin arkasındakiler büyük oranda yıldız tozu ve benim.

Bir bitkibilimci bana, bu toz topraklarını bir kavanoza koyup üstüne su ekleyip bir süre güneşte beklettikten sonra içine bir tohum atarsam deli gibi büyüyeceğini söylemişti. Aynı işlemleri karanlık, nemli bir köşede yaparsam bu sefer de mantar ürermiş. Ve sonra o mantarları yersem yıldızları görebilirmişim.

Ayrıca, daha fazlasını görmeyi gerçekten isterseniz yataktan çarşafınızı alıp karanlık bir odada çırttıktan hemen sonra bir el feneri yakın. Hemen göreceksiniz. Büyükannenizin evindeki şöminenin üstünde duran kar küresinin içindeki kardan adam gibi. Londra Köprüsü yıkılıyor, ben de yıkılıyorum, yıldızlar düşüyor. Ve kimileri, tekrar başa dönmek için her şeyin düştüğünü söylüyor.

Bilimadamları, yıldızlarda bir yerde doğduğumuzu neredeyse ispat etmiş durumda.

Yıldızların toz topraklarıyız.

Ve masanın ardında, sessizce kaynağıma dönüyor gibiyim. Evrenin toz topraklarını kim bilir nelerle tekrar birleştiriyorum. Odamın kuytu köşelerinde olup bitenlere artık daha çok saygı duyuyorum.

Pislik değil bunlar. Gübre. Kozmik gübre.

ELEKTRİKLİ SÜPÜRGELER

Yıllardır görmediğim bir adam, bir süre önce yolda yürürken karşıma çıktı. Bir zamanlar, sokağın sonunda oturan ve merhabalaştığım bir komşumdu. “İşler nasıl?” diye sordum ve her zamanki gibi, “İşler epey çektiriyor!” diye cevap vererek güldü. Böyle diyeceğini biliyordum çünkü yıllardır bu espriyi yapar. Eski komşum, bir elektrikli süpürge firmasının bölge satış müdürü. Espirileri kötüdür ama hevesini ve sattığı ürünlere güvenini takdir ederim.

“Neyi, nerede, ne zaman çekmek veya üfürmek isterseniz aradığınız ürün bizde,” der. HandiVac, ShopVac, SuperVac ve bacalarla şömineleri temizlemek için özel aletler. Binaların bütünü için sabit sistemler, kimyasal ve petrol atıkları için özel süpürgeler de var. Bir de üfürücüler var; yaprak üfleme makineleri, çim üfleme makineleri ve havuzlar için sualtı çöp temizleyicileri. İç mekân, dış mekân, kara, deniz veya hava... altından kalkamayacakları hiçbir iş yok. Çok büyük bir firma ve eski komşum, senelerdir satış ekibinin yıldızı.

“Geri çekilin, biraz HAVA alayım!” cümlesi, savaş çılgılığıdır.

Bu sözün sahibi ise, James Murry Spengler adında bir adam. Spengler, 1907 yılında, Ohio'da büyük bir mağazada temizlik görevlisi olarak çalışıyormuş. Ama işinden olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış çünkü kullandığı süpürge, o kadar çok toz ve küf saçıyormuş ki kronik alerji problemleri baş göstermiş. Spengler, bu sorunu, ilk elektrikli süpürgeyi icat ederek çözmüş.

Orijinal modeli görseniz gülersiniz; yastık kılıfı, sabun kutusu, pervane ve metrelerce yapışkan bant kullanılmış. Buna rağmen çalışmakla kalmayıp Spengler'ın alerji sorununa çare olmuş ve işini kurtarmış. Spengler'ın adını hiçbiriniz duymamışsınızdır çünkü patenti, çok aşına olduğunuz bir isme satmış: William Hoover.

Arkadaşım, Spengler'a hayran çünkü her evde bulunabilecek malzemeleri ve en bol doğal kaynak olan *havayı* kullanarak tarihi değiştirmiş. Ondan bu hikâyeyi kaç kez dinledim bilmiyorum. Yolda karşılaştığımızda yine anlatınca dayanamayıp hâlâ ikiyüzlülük edip etmediğini sordum.

Yüzü kızardı. Gülümsedi. "Evet," diye itiraf etti.

Belki ikiyüzlülük doğru bir tanım değil. Belki "filozof" demek daha yerinde.

İthamımı açıklayayım ve buna siz karar verin.

İlk tanıştığımız günlerde, bu süpürge satıcısının hayatında çok önemli bir çelişki dikkatimi çekti. Kafam karışmıştı. Bahçeye çıktığımda onu, elle itilen, motorsuz bir çim biçme aleti kullanırken görürdüm. Biriken otları da yine eski usul bir tırmıkla toplardı. Son olarak da, tüm döküntüleri alelade uzun saplı bir süpürgeyle toplayıp bir faraşla çöpe atardı. Sonbaharda düşen yaprakları bir üfleme makinesiyle temizlemek yerine yine tırmık kullanırdı. Arabasını yıkarken de içini küçük, motorsuz bir el süpürgesiyle temizlerdi. Bütün o çeken ve üfleyen aletler nereleydi?

Bir gün ona bunu sordum ve bir itirafta bulundu.

Bir keresinde ürünlerini, Iowa'da yaşayan bir Amiş olan çiftçiye satmaya çalışmış. Dinleri ve toplumsal kuralları, Amiş halkının elektrikli ve benzinli aletler kullanmasını yasaklıyor. Aileye, topluma veya bireye iyi hizmet etmeyen şeylerden uzak durulması gerektiğine inanıyorlar. Onlara göre, gürültülü aletler insanları birbirinden uzaklaştırıyor ve çalışırken birlikte şarkı söylemelerine engel oluyor, yalnızken düşünebilmelerini ise neredeyse imkânsız kılıyor. Motorsuz aletler ucuz, tamiri kolay ve kullanıcının egzersiz yapmasını sağlıyor. Hız ve verimliliğin, yaşam kalitesini her zaman yükselttiği söylenemez.

Eski komşum hayatı ne zaman nefes alınamayacak hale gelse ve biraz sükûnete ihtiyaç duysa, Amiş halkını hatırlarmış. Öyle anlarda aletlerini alıp bahçeye çıkarak bütün günü, basitlikte bilgelik arayarak geçirirmiş. Gürültülü bir alet, bomboş hissettiğiniz ruhunuza deva olamaz. Eski komşum, orta yaşlara geldiğinde, doğru teknolojiyi seçmenin bilgeliğine ulaşmış. Yaprakları motorlu bir aletle uçurmak, ağaçlar arasından esen rüzgârın sesini dinlemenin yerini tutamaz.

DENİZKIZI

Oyunun adı Devler, Büyücüler ve Cüceler'di. Anne babaları kendilerine göre işlerle uğraşmakta olan, yaşları yedi ila on arasında değişen seksen çocuğun sorumluluğu, benim üzerimdeydi. Cemaatimi kilisenin büyük salonunda topladım ve oyunun kurallarını anlattım. Taş, Kâğıt, Makas oyununun genişletilmiş hali olduğu söylenebilir. Çocukları, zekâlarını kullanarak kararlar vermeye sevk eden bir oyun. Ama oyunun esas amacı bolca gürültü yapmak ve diğerlerini, kimin hangi grupta olduğu veya kimin kazandığı karışana dek kovalamak.

Enerji dolu ilkokul çocuklarını iki gruba ayırmak, oyun kurallarını açıklamak, grupların hangi kimliğe bürüneceğine karar vermek hiç kolay değildi ama sonunda başardık ve oyuna başlamaya hazırдық.

Kovalamacanın heyecanı son noktasına ulaşınca, “Şimdi hangisi olacağınıza karar vereceksiniz; DEV mi, BÜYÜCÜ mü, CÜCE mi?” diye bağırdım.

Çocuklar hararetle fısıldaşarak karar vermeye çalışırken biri pantolonumun paçasını çekiştirdi. Küçük bir çocuk, yüzünde endişeli bir ifadeyle, “Deniz kızları nerede duruyor?” diye sordu.

Denizkızları nerede duruyor?

Uzun bir sessizlik oldu. Çok uzun bir sessizlik. "Denizkızları nerede mi duruyor?" dedim.

"Evet. Ben denizkızıyım."

"Denizkızı diye bir şey yok."

"Var! Ben varım!"

Kendini bir Dev, Büyücü veya Cüce olarak görmüyordu. Kategorisinin bilincindeydi. Denizkızı. Ve bu yüzden oyunu bırakıp kaybedenler gibi gidip bir köşede dikilmeyecekti. Oyunun bir parçası olmakta kararlıydı. Bir denizkızının ne yapması bekleniyorsa onu yapacaktı. Kimliğinden ve saygınlığından ödün vermeyecekti. Oyunda denizkızlarının bir yeri olduğunu ve benim de o yerin neresi olduğunu bildiğimi varsaymıştı.

Eee, denizkızları *nerede* duruyor sahi? Bütün "denizkızları" –farklı olan, var olan kalıplara girmeyi reddedenler– nerede duruyor?

Bu soruya cevap verebilerseniz üzerine bir okul, ülke veya dünya inşa edebilirsiniz.

Ona ne cevap verdim peki? Arada bir, doğru şeyi söylediğim oluyor. "Denizkızları burada, Denizler Kralı'nın yanı başında duruyor!" dedim.

Böylece el ele tutuşarak oradan oraya deli gibi koşturan Dev, Büyücü ve Cüce gruplarını izledik.

Bu arada denizkızlarının var olmadığı doğru değil.

Ben en azından bir tanesini şahsen tanıyorum.

Elini tuttum.

TAKSİ

New York şehri. Kış. 52. Cadde ile Madison Bulvarı'nın köşesi. Hava soğuk ve deli gibi rüzgâr var. Trafik sıkışık, ilerlemiyor. Sokaklara kasvetli bir hava hâkim. Ama ben, taksilere kibarca işaret ediyorum. Şehir dışından olduğumu anladıklarını düşünüyorum.

Bir taksi, önüme yanaşıyor. Pembe, vinileks bir ceket giymiş, siyah türbanlı, iriyarı bir zenci kadın olan şoförü bana havlarca-sına bağıyor. Yüzünde ise *sakın benimle uğraşayım deme* ifadesi var: "Taksi mi randevu mu istiyorsun, nedir?" diye sordu. Evet, istediğim bir taksi, o yüzden kapıyı açıp biniyorum. Kadın dönüp bana yine bağıyor. "Eee. Nereye gidiyoruz bayım?"

"Doksan Birinci Cadde ve Beşinci'ye."

Kadın gülüyor. "Bu taksiyle değil!"

"Neden?"

"Şehir, donmuş beton gibi. Merkezde on beş metrelik bir tuğla duvar var sanki. Bu şehir hep bir sebepten kilitleniyor. Bir geçit töreni –emekli köpek yakalayıcılarının, Ku Klux Klan'ın, dış hekimlerinin– olabilir. Kim bilir? Kutsal papa hâlâ burada olabilir,

başkan gelmiş olabilir. Hazreti İsa bizzat şehre uğramış bile olabilir. Bu yıl gelmeyen bir o kaldı zaten.”

Yine gülüyor. Esaslı bir kahkahası var.

“Yani istediğim yere gidemeyecek miyim?”

“Bu taksiyle hayır, Chicago üzerinden dolaşmak istemezsen tabii. Ama seni diğer yönde istediğin yere kadar götürürüm. Wall Street, New Jersey, Florida, hatta Rio de Janeiro. İstedığın kadar *uzağa* götürebilirim ahabap. Hem o tarafa giderken çok da eğlenebiliriz. Ama aksi istikamet? Bugün mümkün değil.”

“Teşekkürler. Bu arada türbanını çok beğendim. Hangi ülkensin?”

Bir kahkaha daha. “Türban sadece benim şapkam. Benim vatanım New York. Burada doğdum, burada büyüdüm, hâlâ buradayım, buradan uzaklaşamıyorum, burada öleceğim. Ama hep aklımda şu var; bir gün, bir şekilde buradan gideceğim. Aslında bunun bir hayal olduğunu biliyorum. Belki öldükten sonra içimi doldurup beni bir müzeye koyarlar. Önümdeki levhada da şöyle yazar: Dünyanın en aptal insanı – New York’u uzun zaman önce terk edebilirdi ama fazla yavaş davrandı.”

“Neden gitmiyorsun?”

“Senin uzun zaman önce yapmış olman gerekenlerden ibaret bir listen yok mu?”

“Var.”

“Eh, al sana sebep ahabap. *Tek* sebep bu. Kim bilir? Ayrıca New York’un dışı tehlikeli ve garip. Hortumlar, ormanlar, ayılar, yerliler, yeniden doğanlar, yavaş konuşanlar, güzellik kraliçeleri, kovboyar, Kızılderililer falan. Şansımı New York’ta denerim daha iyi.”

“Yine de mutlu görünmüyorsun.”

“Eh, kötü bir gün geçirdim. Dediğim gibi, şehir kilitlenmiş durumda. Biri sürü halindeki hamamböceklerinin üstüne tutkal dökmüş gibi. Hava kötü olsa da yürüyen çok fazla insan var. Tak-

silerin işi zor ve erkek arkadaşım beni iki kadın için terk etti – bir değil, *iki*. Ve evin kirasını geciktirdim. Tanrı kesinlikle benim tarafımda değil. Hey, yağmur dinmiş, yürüyecek misin devam mı edeceksin?”

“Sırf öylesine dolaşmak ve seninle sohbet etmek için bile sana para vermeye değer aslında. Ama gitmem gereken bir toplantı var, o yüzden ineyeğim.” Kapısının önünde dikilip ona para uzatıyorum. “Buyurun, belki bu yirmi dolar kötü günün telafisi olur, benden bir hediye.”

“Yirmi dolar mı? Dalga mı geçiyorsun ahbab? Yetmez.”

“Yetmez mi?”

“Yirmi papelin New York’un çılgınlığını ve Tanrı’nın gazabını hafifleteceğini sanıyorsan görüldüğünden de garipsin ve paraya benden daha çok ihtiyacın var demektir. Al şunu.”

“Kaç para seni hafifletirdi?”

Hoşnut bir ifadeyle düşünüyor, tekrar gülüyor ve elini uzatıyor.

“Evrendeki tüm paralar bile buna yetmez. Alayım o yirmiliği. Ne kadar alırsam kârdır yoksa elim boş kalacak. Teşekkürler ahbab.” Kornayı çalıp el salladı, bir taksiden ziyade tank kullanıyormuş gibi trafiğe dalıyor – belki de gidilemeyeceğini iddia ettiği yöne doğru. Bir şekilde... Bir gün... İleri...

Bakış açısı. Her şey buna bağlı.

Bir başka denizkızı.

YAZLIK İŞ

İki umutsuz delikanlı, geçen hafta bir akşam kapıma geldi. “Umutsuz bir durumdayız,” dediler. Pek öyle görünmüyorlardı oysa. Üstleri başları temiz ve düzgündü: Tenis ayakkabıları, kot pantolonlar, tişörtler ve beyzbol şapkaları. “On beş yaşındayız,” dediler ve umutsuzluklarının sebebi ortaya çıktı. Yazın çalışacakları bir iş istiyorlardı ama kimse, on altı yaşından küçüklere iş vermiyordu. “On beş yaşında olmak yetmiyor,” dedi delikanlılardan biri. Hatırlıyorum. On beş yaş, tam geçiş dönemi.

“Ne kadar umutsuzsunuz?” diye sordum.

“Çok. Ne iş olsa yaparız.”

Harika. Tam o anda birkaç gence ihtiyacım olduğunu düşündüm. Komşulardan biri, çok fazla odunum var diye söylenip duruyordu. Ağırlıkları yüzünden, yüzen evlerimizin bağlı olduğu iskelenin tahtalarının bel vereceğinden korkuyor ve iskele ortak alan olduğu için bu meseleyi üstüne vazife kabul etmişti. Ayrıca odun yakmanın çevreye zararlı olduğunu, ısınmak için odun kullanmanın sorumsuzluk olduğunu söylüyordu. Evet. Ona hak veriyordum. Zaten o yüzden o kadar fazla odunum vardı. Ar-

tık yakmadığım için. Ama komşum başımın etini yemeye devam ediyordu ve artık sabrım taşmıştı.

Aniden aklıma dâhiyane bir fikir geldi.

"Baylar," dedim kapımın önündeki gençlere. "Size bir iş vereceğim." Hemen heyecanlandılar. "İskeledeki odunları görüyor musunuz?"

"Evet."

"Hepsini caddeye taşımanızı istiyorum. Caddede, komşumun dört kapılı, yeşil, büyük Buick arabasını göreceksiniz. Buick'i, odunlarla doldurmanızı istiyorum."

"Ama odunlar bagaja sığmayacak kadar çok efendim."

"Kesinlikle. O yüzden arabanın içinde ne kadar boşluk varsa odunlarla doldurmanızı istiyorum, her yerini hem de. Sıgmazsa kalanları üstüne dizersiniz. Büyük bir dikkatle elbette."

"Yapamayız, efendim. Başımız derde girebilir."

"Ya size onar dolar veririm ve gece yaparsanız?"

"Olabilir efendim. Ama ya yakalanırsak?"

"Fazladan beşer dolar için yakalanmazsınız."

"Peki efendim."

"Ayrıca," dedim onlara. "Henüz on beş yaşında olduğunuz için hâlâ çocuk sayılırsınız. Odunları yanlış yere koyduğunuz için sizi elektrikli sandalyeye gönderecek değiller ya! Dediğimi yapın."

Sabırlı, mantıklı olup hayatın ince ayrıntıları için endişelenmekten bıkmıştım. Artık hızlı ve direkt müdahalelere meyliyordum. Tek kişilik bir SWAT^(*) ekibiydim. Benimle uğraşmaya gelmezdi. Komşum, odunları kapısının önüne yığıp ateşe vermediğim için şanslıydı. Benim gibi iyi bir adamın öyle bir şey yapacağına kim inanırdı? Bunca yıldır munis rolümü geliştirmiştım, Kötü Vatandaş'ın maskesini yırtıp darbeyi indirme vakti gelmişti artık.

(*) Özel Silahlar ve Taktikler Birimi.

Komşum, o hafta sonu yoktu. Arabasının yedek anahtarını nerede sakladığını biliyordum: Arka tamponun altında, aptalca bir yerde – onu koyarken görmüştüm. Kapıları açtıktan sonra gece boyunca iki genç odunları adamın arabasına taşıdılar.

Ertesi sabah uyandığımda iskeledeki bütün odunların gitmiş olduğunu memnuniyetle gördüm. Buick ise tekerlekli bir odun deposuna dönüşmüştü. Muhteşem! Komşum eve döndüğünde kafayı yiyecekti. Bu çok komikti.

Bunlar gerçekten oldu mu?

Hem evet hem hayır. Delikanlılar gerçekten de kapıma geldi, komşum ve odunlar da gerçektir. Ve tüm senaryo, sahiden aklımdan geçti. Ta ki gece yarısı planına dek. Ve bir zamanlar, bu düşündüğümü hayata geçirirdim.

Ama şimdi. Şey... maalesef daha yaşlı ve akıllıyım. Çok yazık.

Gençleri durdurdum. Para verdim. Sonra komşumun çarpık bir espri anlayışına sahip, sinsi bir şeytan olduğu aklıma geldi. İntikamını bir şekilde alırdı. Gençlere para verip odunları banyoma yığdırırdı. Bu hiç de komik olmazdı doğrusu.

Belki ben de on beşimde olduğu gibi bir geçiş süreci yaşıyorum. Aklıma sık sık böyle çılgınca fikirler geliyor ve hayata geçir-meme ramak kalıyor.

Fakat. Belki. Ve Ancak.

Bazen hayallerle yetinmeli.

Böylece, katlanmanız gereken sonuçlar da olmaz.

WEISER, IDAHO

Bir keresinde, Weiser, Idaho'da bir hafta kalmıştım. Buna inanmak zor olabilir. Zira Idaho haritasına bakarsanız, Weiser'ı bulamazsınız bile, ama Idaho, sizin için evrenin merkezidir. Uluslararası Geleneksel Eski Zaman Kemancıları Yarışması, her sene haziranın son haftası Weiser'da düzenlenir. Ve ben de vakti zamanında biraz tıngırdattığım için gittim.

Weiser'da yarışma zamanlarının dışında yaklaşık dört bin kişi yaşıyor. Yarışma haftasında ise dışarıdan beş bin kişi daha geliyor. Kasabada hayat, günün yirmi dört saati boyunca canlı. İnsanlar caddelerde keman çalıyor, salonlarda dans ediyor, Elks Lodge'da kızarmış tavuk yiyor ve rodeo alanlarında bedavaya kamp yapıyor.

Çok çeşitli yerlerden ziyaretçi akını oluyor: Pottsboro, Teksas; Sepulpa, Oklahoma; Thief River Falls, Minnesota; Caldwell, Kansas; Three Forks, Montana ve daha pek çok ücra köşe. Hatta Japonya, İrlanda ve Nova Scotia'dan bile!

Festivale eskiden, kırsal kesimden, sıradan insanlar katılıyordu; kısa saçlı, pazar günleri kiliseye giden, tulum giyen, basit

tipler. Sonra uzun saçlı hippiler gelmeye başladı. Ve hippilerin, kemanı hakkını vererek çalabildiği ortaya çıktı.

Bunun üzerine kasabanın ortaokul binası ve bahçesi, hippilere verildi. Yarışmanın jüri üyeleri, sadece müziği duyabilecekleri, izole edilmiş bir odaya yerleştirildi. Çalan insanları görmüyorlar, isimlerini veya neye benzediklerini bilmiyorlardı, sadece keman sesini duyuyorlardı. Yaşlı bir adamın söylediği gibi: "İstersen çırlıçılplak ol ve kafana bir huni geçir evlat. Keman çalabiliyorsan tamamdır. Önemli olan müzik."

Weiser, Idaho'da bir gece, ay ışığının altında, keman çalan ve şarkı söyleyen yaklaşık bin kişinin arasında duruyordum. Kiminin başı keldi, kiminin saçları dizlerine kadar iniyordu, kimi esrar içiyordu, kiminin elinde bir şişe Budweiser vardı. Kimi boncuk kolyeler takmıştı, kimi Archie Bunker tişörtü giymişti, kimi on sekizindeydi, kimiyse sekseninde, kimi korse takmıştı, kimiyse sutyensizdi ve müzik, tütsü gibi karanlık gökyüzüne, yukarıda olabilecek barış ve huzur tanrılarına doğru yükseliyordu. Orada ayakta dururken yanımdaki polis –Weiser'da yaşıyordu ve o an görev başındaydı– *banjosunu çalarak (yemin ederim doğru söylüyorum)* bana, "Dünya bazen çok güzel bir yer gibi görünüyor, değil mi?" dedi.

Evet.

Bana inanmıyor musunuz? Gidip kendiniz görün o halde. Weiser hâlâ orada ve festival hâlâ gerçekleştiriliyor. Nasıl görüldüğünüz hâlâ umurlarında değil. Önemli olan sadece müzik.

İNCİL HİKÂYESİ

Eski bir lise öğretmeni olarak sık sık eski mezunların buluşma toplantılarına davet edilirim. Bazen bu toplantılar, geçen hafta olduğu gibi özel olur ve sadece iki kişi arasında gerçekleşir. Eski bir öğrencim, bu toplantılardan biri için şehre geldiğinde beni aradı, "Buluşup bir kahve içebilir miyiz? İtiraf etmem gereken bir şey var," dedi.

İtirafı, uzun soluklu bir muammaya açıklık getirdi. Lise son sınıftayken bir pazar günü beni aramış, bir din adamı olduğumu bildiğini ve bana din ile ilgili çok acil bir sorusu olduğunu söylemişti. Aklımdan çok ciddi olasılıklar geçtiğini hatırlıyorum. "Elbette, sor bakalım," demiştim.

"Bay Fulghum, İncil'deki kusmuk nasıl temizlenir, biliyor musunuz?"

"Ne?"

"Çok fena, daha fazlasını anlatamam ama akşam annem eve dönmeden önce bu sorunu halletmem lazım." Ona yardımcı olamadım. Üniversitede, bu konunun üzerinde durmamıştık. Yardımcı olmak için çok da fazla çaba göstermediğimi itiraf etmeliyim. Sağduyulu bir adam, böyle pis sorunlardan uzak durmasını bilir.

Pazartesi günü ona neler olduğunu sormuş ama bilmememin daha iyi olacağı cevabını almıştım. On yıl sonra gerçekler ortaya

çıktı. Annesi ve babası, o hafta sonu evde yoktu. Ve ondan *yap-mamasını* istedikleri tek şeyi *yapmıştı*: Arkadaşlarını çağırıp evde parti vermişti. Elbette partide bira da vardı. Birayı fazla kaçırان bir kız, anne babasının yatağına uzanmıştı. Kusacağıını anlayınca yatağı batırmamak için uzanmış ve komodinin üzerine çıkarmıştı. Öğrencimin annesinin İncil'i, komodinin üstünde duruyordu. Açık bir şekilde.

Evde partiye dair bütün izler temizlenmişti. İncil'deki hariç.

Trajik öykünün genç kahramanı, umutsuzca İncil'i bir naylon torbaya koymuştu.

Ve arka bahçeye gömmüştü.

Annesine yeni bir İncil almış, korkunç bir yalan uydurarak onunkini bir ödev için ödünç aldığını, sonra da otobüste unuttuğunu söylemişti. Annesi çok sinirlenmişti ama gerçeği bilse, küplere bineceği muhakkaktı. Kadın, gerçeği hiçbir zaman öğrenmeyecekti. Ama öğrencim, Tanrı'nın bildiğini biliyordu ve yaptığıının bedelini ödeyeceğinden emindi. Aldığı bu dersten sonra liseden mezun olana dek örnek bir öğrenci oldu ve başını beladan uzak tuttu.

Aradan on yıl geçmiş ve gerçeği annesine hâlâ söylememişti. Öğrendiği takdirde onu geberteceğinden emindi. Alelade bir İncil değildi çünkü. Aile yadigârıydı, anneannesinden annesine kalmıştı. Ve hâlâ arka bahçede bir yerlerdeydi. *Tam olarak* nereye gömdüğünü hatırlamıyordu elbette. Bilseydi, annesinin evde olmadığı bir gün kazıp çıkarmayı deneyebilirdi. Bilmediği için, bahçenin muhtelif yerlerine küçük, şüpheli çukurlar kazma riskini göze alamamıştı.

"Eh," dedim karnım ağrıyana dek güldükten sonra. "Senin için tek yapabileceğim, yetişkinlerin, öğretmenlerin ve anne babaların da bazen kendilerini aptalca durumlara düşürebileceğine dair bir örnek vermek. En azından yalnız olmadığını bilirsin." Ona kendi hikâyemi anlattım.

Öğrencimin yaşadıklarıyla aynı dönemde, çok yoğun bir ders programım vardı. Sınıfım üçüncü kattaydı ve en yakın tuvalet, üç

kat aşığıdaydı. Bir sabah, dersin ortasında fena halde sıkışmışım. Öğrencilere hemen döneceğimi söyleyip koridora çıktım ve hızla temizlik görevlisinin odasındaki lavaboya gittim. Ancak orada “Sifon Bozuk” uyarısını gördüm ve paniğe kapıldım. Mesanem patlamak üzereymiş gibi hissederken köşedeki plastik kovayı fark ettim ve işimi gördüm. Sonra kovanın kapağını kapatıp sanat malzemeleri deposuna götürdüm. Deponun tek anahtarı vardı ve o da bendeydi.

Tuvalet sorunuma kazara bulduğum bu çözüm o kadar işime geldi ki her sıkıştığımda kovayı kullanmaya başladım. Ancak haftanın sonu geldiğinde, yeni bir problem baş gösterdi: İçinde hatırı sayılır miktarda idrar bulunan kovayı ne yapmalı?

Bir akşamüstü, son dersin bitiminden epey sonra, kovayı çaktırmadan merdivenlerden aşağı taşıyıp tuvalete dökmeye çalıştım. Basamaklarda tökezledim ve kovayı elimden düşürdüm. Kova havada süzüldü ve koridora düşerek adeta infilak etti. Doğru söylüyorum.

İğrenç! Evet, aptalca. Haklısınız. Haydi beni kınayın. Benim gibi iyi birinden beklemediğinizi söyleyin. Hayatınızda bir kere bile aptalca veya iğrenç bir şey yapmadığınızı söyleyin. Hiçbir zaman kendi yarattığınız pisliği temizlemek zorunda kalmadığınızı söyleyin. Yaptığım, ne yasadışı, ne ahlaksızca, ne de günahlı. Sadece *aptalcaydı*. İncil’de, ilk taşı günahsız olanın atması gerektiği yazar.

İdrarı temizlemek birkaç saatimi aldı. Kokuyu giderebilmek içinse birkaç şişe oda parfümü kullanmak zorunda kaldım. Ertesi gün okulda insanlar, koridorda korkunç bir şey olduğundan şüphelenip şikâyet edince hiç ses çıkarmadım. Ve ilk olarak o gün anlattım.

“Yeniden buluşma toplantısının en güzel tarafı bu işte,” dedim İncil gömen öğrencime. “Gerçeğin nihayet ortaya çıkması.” Belki bir gün annesi, ona kendi yaptıklarını itiraf eder. Sonra da İncil’i bulmak için arka bahçeyi birlikte kazmaya başlarlar.

İSİMLER

Aranızda Çıplak Canavarotu, Piç Kurbağa Keteni, Kirli Çorap veya Çömelen Deliotu gören var mı? Bunlar, Kuzey Amerika'daki yabani çiçeklerin çeşitli rehber kitaplarda bulunabilecek isimleri. Hiçbirini ben uydurmadım. Size fotoğraflarını da gösterebilirim. Cehaletimi köreltmek için ve birlikte yürüyüşe çıktığım insanları, "O ne?" diye sürekli sorular sorup bunaltmak istemediğimden rehber kitapları karıştırmaya başladım ve karşıma bu garip isimler çıktı. Şüphelendim. Tuhaf isimli bu çiçekler gerçekten var mıydı yoksa bitkibilimciler insanlara bir tür şaka mı yapıyordu?

Bu çiçekler gerçekten varsa, doğanın güzelliklerine böyle kötü isimler takan densizlerle tanışmayı çok isterim. Kim bir çiçeğe bakar ve, "Haydi şunun adı Çıplak Canavarotu olsun," der? Özellikle de bahsedilen çiçek eflatun rengi, boru şeklinde, ortasında saf sarı bir dokunuş bulunan, zarif bir bitkiyse. Öyle bir isim verebilmek için o an moralinizin çok bozuk olması gerekir.

Daha kötüsü de var. "Şu çiçek bana bir Piç Kurbağa Keteni gibi görünüyor," diye mızıldanan huysuzu bulmak isterdim. Kü-

meler halinde bulunan bu zavallı çiçeğin fildişi rengi ve zeytin yeşili taçyaprakları var. Haydi ama.

Ve biri, “Şuna bak, bence bu orospu çocuğu Çömelen Deliotu ismini hak ediyor,” dediğinde eminim çok kötü bir gün geçirmekteydi. Söz konusu çiçeğin narin bir sapı ve gümüşümsü beyaz taçyaprakları var.

“Kirli Çorap” ise ortası mor, pembemsi taçyaprakları olan bir çiçek. Bu ismi veren kişinin çoraplarını görmek isterdim. Bazı bitkibilimcilerin kirli ve çirkin çorapları olduğunu görmüştüm ama bir çiçeğe bu ismi vermek asla aklıma gelmezdi.

Varabildiğim tek sonuç, bazı bitki uzmanlarının, mesleklerinin önemli bir parçası olan çiçeklere pek saygı duymadıkları. Rehber kitaplarda pek çok acımasızca sıfata rastlamak mümkün – “bayağı” “sahte” “cüce”, “pigme” ve daha bir sürü şey. Acaba kedilerine, köpeklerine ve çocuklarına ne ad veriyorlar?

Ve küçük, sarı bir çiçeğe “Meme Ucu Tohumu” adını veren adamın aklından neler geçtiğini gerçekten çok merak ediyorum. Kız arkadaşıyla da tanışmak isterim. Varsa elbette.

Aslında kimin umurunda? Kafayı takacak daha önemli konular var, değil mi? Yabani çiçeklere verilen isimlerin uygun olup olmadığını pek çok kişi umursamıyor olabilir. Daha önemsiz konuların çok büyük tartışmalara yol açtığı, görülmemiş şey değil gerçi.

Etrafımızdaki her şeyi sıfırdan isimlendirmeye kalksak nasıl olurdu acaba? Çevreyi adlandırmaktan sorumlu olan nesil biz olsaydık daha iyisini yapabilir miydik? Bitki dostlarımıza daha iyi davranır mıydık? Muhtemelen hayır. Tüm o toplantıları, meclis-teki tartışmaları hayal edebiliyor musunuz?

Ayrıca, uzmanların dediğine göre yaşayan varlıkların evrimi öyle bir hıza sahip ki bitkiler, hayvanlar ve böcekler, insanlar daha onları tanımlayamadan ortadan yok olabiliyorlar. Tanımlayıp isimlendirdiğimiz canlıların sayısı, daha varlıklarından bile

haberdar olmadıklarımızın sayısının yanında hiç kalıyor. Adlandırdıklarımızın çoğunun nesli tükenmiş aslında. Bir zamanlar Çıplak Canavarotu diye bir çiçek vardı belki ama artık olmaya-bilir. Yerini başka bir şey alacak. Ve onu da biz isimlendireceğiz. Umarım bu kez daha iyisini buluruz.

Bazen iyi işler yaptığımız da oluyor gerçi. Rehber kitaplarda rastladıklarım arasında en çok hoşuma gidenler Güllü Kedipatileri, Büyücünün Gece Gölgesi ve Çikolatalı Zambak. İlerleme var, öyle değil mi?

Acaba çiçekler bize ne isim verirdi? Sinsi Şişman Çiftlik Mantarı? Ölümcül Keriz Ağaççık? Haykıran Gece Bombası? Mızımız Garipotu?

Neredeyse bütün canlı varlıklar, bizden önce buradaymış – fosiller ispatlıyor. Ve pek çoğu, biz şuna buna isim koymaya devam ederek kıyametimizle buluşup yok olduktan sonra bile hâlâ buralarda olacak. Bilimadamları, dünyanın 4,5 milyar yıldır var olduğunu, 5,7 milyar yıl daha var olmaya devam edeceğini söylüyor.

Bir çiçek, gelip geçici ömrümüzde ona ne isim verdiğimizi niye umursasın?

İsimler sadece bize yapışıp kalıyor.

SU

“Ne tür su istersiniz?” Akşam yemeğine gittiğimiz evin sahibesiydi soruyu soran. Sunduğu seçenekler köpüklü veya sade, Fransız veya İtalyan, dağ buzulu veya derin artezyendi. Ayrıca doğal ya da aromalı, buzlu veya oda sıcaklığında, misket limonu dilimli veya bir sıkım limonlu tercih edebilirdim.

Ev sahibesinin sunduğu seçeneklerin kısıtlı oluşu beni şaşırtmıştı doğrusu. Sadece evimizin sokağının köşesindeki markette bile otuz bir çeşit şişe suyu var: Fransa, Kanada, Galler, Almanya, İtalya, Norveç ve elbette Amerika’dan markalar var. Fiji Adası’ndan bile var. Su, kaynaklardan, yüksek dağlardan, mineralli birikintilerden geliyor. Üç renk şişe var –şeffaf, deniz yeşili ve koyu mavi– ve hepsinin de etiketleri çok seçkin bir tarzda yapılmış.

“Tasarımcı Suyu” denen bu sular, özenti bir savurganlık örneği olarak pazarda epey büyük bir pay elde etti. Ama aynı eleştiri bira, şarap ve diğer alkollü içki pazarlama yöntemleri için de geçerli olabilir. Hatta film, yayıncılık ve müzik piyasası için de

söz konusu. Hedef hayal gücüyle harmanlanmış insan doğasının romantik tarafı.

Bu süslü püslü suları seviyorum.

Yaşama, ben doğmadan yüzlerce yıl önce, Fransız Alplerine yağan kar olarak başlamış, ardından buz tutmuş, eriyip yeraltı kaynaklarını oluşturmuş ve sonunda şişelenerek başka bir kıtaya gönderilmiş ve köşedeki marketin raflarında yer almış. Ve ben bu suyu içmekten büyük bir keyif alıyorum.

Çok cüzi bir fiyat karşılığında, bir bardak su üzerine hayallere dalabiliyorum; doğanın harikalarını, endüstriyel devrimin yaratıcılığını ve hayata şiirsel bir bakış açısının keyfini ortaya çıkaran sıradan bir bardak su.

Dahası, bu sıvı bana faydalı. Aslında su, benim. Vücudumun yüzde doksanı sudan ibaret. Beni oluşturan ana sıvının bazen böyle albenili bir şekle bürünmesi hoşuma gidiyor.

Su pazarının, henüz el değmemiş, üst düzey bir bölümü var: nadir ve tarihi su. Doğal saflığın ötesini düşünüyorum, yaşımdan veya tarihi bir olayla bağlantısından ötürü özel olan ya da artık hiçbir şekilde bulunamayacak olan sular. Şişe suyunun kaliteli şarap bölümü gibi bir şey.

Örnek vereyim: Birkaç yıl önce bir öğrencim, Yunanistan, Delphi'de bir kaynaktan çıkmış bir litre su getirmişti, dördüncü yüzyılda yaşayan Yunan asilzadeler, kader tanrılarına danışmak için bu kaynaktan su içermiş. Ben de her 1 Nisan'da bu sudan biraz içerim.

Karımın Noel hediyesi, yaz boyunca kıyısında yürüyüşler yaptığımız derenin suyundan bir şişeydi. Suyu özenle filtrelemiş ve şişeyi, doğum günümde doldurmuştu. O vadide harika anılarım olmuştu. Noel yemeğinde, o suyla dolu bardaklarımızı geçmiştaki mutluluklar ve andaki neşenin şerefine kaldırdık.

Colorado Nehri'nin özgürce aktığı günlerde –Glen Canyon Barajı, nehri, alüvyonlu bir göle çevirmeden önce– nehirde dolurmuş bir şişe suyu saklayan bir adam tanıyorum. Şişe, ofisinin başköşesinde duruyor, hem gençlik günlerini, hem de Batı Amerika'nın, tarihin yapraklarına karışmış bir dönemini sembolize ediyor. Adam, şişeyi gördüğünde bazen tebessüm ediyor, bazen de gözleri doluyor.

Bir keresinde, bir vaftiz törenine katılmıştım. Törende kullanılan su, çiftin ilk çocuğunun rahme düştüğü hafta sonunda, çıktıkları kamp sırasında kaldıkları çadırın fermuarından damlayarak biriken suyd.

Bir seferinde de, nisan ayında evlenmiş ve düğünleri, beklenmedik bir kar yağışıyla büyüğü bir olaya dönüşmüş bir çiftin, ilk evlilik yıldönümü kutlamasında bulunmuştum. Gelinin babası, düğünde yağın karı eriterek bir şişede toplamış ve tam bir yıl sonra, onlara yıldönümü hediyesi olarak getirmişti. Paha biçilemez bir hediye değil mi?

Bu tür suların ticari değeri yok. İçlerinde, üretilemeyen ve şişelenemeyen iki gizli malzeme var: hayal gücü ve anılar. Bu tür seçkin sıvılar, daima ev yapımı olur. Tecrübe, sıvıya tadını verir ve kalbin şarap mahzenini doldurabilmek için gerekli olan yaratıcı çaba, karakter katar.

Haydi kadehler doldurulup kaldırılsın.

Şeref!

ÜÇÜNCÜ YARDIM

Karım, uzunca bir süre bana, uzun ve sağlıklı hayatlar yaşayan insanlara dair haberleri okutmaya çalıştı. Kendisi bir doktor ve yarı vejetaryen. Rus kırsalında veya And Dağları'nda dış dünyadan soyutlanmış halde yaşayan insan toplulukları üzerine yapılan çalışmalar onu çok heyecanlandırıyor. Bu insanlar nohut yiyor, suya ulaşmak içinse günde dokuz kilometre yürüyor. Ciltleri erik gibi büzüşmüş, kurumuş ve uzun ömürlerinin sırrı hiç yıkanmamaları veya aynı kıyafetleri giymeleriymiş gibi görünen yaşlı insanlar. Benim uzun ve mutlu yaşam anlayışıma uyduğu söylenemez. Çirkin, mutsuz ve sıkılmış görünüyorlar. Onlardan biri olmak istemiyorum ya da onlardan biriyle evli olmak.

Bana göre uzun yaşam, normal doğum gibi gereğinden fazla önemseniyor. İkisini de almayayım. Tanıdığım çok yaşlı insanların çoğu, tam bir baş belası. Elbette şimdi bana annenizin bir azize, yüz elli yaşına kadar yaşayan büyükannenizin ise kanatsız bir melek olduğunu söyleyebilirsiniz. "Çoğu" dedim zaten.

Kişisel planımın ismi, Üçüncü Yardım.

İlkyardım değil. Acil krizler için ilkyardım gereklidir. Bir yeriniz kesilirse yarım saat evde yara bandı arar ve sonunda koli bandına razı olursunuz.

İkinci Yardım, grip olduğunuzda doktoru aramanızdır. Kontrole gittiğinizde gripiniz geçmiştir. Geçmesini beklerken fazladan uyursunuz, nazınız çekilir, ilaç ve tavuk suyuna çorba içersiniz. Tedavi olmuşsunuzdur.

Üçüncü Yardım ise benim deyişimle önleyici tıp. İlk ve İkinci Yardım'a ihtiyaç duymamanız için. Karımın tıp fakültesindeyken kullandığı kitapları okudum. Ve her vakada, senaryonun hemen hemen aynı olduğunu gördüm: Hastayı rahat bir yere yatırın, nefes aldığından emin olun, kanaması olmadığından emin olun, hastayı sıcak ve kuru tutun. Galiba buna SKK kontrolü deniyor; Solunum, Kan, Konfor ya da öyle bir şey.

Bu SKK kontrolünün yanı sıra, "Plasebo Etkisi" diye bir şey daha olduğunu okudum. Ne yaparsanız yapın, sorununuzun yüzde 30 ila 60 arasında bir bölümü, sadece zaman tanımanız ve pozitif düşünmenizle yok oluyormuş. Vücudunuz kendi işini yaparken halinizden memnun olmak gibi bir şey. Görüyorsunuz ya, doktorların müdahalesi için sadece yüzde 15'lik kısmı, geri kalanını bedeniniz hallediyor. Yapamazsa ölüyorsunuz.

Üçüncü Yardım olarak ne mi yapmanız gerekiyor?

Öncelikle, *bedeninizin ve beyninizin, gereken müdahaleyi yapabildiğini bilin.* Bu çok önemli.

Arada sırada, hasta olmadığınız zamanlarda uzanıp kendinizi muayene edin.

Kendinize üç soru sorun: Nefes alıyor muyum? Kanamam var mı? Rahat mıyım? Cevaplarınız sırasıyla Evet, Hayır ve Evet ise daha yaşayacak uzun zamanlarınız var demektir. Sonra şunu sorun: Aç mıyım? Susadım mı? Evde yiyecek bir şey var mı?

Evetse, yiyip için. Hayırsa yapmayın.

Bu önemli: Gerekli değilse, size iyi gelmeyecekse yapmayın. Yine de yaparsanız şikâyet etmeyin, sadece uzanın, çenenizi kapayın ve bekleyin. Çok basit: *Şüpheniz varsa uzanın*. Şekerleme yapın.

İnsan bedeniyle ilgili bir elkitabı okumayı deneyin. Arabanız için yapıyorsunuz, vücudunuz için niye yapmayasınız ki? Doktor ziyaretlerinin yüzde doksanının ilgi görmek ve güvenimizi kazanmaktan ibaret olduğunu okumuştum. Düşündüm ki, kendi bedenime ilgi gösterip ona güvenirsem, doktoru rahatsız etmeme gerek kalmaz.

Ama ciddi bir sorunum olur da gerçekten doktora ihtiyaç duyarsam?

Şahsen bu konuda çelişkili fikirlere sahibim. Bir doktorla birlikte yaşıyorum.

Çoğumuzun bir hastane odasında, cihazlara ve hortumlara bağlı olarak öleceği söyleniyor. Benim ölümüm öyle olmayacak. Bedenimin, beynimden önce gitmesini isterim. Bir dansta veya şarküteride ölmek isterim, çok fazla eğlenceden veya çok fazla yemekten.

Elbette yüz yaşımı göremeyeceğim.

Eee, görmemi kim ister bakalım?

BAĞIRMAK

Güney Pasifik'teki Solomon Adaları'nda bazı köylüler, benzersiz bir tarzda odunculuk yapıyormuş. Bir ağaç, baltayla kesilemeyecek kadar büyükse yerliler onu bağırarak deviriyorlarmış. (*Makaleyi bulamıyorum ama okuduğuma yemin edebilirim.*) Özel güçleri olan oduncular, şafak vakti ağaca sinsice yaklaşıp avazı çıktığı kadar bağırıyorlarmış. Buna otuz gün boyunca devam ediyorlarmış. Ağaç önce ölüyor, sonra devriliyorlarmış. İddiaya göre bağırarak, ağacın ruhunu öldürüyormuş. Yerliler, bundan her seferinde sonuç aldıklarını söylüyorlarmış.

Ah, o zavallı saf yerliler. Ormanlarda ne tuhaf ve hoş yöntemlere rastlanıyor. Ağaçlara bağırarak, ha? Ne ilkelce. Modern teknoloji ve bilimsel düşüncenin nimetlerinden faydalanamamaları ne kötü.

Ben mi? Ben karıma bağırırım. Telefona, çim biçme makinesine bağırırım. Televizyona, gazeteye, çocuklarıma bağırırım. Bazen yumruğumu sallayıp gökyüzüne bağıracağım bile görülmüştür.

Yan komşum, sık sık arabasına bağırıyor. Bu yaz, gününün çoğunu, portatif merdivene bağırarak geçirdiğini duydum. Biz

modern, medeni, eğitimli insanlar trafiğe, hakemlere, faturalara, bankalara, makinelere bağıyoruz; özellikle de makinelere. Zılgıtı en çok makineler ve akrabalar yiyor. Ama ağaçlar asla.

Ne faydası var bilmiyorum. Makineler ve eşyalar orada öylece duruyor. Tekmelesek bile bana mısın demiyorlar. İnsanlara gelince, şey, Solomon Adaları yerlileri bir konuda haklı olabilir. Yaşayan varlıklara bağırarak, onların ruhlarını öldürebiliyor.

Taşlar ve sopalar kemiklerimizi kırabilir ama söylenenler, kalbimizi kırar...

DONNIE

Kapı ısrarla çalınıyordu –sert, telaşlı, kararlı vuruşlarla– tak tak tak tak *tak...* Adrenalin yüklenerek kapıya koştum, kilidi elim ayağım dolaşarak açtım ve acil bir durumla yüzleşmeye hazırlandım. Ne? Ne? Ne oldu?

Kapıda küçük bir çocuk duruyordu. Yüzünde garip bir ifade vardı. Çok defa katlanıp açılmış, üzerine bir not karalanmış kâğıdı bana uzattı. “İsmim Donnie. Bahçenizdeki yaprakları temizleyebilirim. Bütün bahçe için ücretim 1 dolar. Sağırım. Bana yazabilirsiniz. Okuyabilirim. İyi çalışırım.”

(Evimizin arkasında bir sıra, orta yaşlı, irice akçaağaç var. Her yıl, bir milyon yaprak-payet ile gösterişli bir şekilde süslenirler. Sonbaharda ise payetleri düşer. Korunaklı olan bahçe fazla rüzgâr almadığı için yapraklar, kış yağmurlarıyla yıkanmayı bekleyen kalm bir halı gibi zemini kaplar.

Bu görüntüyü severim. Hem de çok severim. Karım ise hoşlanmaz. Bahçelere dair dergiler de öyle: Yapraklar temizlenmelidir. Kurallar vardır. Yapraklar, çimler için iyi değildir. Dağınıklık yaratırlar, çürüyüp küflenip yumuşarlar. Ama ben yapraklara bayılırım. Bir keresinde okulda sınıfın zeminini yapraklarla kaplamıştım.

Yaprakların bir sebebi vardır, biçilmiş çimlerin ise yoktur. Bunu bilir, bunu söylerim.

Karım benimle aynı görüşü paylaşmaz. Sözlerimde tembelliğime dair dile getirilmemiş bir suçlama havası vardır. Bu konu üzerinde daha önce de tartışmıştık. Ama bu sene, bilimsel metot adına bir anlaşma yaptık. Bahçenin yarısı, yapraklardan temizlenecek, diğer yarısı ise tabiat ananın ellerine bırakılacaktı. Yaz geldiğinde, sonuçları görecektik. Bu yüzden onun tarafı temizlenmişti, benim tarafımsa yapraklarla kaplıydı.)

Çocuk, sisin içinde, kısıtlı cihazlarla yolunu bulmaya çalışan bir pilot gibi yüzümü dikkatle inceleyerek fikir sahibi olmaya çalışıyordu. Bahçede yapraklar olduğunu biliyordu. Görmüştü. Aslında, mahallede yapraklar olan tek bahçe benimkiydi. Ücretinin makul olduğunu da biliyordu. Cevabımı vermem için kâğıdı ve kalemi ciddiyetle bana uzatmış, bekliyordu. Arka bahçemdeki önemli bilimsel deneyi ona nasıl açıklayacaktım?

(Ağaçlar, bir anlamda yapraklar sayesinde orada. Milyarlarca tohum, dizginlenemez bir cömertlikle, gökten bir helikopter gibi süzülerek yeşil hücum kuvvetleri gibi toprağa iniyor. Yapraklar, bir sonraki ağaç neslini örtmek, korumak, ısıtmak ve beslemek için onların peşinden geliyor. Taşlaşmış toprak, çürüme, küf, bakteriler, kuşlar, sincaplar, böcekler ve insanlar, kısacası hepsi müdahale ediyor. Ama her nasılsa, bir kısmı onlardan kaçmayı başarıyor. Azimli birkaç tohum direniyor, direniyor ve hayata tutunuyor. Kış karanlığının sessizliğinde serpiliyor, kök salıyor ve yaşamayı başararak bir sonraki ağaç nesli oluyorlar. Tarihin başlangıcından beri bu böyle süregelmiş ve biz, geleceğimiz pahasına bu sürece taş koyuyoruz. Benim düşüncem bu. Bu konu çok önemli.)

Çocuk kalemi ve kâğıdı umutla, sabırla, masumca uzatıyor.

Çok basit bir olayın, insanın varoluş güdüsünü sorgulattığı anlar olur. Sağır olmasaydı ne yapardım? Hayır deseydim ona etkisi ne olacaktı? Ya evet deseydim? Ne fark edecekti? Farklı sebeplerle uzunca bir süre sessizce öylece durduk. Tam o dönüp

gidecekken kalemle kâğıda uzandım ve yazdım: "Evet. Evet, yaprakların temizlenmesini isterim." Bir işadamı edasıyla, ağırbaşlı bir şekilde başını salladı.

"Yapraklar ıslakken de temizliyor musun?" diye yazdım.

"Evet," diye yazdı.

"Kendi tırmığın var mı?"

"Yok."

"Bahçe çok büyük. Çok fazla yaprak var."

"Evet."

"Bence iki dolar vermeliyim."

Bir tebessüm. "Üç?" diye yazdı.

Gülümseme.

Anlaştık. Tırmığı çıkardım ve yaprak toplayıcı sağır dilsiz Donnie, hızla çöken kasım alacakaranlığında çalışmaya koyuldu. Sessizce yaprakları topladı. Karanlık evin penceresinden sessizce onu izledim. Zihninde hiç ses var mıydı acaba? Merak ettim. Yoksa sadece, kulaklarımı sıkıca kapadığımda olan o boş uğultu mu vardı?

Yaprakları, öğretildiği gibi kümeler halinde özenle topluyordu. (Evet, o gittikten sonra hepsini tekrar bahçeye yaymaya niyetliydim. Bu konuda oldukça kararlıydım.) Tırmıkla işi bittikten sonra tüm bahçeyi dolaşıp kalan tek tük yaprağı eliyle toplayarak büyük kümelerin üzerine attı. O da kendi görevini yerine getirmekte kararlıydı. Bahçeyi yapraklardan *tamamen* temizleyecekti.

İşaretlerle karanlığın çöktüğünü, gitmek zorunda olduğunu, eve gidip yemeğe yetişmesi gerektiğini anlatınca işini yarım bırakarak gitti. Ücretini peşin ödediğim için geri dönüp dönmeyeceğini merak ettim. Bu ileri yaşıta, şüpheli biri olup çıkmıştım. Fazla şüpheli.

Ertesi sabah erkenden gelip işe koyuldu. Önce gece boyunca düşmüş yeni yaprak olup olmadığını dikkatle kontrol etti, son-

ra kalan kısmı temizlemeye başladı. Gururla çalışıyordu. Bahçe, yapraklardan tamamen arınmıştı. En parlağından birkaç sarı yaprağı alıp cebine koyduğunu fark ettim. Toprağı düşmüş tohumlarla birlikte.

Tak tak... tak tak! Kapıya gelip işaretlerle işinin bittiğini anlattı. Yürüyerek uzaklaşırken birkaç metrede bir, cebinden bir yaprak çıkarıp havaya fırlattığını gördüm. Ek gelirler. Eşikte sessizce durarak, arkasından gülümsedim. Ek gelirler.

Yarın çıkıp yaprak kümelerini evin arkasındaki hendeğe atacağım. Sessizce çalışacağım. Yapraklar ve tohumlar, kaderleri için bu sene orada mücadele vermek zorunda kalacak. Çocuğun işini hiç yapılmamış saymak, bana doğru gelmiyor. Bilimsel deneyimden, daha insani bir durum için vazgeçeceğim. Yapraklar dalı bırakıp düşüyor, tohumlar düşüyor, benim de bazen bırakmam ve doğanın bir başka kusurlu ama azimli savaşçısına destek olmam gerekiyor.

Tutun Donnie, tutun.

Donnie bana sık sık soruluyor. İnsanlar ona ne olduğunu merak ediyor. İyi mi, diye soruyorlar.

Özeline saygı duyarak şu kadarını söyleyebilirim, Donnie gerçekten de tutundu. Üniversitede bahçecilik okudu, evlendi ve bir üretim çiftliği var. Uzmanlık alanı ağaçlar.

CLUCKY-LUCKY™

“**T**ektonik levhaların kaymasını önlemeye yardım edin.” San Francisco’da tramvay kuyruğunda beklerken yanımdaki adamın tişörtünün üstündeki bu yazı dikkatimi çekti. Bir turistti. Karısının tişörtünde ise, “Merhaba, ben Wisconsin’dan bir aptalım, lütfen yardım edin,” yazıyordu. Bunu anlayabilirdim ama kocasının tektonik levhalarla ilgili çağrısı çok saçmaydı.

“Pekâlâ,” dedim. “Şu tişörtün hikâyesini dinleyelim hadi.”

Wisconsin’dan batıya doğru arabalarıyla ilerlerken çocuklarına, yeryüzü şekillerinden bahsetmiş. Ama tektonik levhaların hareketine inanmamışlar. Onlara göre lavlar üzerinde koca bir kıta parçasının olması, Birleşik Devletler’i alttan itmesi, altımızdan kayıp geçerken volkanlar ve dağlar yaratıp depremlere sebep olması mümkün değilmiş. Çocuklar, itiraz edip dalga geçerek babalarını susturmuş.

Karısı, bu tişörtü Reno’da ucuz bir hediyelik eşya dükkânında görmüş. Adam da, örnek olması için alıp giymiş. Gençlerin kararlı kuşkuculuğu, tavizsiz ve ateşli hasımlar yaratabiliyor. Çocukları, adamın anlattıklarının çoğuna inanmıyor.

(*) Şanslı gıt gıt gıdak.

Adamla bilim ve babalık üzerine sohbet ettik. Bire bir tecrübe etme şansımız olmadığından bizzat doğrulayamadığımız bilgileri iletmenin, yetişkinliğin ağır yüklerinden biri olduğuna karar verdik. Büyürken öğrenilen bütün o derin bilgilerden bahsettik; öğreniriz ama tam olarak inanmayız. Karşılıklı örnekler verdik:

Mesela, bebeklerin nasıl olduğunu anlatırlar. İnanılmaz. Mümkün değil.

Dünyanın bir gün güneşe çarpacağına dair söylenenler kadar inanılmaz.

Ya cebrin bir gün gerçek hayatta işimize yarayacağı iddiasına ne demeli? Ha? Ve buzul dönemi de koca bir yalan olmalı. Kuzey Amerika'nın yarısı buzlarla kaplıymış, öyle mi? Wisconsin, üç yüz metre buz altında kalmış ha? Daha neler!

Beynin iki yarısının ayrı fonksiyonlarının olması da ayrı bir saçmalık. Sözcükler bir tarafta, müzik bir başka taraftaymış. Hadi ama! Ya uzayda kara delikler olduğunu söyleyenlere ne demeli? Yıldızsız gök cisimleri? Kuramsal zerreler?

Elbette bunları öğrenmiş ve ikna olmuş gibi yapıyorsunuz ama içten içe tüm bunların, biz sıradan vatandaşları şaşırtmaya kararlı bilimadamlarının çılgınca uydurmaları olduğuna inanıyorsunuz.

Kişisel tecrübelerime dayanarak bu uçuk kaçık bilgilerin bir kısmının aslı olduğunu söyleyebilirim. Sözü edilen teorilerin bazılarını birleştirdim: Beynimin iki yarısının ayrılıp ortada, cebrin kuramsal zerrelerinin sebep olduğu bir kara delik bıraktığından eminim. Buna inanabilirsiniz.

En çılgınca iddialardan biriye, kuşların dinozor olduğu. Jurassic ormanındaki dinozorların soyundan gelmişler. Elbette. Gerçi tüylü dinozorların varlığına dair fosil kanıtlar var. Dahası, bu hipotezin canlı kanıtını biliyorum: San Louis Obispo, Kaliforniya'dan yamyam tavuk Clucky-Lucky.

Paskalya zamanına rastlayan bir hafta sonu, birinin hediye etmeye niyetlendiği civciv her nasılsa kaçmış ve kendini, hayvanları çok seven bir ailenin –bir arkadaşımın arkadaşları– arka bahçesinde bulmuş. Ona Clucky-Lucky adını vermişler ve civciv büyüyüp, Rhode Island cinsi bir tavuk olmuş. Şirinmiş. Tavuklar ne kadar şirin olursa.

Ama Clucky-Lucky, ilerleyen yaşlarında cinsinden beklenmeyecek ölçüde palazlanıp irileşmiş ve mahallede dolaşmaya başlamış. Komşuların kedilerini ürkütüp mamalarını yiyormuş. Köpeklerle saldırıyor, onu rahatsız eden insanları kovalıyormuş. İğrenç kokulu yumurtalar yumurtlayıp sarhoş gibi hareket etmeye başlayınca, veterinerlere götürmüşler. Muayene ve biraz araştırma sonucunda Clucky-Lucky'nin yediği kedi mamasının *tavuk parçaları* içerdiği ortaya çıkmış. Ve sülükleri öldürmek için kurulan tuzaklardaki biraları içiyormuş. Yani Clucky-Lucky, alkolik bir yamyam olup çıkmış.

Bu tavuğun fotoğraflarını görmüştüm. Pullu bacakları ve pençe gibi ayakları vardı. Kapkara gagası, jilet gibi keskin görünüyordu. Sarı gözleri, çok eski bir ateşle parlıyordu. Bu tavuğu olduğu gibi büyütebilseydiniz karşınızda bir dinazor bulurdunuz.

Çok mantıklı aslında. Kuşlar dinozorsa, tavuklar da kuşsa, tavuklar dinozordur. Ya da, $B=D$ ve $C=B$ ise, o halde $C=D$. Nihayet cebri kullanmış oldum.

Tramvayda giderken bunları turist adama anlattım. Ailesiyle birlikte indiklerinde karısının, “Wisconsin dışında da aptallar varmış,” dediğini duydum. Boş versenize hanımefendi, ben ne bildiğimin farkındayım. Ve bir daha asla arkamı bir tavuğa dönmem.

KAMYONET

Ulaşım, günümüzün en çok konuşulan konularından biri. Fark etmişsinizdir. Arabalara bağımlılığımız, neredeyse tapma düzeyinde. Özellikle erkekler, arabalar üzerine saatlerce konuşabilir. Eric Berne, kokteyl partilerinin zaman geçirme oyununu olarak tanımladığı araba sohbetlerine “General Motors” diyor.

Aslında mesele, ekonomik değil. Bu daha ziyade bir imaj meselesi. Amerika’da, ne kullanıyorsanız osunuz. Gidip garajınıza bakın. İşte oradaki sizsiniz.

Eh, eski arabam, sürünün gerisindeki topalların arasına katılmıştı. Yeni bir aracın (imajın) zamanı gelmişti.

Deri döşemeli, üstü açılabilen, gümüş grisi Mercedes tam da beni anlatıyordu. Banka, arabanın beni anlattığına pek ikna olmadı. Yan tarafında sepeti olan parlak siyah BMW motosiklet biraz beni anlatıyor denebilirdi. Karım, kendisini yansıtmadığına karar verdi, özellikle de sepetin. Silahlığı olan Land Rover tam benlik. Ama artık avcılık için çok az alan kaldı. Yeni VW Böcek, *Tüketici Raporu*’nun tercih ettiği otomobilmiş ama ben kendimi pek böcek gibi hissetmiyordum. Adı VW Denizayısı veya VW Asya Mandası olsaydı beni yansıtabilirdi.

Eski öğrencilerimden biri, bütün paramı uyuşturuculara yatırmamı önermişti. Böylece evden çıkmadan türlü türlü yolculuklara çıkabilecektim. Ama bu da ben değildim, ben bir yere gidersem elim boş dönmeyi sevmem. Ve o şekilde kimse size imrenmez, oysa imrenilmemiz gerekir.

Hem modaya hem zamana uygun bir aracın, iyi bir mühendislik eseri olması gerektiği ortada; hem lüks, hem pratik, kullanışlı ve ekonomik. Tuvalet kâğıdıyla çalışan bir Porsche kamyonet mesela. Rengi gümüş grisi elbette.

Benim arabadan istediğim bir imaj değil, bir duygu.

Bir yaz günü, külüstür bir Ford kamyonetin arkasında, sekiz yaşındaki iki kuzenimle yolculuk edişimizi hatırlıyorum. Direksiyonda, Roscoe amcam vardı. Yüzmeye gitmiştik ve artık geri dönüyorduk. Daha rahat oldukları için arabanın arkasına oturmuş, üzerimize eski püskü bir battaniye örtmüştük. Yaşlı köpeğimiz, ısınmak için yanı başımızda kıvrılıp yatmıştı. Çikolatalı kurabiye yiyor, şişeden süt içiyor, son sesimizle “Duvarın Üstünde Doksan Dokuz Şişe Var” şarkısını söylüyorduk. Tepemizde ay, yıldızlar ve Tanrı, yolculuğun sonundaysa ev ve tatlı rüyalar vardı. Ve hiçbir derdimiz yoktu.

İşte *buna* ulaşım derim ben. Yolculuğun böylesini severim. Ve ben, buyum işte.

Bana uygun bir satıcı biliyorsanız, haber verin.

ÇIKMAZ SOKAK

Bunun adı, “Kuzeydoğudaki Yirmi Beşinci Bulvar’ın Sırrı” olmalı aslında. Bu hikâye, yarı kozmik anlamlar içeriyor. Bir zamanlar yaşadığımız, Kuzey Seattle’da bir tepenin eteğindeki çıkmaz sokağın sonundaki iki blokluk alanda tuhaf olayların yaşanmasıyla ilgili.

Aslında o yola, pek sokağ denemezdi. Yani insanı bir yol olarak *çağırıyor* gibi değildi. Dar, çarpık ve kalabalıktı. Ed Weathers’ın minibüsü, kardeşinin GMC tırı, Dills’lerin eski Airstream karavanı, sokaktaki araçların oluşturduğu engellerin sadece birkaçıydı. Yine de 95. Cadde ile kesiştiği yerden sokağın sonunu görebilmek mümkündü.

95. Cadde’de iki tabela vardı; caddenin her iki tarafında birer tane. Büyük, sarı-siyah tabelalar. İkisinde de aynı şey yazıyordu: CADDENİN SONU. Ve sokağın bizim tarafımızdaki ucunda da büyük bir tabela vardı. Siyah beyazdı ve üzerinde yansıtıcı şeritler vardı. ÇIKMAZ SOKAK yazısı kolayca okunabiliyordu. Tabela, tam sokağın sonundaydı. Ve epey bir mesafe olmasına rağmen görülebiliyordu.

Ama *tüm* bunlara rağmen insanlar sokağa girmeye devam ediyordu. Hem de hepsi. Durumu kavradıkları yere kadar da değil. Hayır efendim. Sokağın sonuna, üzerinde ÇIKMAZ SOKAK yazan, kocaman, siyah beyaz tabelanın önüne kadar geliyorlardı.

Ve tabelayı iki üç kez okuyorlardı. Sanki yabancıydılar ve İngilizceyi tercüme etmeleri gerekiyordu. Geçiş olup olmadığını görmek için tabelanın yanlarına bakıyorlardı. Bazen iki üç dakika boyunca orada oturup zihinlerinin uyum sağlamasını bekliyorlardı. Sonra araçlarıyla geri geri gidip tabelaya olabilecek en yakın şekilde aksi yöne dönmeye çalışıyorlardı. Bahçemizle, Bayan Paulski'nin kadife çiçekleri ve yolun karşısındaki böğürtlen çalıları arasında manevra yapmaya çalışıyorlar, çoğunlukla üçünü de kısmen eziyorlardı.

İşin komiği, geriye döndükten sonra hiçbir, bir ders almış gibi yavaşça ve düşünceli bir şekilde ilerlemiyordu. Hayır, kötü-lüğün merkezinden kaçıyormuşçasına gazı köklüyorlardı. Her tür araç, her tür insan ve günün her saati olabiliyordu bu. Birkaç kez polis arabası bile gördüm. Ve bir keresinde de bir itfaiye aracı.

Doğuştan şüphecilik mi, doğuştan aptallık mı bu? İtiraf edeyim, bilmiyorum. Psikiyatr bir arkadaşım, bunun sebebinin bilinçaltında var olan inkar etme ihtiyacı olduğunu söyledi, yani herkes yolun bitmek yerine devam etmesini istiyormuş. Bu yüzden, tabelayı okumalarına rağmen gidilebilecek son noktaya kadar ilerliyorlarmış. Bir istisna olduklarını, yazının onlar için geçerli olmadığını düşünmek istiyorlarmış ama geçerliydi elbette.

Merak ettim şimdi. Bunları yazıp çıktılarını alsaydım ve hepsini bir kutuya koyup kutuyu, ÇIKMAZ SOKAK tabelasına iliştirseydim, üzerine de "Neden Burada Olduğunuza Dair Be-dava Açıklama –Bir Tane Alın" yazsaydım... Bunları yapsaydım insanlar alıp okur muydu? Bir fark yaratır mıydı? Bahçeye, kadife

çiçeklerine ve böğürtlen çalılarına daha fazla dikkat ederler miydi? Uzaklaşırken daha yavaş giderler miydi? Sanmıyorum.

Belki de tepeye şöyle bir tabela koymalıydım: YOLUN SONUNDA TAPINAK VAR. GELİN VE HAYATIN ANLAMINI KEŞFEDİN. ÇIKMAZ SOKAK!

Bunun trafiğe nasıl bir etkisi olurdu?

Bir süre önce, uzun bir aradan sonra tekrar eski mahalleme gittim.

Sokak hâlâ çıkmaz ve değişen bir şey yok. Komşular, inanamayan sürücülerin hâlâ sokağın sonuna dek gittiğini, döndüğünü ve hızla tüydüğünü söylüyor. Hayat hâlâ çıkmaz bir sokak ve hâlâ inanmakta zorlanıyoruz.

SINAV

Bu ay, evimiz oldukça sessiz. Karım, sınava hazırlanıyor. Amerikan Aile Hekimleri Kurulu'ndan yetkinlik onayı alabilmek için yedi yılda bir, sınava girip geçmek zorunda. Tıp fakültesinden mezun olduğu gün sahip olduğu bilgilerin tümünden sorumlu.

Bana gelince, ehliyetimin yenilenmesi gerektiğinde bile paniğe kapılırım. Üniversiteden beri herhangi bir sınava girmişliğim yok. Sırf sınava girecek biriyle aynı evde olmak bile içimi endişeyle dolduruyor.

Aslında bu, kıskırtıcı bir kavram: Yedi yılda bir sınava girmek. Resmi öğrenimimiz sona erdikten sonraki yıllar içinde büyük sınavlara tabi tutulsak nasıl olurdu merak ediyorum. İnsan ırkının birer mensubu olarak yeterliliğimiz ve becerimiz sınanırsaydı mesela. Ve geçemediğimiz takdirde, tekrar okula dönüp öğrenmek mecburiyetinde kalsaydık.

Bu fikir çok da mantıksız değil. Okula gitmemizin tek nedeni, bir milletin cahil kalmasındansa eğitim almasının daha iyi olduğu düşüncesi. Herkesin hayrı için. Ama sisteme dahil olup

eğitim almamız, öğrendiğimiz bilgilerin zihnimizde yer ettiği veya onları hayata uyarlayabildiğimiz anlamına gelmiyor.

Bazen kendi cehaletim beni hayrete düşürüyor. En sevdiğim çizgi film olan Peanuts'ın bir bölümünde Lucy, Charlie Brown'a, "Şimdiki bilgilerine o zaman sahip olmayı istemez miydin?" diye soruyordu. Charlie, bir an boş gözlerle baktıktan sonra yanıtıyor. "Şimdi ne biliyorum?"

Bir düşünün. Siz şu an ne biliyorsunuz? Bir parçası olduğumuz hayatta, diyelim ki otuz yaşımıza vardığımızda, beynimize hangi bilgilerin yerleşmiş olması gerekir?

Okuma, yazma – temel bilgiler. Ama karşımıza derhal bir sorun çıkıyor. Yetişkin Amerikalıların yüzde 22'sinin okuma yazması olmadığını biliyor muydunuz? Yaklaşık kırk milyon kişi okuyup yazamıyor. İnanılmaz ama gerçek.

Matematiğe gelince en azından dört işlemi biliyor olmamız gerek hatta bayağı kesirleri. Cebirden bahsetmiyorum ama. Sınavta cebir de dahil edilirse ömrümün sonuna dek lise birinci sınıfta okumak zorunda kalırım. .

Başka? Tarihin mutlaka sınav kapsamında olması gerek. İnsanoğlunun uzun soluklu ve kapsamlı deneyimini unuttuğumuz için kendimizi sürekli tehlikeli durumlarda buluyoruz. Yurttaşlık bilgileri de sınava tabi tutulmalı. Bir genel seçimde, seçmenlerin sadece yüzde 38'i sandık başına gidiyorsa, bir kısmımızın demokrasinin anlamını kavraması gerekiyor demektir.

Otuz yaşımıza vardığımızda para, seks, sağlık ve sevgi konularını kafamızda netleştirmiş olmamız gerek, zira hayatta en büyük acılara, bu konulardaki cehalet ve beceriksizlik yol açıyor.

Ayrıca, temel ekonomi ve kişisel mali durum da sınavın bir parçası olmalı. "Basit bir bütçe hazırlayın, paranızı dengeli değerlendirdiğinizi gösterin." Ha. Tabii.

Seks mevzuunu otuz yaşıma dek öğrenemediyseniz okula dönseniz iyi olur. Temel sağlık ve ilkyardım bilgileriniz tam olmalı.

Ama sevginin, bu sınava dahil edilmemesi gerekebilir, çünkü pek çoğumuz, onu hiçbir zaman tam anlamıyla öğrenemeyecek.

Başka? Ya ahlak, hukuk, çevre ve bilim konuları?

Elbette ama bunların hepsi, gerçeklere dayalı elle tutulur bilgiler. Otuzunuza geldiğinizde sanata, müziğe ve edebiyata dair neler biliyor olmalısınız? Ya dostluğa, şerefe, cesarete, dürüstlüğe, güzelliğe, mutluluğa, umuda, hayal gücüne, bilgeliğe, mizaha ve ölüme dair? Hah. İpin ucu kaçıyor. Başlangıçta iyi bir fikir gibi görünmüştü ama daha şimdiden soruları abarttım.

Ve daha varoluşa dair meselelere girmedim bile. Mesela:

Neden Hiçbir Şey yerine Bir Şey vardır?

Ne zaman vaktim olacak ve zaman nereye uçup gidiyor?

Okyanus ne kadar derin, gökyüzünün sınırı ne?

Yeterli, ne zaman yeterli?

İnsanlar ne için var?

Ölümden önce hayat var mı?

Az bilmenin tehlikeli olduğu doğru mu?

Ve kuşlar gökkuşağının üstünden uçabiliyorsa ben neden yapamıyorum?

BUFALO TAVERNASI

Bir din adamının görevlerinden bir kısmı, ölmek üzere olanları ve ölüleri kapsar. Hastane odası, cenaze evi, cenaze töreni, mezarlık. Böyle şeylere dair bilgilerim, hayatımın başka yönlerini şekillendirmemde etkili olur. Hayatımı çim biçerek, araba yıkayarak, yaprak temizleyerek, yatak düzelterek, ayakkabı parlatarak veya bulaşık yıkayarak harcamıyorsam sebebi, ölüme dair bildiklerimdir. Yeşil ışıktaki hareket etmekte ağır davrananlara korna çalmayışım da bu yüzden. Ve örümcekleri öldürmeyişim. Bütün bunlar için yeterli vakit de yok ihtiyaç da. Mezarlıklar ve bu konulara dair bildiklerim, ara sıra Bufalo Tavernası'na gidişimin de sebebi.

Bufalo Tavernası'nın esasen, karma bir Amerika olduğunu söylemek mümkün. Temel elementler, Bufalo'da bir araya gelerek saat on bir civarında en yoğun noktasına ulaşıyor. Katalizör, mekânda çalan gruplar içinde en sevileni olan Dynamic Volcanic Logs. Grup, altmışlı yılların kehribar dalgalarına hapsolmuş sekiz kaçıktan oluşuyor. Rockabilly tarzındaki müzikleri ve coşku dolu performanslarıyla, bütün müşterileri dans pistine çekiyorlar.

Karma Amerika oraya bira içmek, bilardo oynamak ve dans etmek için geliyor. Ama en çok, dans etmek için. Kalçalarını sallayıp, tepinip, terleyip coşarak eğlenmek, *dans* etmek için. Cumar-tesi geceleri, Logs çalıp, kalabalık dans ederken Bufalo'da ölüme yer kalmıyor.

Bufalo'da böyle gecelerden birinde mekânı, Cehennem Melekleri'ne benzemeye çalışan ve bir hayli başarılı olan bir motosiklet kulübünün üyeleri işgal etti. Grubun, bir film çekimi için kostüm giymiş olduğunu sanmıyorum. Ve ne erkekler ne de kadınlar, her gün su sabun kullanıyormuş gibi kokuyordu. Onları takip eden, Kızılderili bir adam vardı; saçları örgülü, boncuklarla süslü bir yelek, ordu fazlası pantolon ve tenis ayakkabıları giymiş, yaşlıca, çirkin bir adam. Ama gerçekten çok çirkin bir adam.

Uzunca bir süre oturup birasını içti. Dynamic Logs, "Jailhouse Rock" şarkısının gürültülü bir versiyonunu çalmaya başlayınca kıpırdadı. Motosikletçi kadınlardan birine yanaşıp dans teklif etti. Çoğu kadın reddederdi ama bu kadın, hoşuna gitmiş gibi omuz silkerek ayağa kalktı.

Bu Kızılderili, dans *edebiliyordu*. Yeteneği, *yadsınmamazdı*. Öyle abartılı figürleri yoktu ama akışkan, ritme hâkim, karizmatik hareketlerle dans ediyordu. Partnerini gayet iyi yönlendiriyor, onun da pistte iyi görünmesini sağlıyordu. Ortalık yavaş yavaş boşaldı ve pist onlara kaldı. Grup şarkıyı bitirince çalmayı bıraktı ama davulcu, ritme devam etti. Motosikletçiler ayağa kalkarak gruptan, çalmaya devam etmelerini istedi. Ve onlar da devam etti. Kızılderili, dans etmeyi sürdürdü. Motosikletçi kadının pili sonunda bitti ve kendini, birinin kucağına bıraktı. Kızılderili, artık tek başına dans ediyordu. Kalabalık, ritme uyarak alkış tutuyordu. Kızılderili, bir sandalyeyle dans etmeye başladı. İzleyenler çıldırdı. Ardından müzik, hafifleyerek durdu. Kalabalık, tezahürata devam etti. Kızılderili, bir konuşma yapacakmış gibi ellerini kal-

dırarak insanları susturdu. Önce gruba, sonra kalabalığa baktı ve bağırdı. "Eee, ne duruyorsunuz? Haydi DANS EDELİM."

Kalabalık ve müzisyenler bir anda coştı. İnsanlar pistte, masaların arasında ve barın arkasında dans etmeye başladı. Tuvaletlerde ve bilardo masalarının etrafında bile dans edenler vardı. Kendileri için, Kızılderili için, Tanrı ve para tanrısı için dans ediyorlardı. Hastane odalarına, cenaze evlerine, cenaze törenlerine ve mezarlıklara inat dans ediyorlardı. Ve bir müddet hiç kimse ölmedi.

"Eee," dedi Kızılderili. "Ne duruyorsunuz? Haydi dans edelim."

ŞEKER ÖBEĞİ

Bir mağaza sahibinin vitrinini Sevgililer Günü için süslerden gördüm. Daha ocak ayının ortası ama satıcılar bir an önce aşka kavuşma telaşında sanırım. Yanlış anlaşılmasın, onları seve-
rim. Bize seçenekler sunar ve önemli günleri hatırlatırlar. Erken uyarı sistemleri olmasaydı Anneler Günü'nü, Sevgililer Günü'nü ve Cadılar Bayramı'nı önceden hatırlayıp gerekli hazırlıkları nasıl yapardık?

Bu konuda güvendiğim bir diğer grup ise anaokulu öğretmenleri. Önemli günleri asla unutmazlar ve iş, sevgiye ve sevgi gösterilerine geldiğinde hiçbir satıcı ellerine su dökemez. Anaokulu öğretmenlerinin ortaya çıkmasını sağladığı eserleri hiçbir tüccar satamaz –onlara paha biçilemez– ve hiçbir mağazada bulunamazlar.

Burada anlatmaya çalıştığım, *şeker öbeği* diye adlandırdığım hazine. Bir zamanlar, en büyük evladımın süsleyerek bana hediye ettiği bir ayakkabı kutusuydu. Sonra, daha küçük çocukların bana verdiği hediyeleri muhafaza etme alanı haline geldi. Zamanla hazine sandığım oldu. İçeriği standart: Artık solmuş olan

üç renkte karton –pembe, kırmızı ve beyaz– alüminyum folyo, turuncu kâğıt, birkaç kâğıt peçete, üç çeşit makarna, yumuşak şeker, fasulye şekeri, üstlerinde yazılar olan küçük beyaz kalpler (tatları Tums tabletlerini andırıyor) ve hepsini bir arada tutan ve tadı yine Tums’a benzeyen tutkal.

Her neyse, ayakkabı kutusu artık pek iyi görünmüyor. Biraz yıprandı, yumuşak şekerlerle fasulye şekerlerin birbirine yapıştığı yerlerde ise hafifçe küflendi. Bazı yerleri yapış yapış oldu, rengi ise artık kırmızı ve beyazdan ziyade beje döndü. Ama kapağını açarsanız, bunca yıldır niçin sakladığımı anlarsınız. Katlanmış ve solmuş kâğıtlar üzerinde şunlar yazıyor: "Melhaba baba" ve "Seygiler Günü'n kutlu olsun" ve "Seni Seyiyom." Pek çok "Seni seyyiom." Kutunun dibinde ise, makarnadan yapılmış yirmi üç X ve O var. Onları birden fazla kez saydım. Ayrıca üç çocuğun, kargacık burgacık harflerle yazılmış isimleri var.

Firavun Tut'un Hazinelele, bu kutunun yanında hiç kalır.

Sizin evinizin bir köşesinde hiç şeker öbeği var mı? Sevginin en sade ve güven dolu göstergeleri? Uzun, çok uzun bir hayatınız olabilir, çok değerli, son derece güzel hediyeler alabilirsiniz. Sevgiyi fazlasıyla yaşayabilirsiniz. Ama o sevgiye hiçbir zaman, şeker öbeğine olduğu kadar inanamazsınız. Sevginin en yalın ve gerçek ifadesidir. Dünyanızı döndüren ve yaşadığınız her şeyi değerli kılan budur.

Üç çocuğum artık büyüdü. Beni hâlâ seviyorlar ama eskisi gibi doğrudan kanıtlarını görmek artık zor. Ve bu sevgi, ilerleyen yaşla, bilgiyle ve kafa karıştıran değerlerle karmaşık bir hale dönüştü. Sevgi olduğuna şüphe yok ama artık basit değil. Bir ayakkabı kutusuna koyabileceğiniz türden değil.

Bu yapışkan hazine, dolabımın en üst rafında duruyor. Orada olduğunu benden başka bilen yok. Bu bir tılsım, anıları simgeleyen bir anıt ve her sabah giyinirken içindekileri düşünürüm. Arada bir raftan alır, açarım. Daima tutabileceğim, dokunabile-

ceğim, inanabileceğim bir şeydir. Özellikle de sevginin güçleştiği ve artık boynuma sarılan minik kolların olmadığı bugünlerde.

Ah, elbette, bu düşünülebilecek en kötü, en basit, en iç paralayıcı baba-saçmalaması. Muhtemelen paylaşarak hepimizi utandırdım. Ama içimi rahatlatmakta birebir. Ne bir mantra, ne tavşan ayağı, ne ruh yüzüğü bunun kadar etkili.

Özür dileyecek bir şeyim yok. Şeker öbeği, benim sevgi tarzımı simgeliyor. Mezarıma benimle birlikte gömülmelerini isterim.

Onu, gidebileceğim son noktaya kadar yanımda götürmek istiyorum.

RAHİBE TERESA

1997'de öldü.

Ve bu yazı, yirmi yıl önce yazılmıştı.

Duyguların eskidiğini, olayların geçmişte kaldığını ve Rahibe Teresa'nın artık solmakta olan bir hatıra olduğunu düşünerek kitap müsveddesinden çıkarmıştım. O halde neden kitapta yer alıyor diye sorabilirsiniz.

Bu yazıyı, kitabın dışında bırakılacaklar yığnında görmek beni rahatsız etti. Birkaç kez tekrar okudum. Ve yazının Rahibe Teresa'dan ziyade benimle ve çıkarlarıyla fedakârlıkları arasında kalmış kişilerle ilgili olduğunu fark ettim. Kendim, Onlar ve Biz için aynı anda kaygı duymaya çalışmak, sonu gelmeyen bir mücadele.

Uzun bir süre boyunca huzurumu kaçıran bir kadın vardı. Beni tanımıyor ama işime burnunu sokuyordu. Ortak pek az şeyimiz vardı. Yugoslavya'da büyümüş, yaşlı bir Arnavut'tu; Hindistan'da yoksulluk içinde yaşayan, Katolik bir rahibeydi. Onunla fikirlerimiz nüfus kontrolü, kadınların dünyadaki ve din-

deki yeri gibi temel konularda çatışıyordu ve “Tanrı’nın isteği”ne dair naif söylemleri hoşuma gitmiyordu. Bana sorarsanız, Tanrı adına konuştuğunu iddia eden insanlar, faydadan çok zarara yol açıyor. Kadın ve müritleri beni deli ediyordu. Sofu ve kendini beğenmiş görünüyorlardı. Adını her duyuşumda, yüzünü her görüşümde, sözlerini her okuyuşumda sinirleniyordum. Onun hakkında konuşmak bile istemiyordum. Hem kendini ne sanıyordu bu kadın?

Her neyse. Eskiden çalıştığım stüdyoda bir lavabo vardı. Onun üzerinde de bir ayna. Her gün bu aynanın önünde birkaç kez durur, saçımı başımı düzeltir, kendime bakardım. Aynanın yanı sıra bir de, o sinir bozucu yaşlı kadının fotoğrafı vardı. Her aynaya bakışımda, o kadının yüzüne de bakardım. Yüzünde, anlatamayacağım kadar çok şey görür ve gördüklerimden, anlataamayacağım kadar çok şey anlardım. Onu ne hayatımdan ne de aklımdan çıkarabiliyordum.

Fotoğraf, 10 Aralık 1980’de, Oslo, Norveç’te çekilmişti. Olan şeydu: Soluk mavi-beyaz renkte bir sari ve eski sandaletler giymiş, iki büklüm duran yaşlı kadın, bir kralın elinden bir ödül alıyordu. Dinamitin mucidinin mirasıyla verilmiş bir ödül. Kadifeler, yıldızlar ve kristallerle bezeli, muhteşem bir salonda. Smokinler ve şık tuvaletler giymiş asilzadeler ve ünlüler arasında. Dünyanın önde gelen zengin, kudretli, parlak, yetenekli insanların şahitliğinde. Ve hepsinin ilgi odağı, sandalet ve sari giymiş bu yaşlı kadındı. Hindistan’dan, Rahibe Teresa. Yoksulların, hastaların ve ölenlerin hizmetkârı. Nobel Barış Ödülü ona takdim ediliyordu.

Ödül töreni tarihindeki en uzun süren alkışı alıyordu, hem de ayakta.

Onun sahip olduğu güç, hiçbir kralda, generalde, bilimadamında, papada, bankacıda, işadamında, petrol şirketinde veya kartelde yoktu. Hiçbiri onun kadar varlıklı değildi. Çünkü o,

dünyadaki tüm kötülükleri alt edebilecek bir ilaha sahipti: sevgi dolu bir yürek. Ve hayatın tükenmeyen zenginliğine sahipti: şefkatli bir ruhun bereketi.

Onun yaptıklarını yapmaz, onun yöntemlerini kullanmazdım. Ama dünyanın gözü önündeki o sahnede varlığına tanıklık etmek, aklıma *neyi, nasıl, ne zaman* yapacağım sorularını getirdi.

Nobel Ödülü'nü kazanmasından birkaç sene sonra, kuantum fizikçileri ve dini gizemler konferansına katılmak için gittiğim Bombay'daki Oberoi Towers Hotel'de onu şahsen gördüm. Salonun gerisindeki kapının yanında dururken birinin varlığını hissettim. İşte oradaydı. Tek başına. Bu ufak tefek kadın, konferansa konuk olarak davet edilmişti.

Kürsüye yürüdü ve konferansın gündemini entelektüel sorulardan ahlaki aktivizme çevirdi. Topluluğu büyüleyen, kararlı bir ses tonuyla konuştu. "Belki olağanüstü şeyler yapamayız ama olağanüstü bir sevgiyle küçük şeyler yapabiliriz."

Hayatında ve inancında var olan çelişkiler, benimkiler yanında hiç kalıyordu. Ve ben, bireyin yetersizliği dolayısıyla hissettiğim öfkeyle karışık hayal kırıklığıyla boğuşurken o, bütün dünyayı etkilemeyi başardı. Ben daha fazla kaynak ve güç *dilerken* o, sahip olduğu gücü ve kaynakları, o an yapabilecekleri için *kullandı*. Gandhi onu takdir ederdi. Kendine özgü tuhaf yöntemleri ve alışkanlıkları vardı ama yaptıkları ortada.

Rahibe Teresa hem beni rahatsız ediyor, hem bana ilham kaynağı oluyordu. Hâlâ da öyle.

Bende olmayan neye sahipti?

Dünyada bir gün gerçek barış ve iyi niyet olacaksa bu, Rahibe Teresa gibi kadınlar sayesinde olacak. Bu kış, dünya

caddelerinde gezen milyonlarca kadını izlerken barışın, temenni edilen bir şey olmadığını düşündüm; barış, yaratılan, yapılan, elde edilen bir şeydir, sizde olan ve sizin sunduğunuz bir şey! Sahip olduklarımızla bulunduğunuz yerde başlar ve başkalarına iletirsiniz.

Rahibe Teresa artık hayatta değil elbette.

O artık hayatta değil diye bu yazıyı es geçmemi ister miydiniz?

Ya da kafamın Ben, Onlar ve Biz konularında karışık olması yüzünden kitabın dışında bırakmamı?

Mesele bu, değil mi?

Rahibe Teresa'nın kimliği ve temsil ettikleri güncelliğini koruyor.

Bir meydan okuma olarak varlığını sürdürüyor.

Kendisinde değil. Benim içimde. Sizde. Bizde.

NÜFUS SAYIMI

British Museum'da MÖ yaklaşık 3800 yılından kalma bir kil tablet var. Babil dönemine ait, vergi gelirlerini hesaplamak için düzenlenen bir nüfus sayım raporu. Mısırlılar ve Romalılar nüfus sayımı yapardı. Ve bir de Fatih William'ın, 1085'te İngiltere'de derlenen meşhur Domesday^(*) kitabı var. Kaç kişi olduğumuzu bilme ihtiyacı, çok eskilerden beri var.

Amerika'da ise ilk nüfus sayımı, 1790'da yapılmış. Nüfus sayımı sonucunda çok ilginç bilgilere de ulaşılabilir. Özellikle de bilgisayarlar sayesinde geleceğe dair öngörülerde bulunabildiğimiz bugünlerde. Örneğin; dünyanın nüfusu, şu anki hızıyla hiç durmaksızın artarsa 3530 yılında insanların bedenlerinin toplam kütlesi, dünyanınkine; 6826'da ise bilinen evrenin kütlesine eşit olacak.

İnsanın aklı almıyor, değil mi?

Veya şunu düşünün: Julius Caesar yaşarken dünyanın toplam nüfusu 150 milyonmuş. Günümüzde, nüfustaki iki senelik artış 150 milyon.

(*) Kıyamet günü.

Veya daha ufak bir dilimden bahsedelim: Bunları okuduğunuz süre içinde yaklaşık 500 kişi öldü, 680 kişiye dünyaya gözünü açtı. Alın size iki dakikada ölüm ve yaşam.

İstatistikçilere göre şimdiye dek yaklaşık 70 milyar insan doğmuş. Ve dediğim gibi, daha ne kadar doğacağını kestirmek mümkün değil ama sayının çok olacağı muhakkak. Ama buna rağmen –işte size istatistiklerin şahı– şimdiye dek doğmuş olan hiçbir insanın bir eşi daha yok. Her biri eşsiz ve bundan sonra doğanlar da öyle olacak.

Bir başka deyişle, şimdiye kadar yaşamış ve gelecekte yaşayacak olan tüm insanları yan yana dizseniz ve hepsini dikkatlice inceleseniz, *tıpkı sizin gibi olan bir kişi daha bulamazsınız.*

Durun, dahası var.

Dünyanın öteki tarafına insanlar *dışındaki* yaşamış ve yaşayacak tüm diğer canlıları dizseniz, insanlar tarafındakilerin size, diğer taraftaki *herhangi* bir canlıdan daha fazla benzediğini görürsünüz.

Son olarak şunu söyleyeyim: Emile Locard adında ünlü bir Fransız kriminolog var ve yetmiş yıl önce, Locard Prensibi diye bir şey ortaya atmış. Buna göre bir insan, bir odadan geçerken hiç farkında olmadan odadan bir şey alır ve kendinden bir şey bırakır. Modern teknoloji bunu kanıtıyor. Kepek, saç teli, parmak izi ve benzeri şeyler geride kalabiliyor.

Fulghum Prensibi, Locard'ın fikrini genişletiyor: Bu yaşamdan gelip geçen herkes, farkında olmadan bir şey götürüyor ve ardında bir şey bırakıyor. Bu *şeylerin* çoğu görülemiyor, duyulamıyor, sayılamıyor veya bilimsel olarak tespit edilemiyor. *Başka*larının zihinlerinde bıraktığımız, onların da bizim zihinlerimizde bıraktığı izlerden bahsediyorum. Anılardan. Nüfus sayımında sayılmazlar. Onlarsız hiçbir şeyin değeri kalmaz.

BABADAN OĞULA

V.P. Menon, Hindistan'ın İkinci Dünya Savaşı'nın ardından İngiltere'den ayrılıp bağımsızlığını kazanmaya çalıştığı sancılı dönemde, önemli bir siyaset adamıydı. Ülkedeki en yüksek rütbeli Hintliydi ve Lort Mountbatten, bağımsızlık planının son taslağını hazırlarken ona danışmıştı. Menon, bağımsızlık hareketinin liderlerinin çoğunun aksine, bulunduğu mevkie sıfırdan gelmiş bir adamdı. Ofisinin duvarına asılmış bir Oxford veya Cambridge diploması yoktu. Tutkusunu destekleyecek kast veya aile bağlantıları da bulunmuyordu.

On iki kardeşin en büyüğüydü. On üç yaşındayken okulu bırakıp kömür madenciliği, fabrika işçiliği, tüccarlık ve öğretmenlik yapmıştı. Ağzı iyi laf yaptığı için Hindistan hükümetinde bir memurluk işi kapmış, ardından yıldırım hızıyla yükselişe geçmişti. Parlak kariyerinin sebebi dürüstlüğü, bunun yanı sıra hem İngiliz hem Hintli görevlilerle verimli bir şekilde çalışabilme yeteneğiydi. Nehru da, Mountbatten da ondan övgüyle söz etmiş, Hindistan'ın özgürlüğüne kavuşmasında çok büyük bir payı olduğunu söylemişti.

Karakterinin iki özelliği vardı: Mesafeli bir yetkinlik ve hayırseverlik. Kızı, babasının ölümünden sonra bir gün, adamın hayırseverliğinin temelinde yatan hikâyeyi anlatmıştı. Menon, devlet dairesinde bir iş aramak için Delhi'ye geldiğinde, parası ve kimliği dahil her şeyini tren istasyonunda çaldırmıştı. Beş parasız halde, evine yürüyerek dönmekten başka seçeneği yoktu. Çaresizlik içinde yaşlı bir Sih'ten yardım istemişti. Başına gelenleri anlatmış ve bir iş bulup durumunu düzeltince geri ödemek koşuluyla ondan on beş rupi borç istemişti. Sih ona parayı vermişti. Menon, vakti geldiğinde borcunu ödemek için adresini istediğinde Sih ona, bu parayı ömrü boyunca karşısına çıkacak, zor durumdaki yabancılara destek olmak için kullanmasını söylemişti. Bir yabancıdan gelen yardımın, yine bir yabancıya gitmesini istemişti.

Menon, bu borcu hiçbir zaman unutmamıştı. Ne gösterilen güveni ne de on beş rupiyi. Kızı, Menon'un ölümünden bir önceki gün, ayakları yara bere içindeki bir dilencinin Bangalore'deki evlerine gelip yeni ayakkabılar almak için para istediğini anlatmıştı. Menon, kızından cüzdanından on beş rupi çıkarıp dilenciye vermesini istemişti. Ölümünden önceki son bilinçli hareketi buydu.

Bu hikâyeyi bana, adını bilmediğim bir adam anlattı. Bombay'da havaalanında, bagaj alma bölümünde yanımda duruyordu. Bavullarımı almaya gelmişim ama yanımda hiç Hint parası kalmamıştı. Görevli, seyahat çekini de kabul etmiyordu. Bavullarımı alıp uçağıma yetişmem zor görünüyordu. Adam, bagajım için gereken ücreti ödedi –yaklaşık seksen sent– ve ben, borcumu ödeyebilmenin yollarını ararken bana bu hikâyeyi anlattı. Babası, Menon'un yardımcılığını yapmış ve hayırseverliğine tanık olup öğrendiklerini oğluna aktarmıştı. Oğlu, nerede sıkıntıya düşmüş bir yabancıya rastlasa bu geleneği sürdürmüştü.

İsimsiz bir Sih'ten, Hintli bir devlet memuruna, ondan yardımcısına, yardımcısından oğluna ve zor durumda kalmış, beyaz

bir yabancıya. Hediye­nin maddi değeri çok değildi, ihtiyacım da büyük sayılmazdı ama karşılıksız sunulmasına paha biçilemezdi ve kendimi çok şanslı, bir o kadar da borçlu hissettim.

İyi Vatandaş hikâyesini düşündüğüm pek çok seferde, daha sonra neler olmuş olabileceğini merak etmeden duramadım. Yapılan yardımın dövülmüş, gasp edilmiş ve İyi Vatandaş tarafından zor durumdan kurtarılmış adam üzerinde nasıl bir etkisi olmuştu? Hırsızların acımasızlığını hatırlayıp hayatını bu anıyla mı şekillendirmişti? Yoksa isimsiz yabancı­nın cömertliğini hatırlayıp hayatını bu borçla mı şekillendirmişti? Hayatı boyunca karşısına çıkan muhtaçlara ne iletmişti?

Okuyucular bana bu hikâyenin pek çok başka versiyonunu gönderdi. Kimileri bizzat kendi deneyimleri­ydi. Kimileriyse başka meşhur insanlardan örnekler sundu. Gerçek miydiler? Profesyonel araştırmacılar emin değil.

Ama en azından şu üçü doğru: Hikâyenin özündeki cömertliğin gerekliliğine olan inancımız; cömertlik zincirinin bir parçası olma yolundaki ortak kapasitemiz; ve basit merhamet gösterilerinin süregelen gücüne olan inancımız. Bunların doğru olmasını istiyoruz. Ve öyleler.

YILDIZ SEYRİ

Katalog bağımlıları olduk. Sevgili karım ve ben. Bir kere listeyerseniz hepsini alıyorsunuz. Özellikle sonbaharda, posta kutumuz dolup taşıyor ve her akşam yemekten sonra onları inceleyip sahip olmadığımız ve varlıklarından bile bihaber olduğumuz yeni şeylere bakıp şaşırıyoruz. Daha fazla şey edinme isteğimizi alevlendirmek üzere gönderilen Sears Roebuck kataloğunu aldığımız çocukluk günlerimdeki gibi.

Karım bana, *gerçekten* isteyip de sahip olamadığım ne olduğunu sordu. Ona aklıma geliveren her şeyi söylemedim. Şehvet, oburluk ve açgözlülüğü içeren aptalca örnekleri bir kenara bıraktığımızda sohbetimiz, daha anlamlı bir hal aldı:

Sadece bir günlüğüne hayata ve dünyaya, bir başkasının aklı ve gözlerinden bakmak isterdim. Zihninin içinde olmak, gördüklerini ve düşündüklerini bilmek.

1984 yazında, tüm anlarıyla tekrar yaşamak istediğim bir sabah var.

Bir yabancı dili, bütün esprileri anlayabileceğim düzeyde iyi konuşabilmek isterdim.

Sokrates ile sohbet etmek, Michelangelo'nun *Daout'u* yontmasını izlemek isterdim.

Step dansını çok iyi yapabilmeyi isterdim.

Dünyanın bir milyon yıl önceki ve bir milyon yıl sonraki halini görmek isterdim.

Ve böyle gider. Sohbetin özünü anlamışsınızdır. Gecenin geç saatlerine dek konuştuk. Ve istediklerimizin hiçbirini, katalogdan sipariş edilebilecek bir şey değildi, bunlar nostaljinin ve hayal gücünün ürünü olan isteklerdi.

Ama en çok, en çok da dedemin hayatta olmasını isterdim. İkisini de tanıma fırsatı bulamadan kaybettim. Babamın babası, 1919'da Teksas'ta bir barda vurularak öldürülmüş. Annemin babasıysa aynı yıl içinde bir sabah işe gitmek üzere evden çıkmış ve bir daha dönmemiş. Sebebinin hâlâ bilmiyorum, bilenler de bana söylemiyor. Zihnimdeki peri masalı fabrikası, dedemin yaşlı, bilge ve yüce bir insan olduğunu söylüyor. Biraz filozof, biraz sihirbaz ve biraz da şaman.

Bir dedem olsaydı beni arayıp en son güneş sisteminin fotoğrafını görüp görmediğimi sorardı. Merkezinde bizim güneşimizden iki kat büyük ve on kat parlak bir yıldızın, Beta Pictoris'in bulunduğu sistem. Yıldızın etrafındaysa, çapı kırk milyar mil olan bir disk şeklinde yayılmış katı partiküller var. Bu partiküllerin bir kısmı, muhtemelen gezegen olmalı. Tümü, dünyadan yaklaşık elli ışık yılı uzakta. *Ta* orada. Bir dedem olsa beni arar, birlikte dışarı çıkıp bütün gece yıldızları seyrederek konuşmamız için buluşmak isterdi.

Tabii ki ben de giderdim. Venüs'ü, Jüpiter'i ve parlak yıldız Lambda Sagittarii'yi görürdük. Ve güneybatı göğünde yüksekten uçan kanatlı at Pegasus'u. Neredeyse tam tepemizde olan buğulu kuşak Andromeda Galaksisi'ni ve Samanyolu'nu. Kayan bir yıldız görmemiz üzerine dedem, 1910 yılında Halley Kuyruklu Yıldızı'nı görüşünü ve 18 Mayıs'ı 19'a bağlayan gecede

muhtemelen dünya üzerinde pek çok yerden görülebilen olaya tanık oluşunu anlatırdı. Bu olayla dünyanın, coşkuyla kutlayanlar ve korkuyla titreyenler olarak nasıl ikiye bölündüğünü anlatırdı. Dedem, Halley KuyrukluYıldızı'nın bir sonraki ziyaretini onun adına izlemem için söz vermemi isterdi. Doğal olarak ben de söz verirdim.

Şafağın sökmesine yakın, gökyüzüne hâkim olan Orion Takımyıldızı'ndan konuşmaya başladık. Betelgeuse ve Bellatrix yıldızları, kuşağı nebula, en parlak yıldız olan Sirius'a yönelmiş ayakları Rigel ve Saiph. İnsanların yüzyıllardır aynı yıldızlara bakıp aynı şeyleri konuştuğundan bahsederdik. Yukarıda bir yerlerde hayat olması gerektiğini söyler, oradan nasıl görüldüğümüzü merak ederdik. Parlıyor muyduk? Bir başkasının gece göğündeki manzaranın bir parçası mıydık? Hayal güçlerini harekete geçirip meraklarını uyandırıyor muyduk? Dedem, bundan hiç şüphesi olmadığını söylerdi. İnanılmayacak derecede harika bir şeyin parçası olduğumuzu söylerdi; aklımızın sınırlarının almayacağı kadar muhteşem bir şey. Yerimizi kaybetmememiz için arada sırada çıkıp bakmamız gerektiğini söylerdi, sonra da gidip yatardı.

Tanısanız dedemi severdiniz ve sanırım o da sizi severdi. Her neredeyse, Dedeler Günü kutlu olsun. Onu görürseniz birlikte yıldızları seyretmeye gidin.

Ve ona, Noel'de eve gelebilirse çok mutlu olacağımı söyleyin.

EGİTİM AŞAMASINDAKİ DEDE

Size dedemden bahsederken içim pek rahat değil. Kafanız biraz karışmış olabilir. Benim karıştığı muhakkak. Önceki yazıyı okurken, bahsettiğim kişinin gerçekten dedem olup olmadığını merak etmiş olabilirsiniz. Peki seneler önce biri vurulan ve diğeri de evden çıkıp bir daha geri dönmeyenler kimdi, diye sorabilirsiniz. Bu bahsedilen hangisi?

Şöyle cevap vermeliyim: Söz konusu dede hem gerçek hem değil. Aslında bu "gerçeğin" ne olduğuna bağlı. Duyulan özlemin şiddeti o kadar fazla ki ihtiyacınız, kalbinizin bir köşesinde çok sahici bir hal alıyor. Bunda bir sakınca yoktur sanırım. Picasso, "Hayal edebildiğiniz her şey gerçektir," demiş. Ve ben bunu anlayabiliyorum. Öteki dedemin, özlem ve hayal gücü kumaşından biçildiğini söylemek mümkün.

Bir anlamda, bütün akrabalarımızı bizim uydurduğumuz söylenebilir. Annelerimizi, babalarımızı, kardeşlerimizi ve diğerlerini. Özellikle de ölmüşlerse veya uzaktalarsa. Onlara dair bildiklerimizi –tam hikâyeyi bilmek hiçbir zaman mümkün olmuyor– alıp üstüne temennilerimizi ve ihtiyaçlarımızı ekliyoruz

ve birleştirerek bir tür aile battaniyesi oluşturup zihnimizdeki kanepeye seriyoruz. Yakın zamanda, aynı ailenin yedi ayrı mensubuyla, bir başka aile mensubu hakkında ayrı ayrı görüştüm ve hepsi farklı şeyler söyledi. Zihin ne kadar da yaratıcı, sizce de öyle değil mi? Birden fazla şahit varsa illa ki her seferinde tutarsızlıklar olur.

Kendimiz hakkında bile yalanlar uydurur, ne olduğumuzla ne olmayı dilediğimizi aynı potada eritip birleştiriveririz. Neden böyle oluyor bilmiyorum ama gerçek bu. Bunun farkında olmanın yararları var elbette. İyi kısmı şu: Sahip olmayı *dilediğim* dedeyi düşünmek, bana nasıl bir dede olmak *istediğimi* ve *gerçekte nasıl olduğumu* gösterdi. Olabileceğimin en iyisini elde edebilmenin yolu. Bu, hazırlık safhası.

Dedeme dair yazılarıma ilk başladığımda henüz bir dede değildim.

şimdi öyleyim, hem de yedi torunu olan bir dede.

Ve hikâyelerimde artık sahip olmak istediğim dede yerine, sadece şu anki ben, yani kendim varım.

Hayatımı, hikâyelerimin gerçekliğine paralel olarak yaşamaya çalıştım.

DEDE

Bu hikâyedeki adam, olmak istediğim dedeyi tasvir ediyor. Dedem, geçen salı arayıp onu futbol maçına götürmemi istedi. Küçük şehirlerin lise takımlarının maçlarını izlemeyi seviyor, sekiz kişilik takımların maçlarındaysa bayılıyor. Amatörlerin ve küçük çaplı rekabetin büyük hayranı olduğu söylenebilir. Kimileri *kötü* insanların başına nasıl olup da *iyi* şeylerin geldiğini merak eder, kimileri de tam tersini. Ama dedemi asıl ilgilendiren, *sıradan* insanların başına gelen *mucizelerdir*. Burada da küçük çapta olanlar daha çok ilgisini çeker.

Adı sanı duyulmamış bir kasabanın, önemsiz lisesinin, birer hiç olan çocuklardan oluşan takımının, yepyeni formalar içindeki, büyük sükse yapmış, havalı çocuklardan oluşan takımını, kimsenin ummadığı şekilde hezimete uğratması kalbinize iyi gelir. *Mucizelerin gerçekleştiğine* inancımız artar.

“Murphy Kanunları her zaman işlemez,” der dedem. Evrenin esas yasaları ara sıra bir anlığına askıya alınır gibi olur ve her şey yolunda gitmekle kalmaz, bunun olmasına hiçbir şey engel olamaz. Bu her zaman son dakikada gelen gol veya son saniyede

yapılan smaç kadar dramatik olmayabilir. Daha ufak oyun sahaları da var.

Mesela hiç bulaşık yıkarken bardağı lavaboya düşürdüğünüz ve dokuz kez sekmesine rağmen bırakın kırılmayı, çatlamadığı oldu mu? Hiç işten çıkıp arabanızın farlarını açık unuttuğunuzu ve akünün bittiğini gördüğünüz, ama yokuş aşağı park ettiğiniz için el frenini indirip ilk seferde kolayca vurdurduğunuz ve motoru çalıştırdığınız oldu mu? Hiç içi on yıldır biriken ıvır zıvırla dolmuş bir çekmeceyi gereğinden fazla çektiğiniz, tam içindekiler yere saçılacakken dizinizle destek olup engellediğiniz ve Büyük Zucchini gibi tek ayak üzerinde sektiğiniz oldu mu? Bir kavşakta kazadan kıl payı kurtulduğunuz; çarpıp devirdiğiniz şişedeki sütün dökülmediği; unuttuğunuz fatura için hesabınızda şans eseri yeterince paranın bulunduğu; göğsünüzdeki kitlenin iyi huylu çıktığı; kalp krizi diye korktuğunuzun gaz sıkışması olduğu; sıkışık trafikte bir kez olsun doğru şeridi seçtiğiniz; arabanızın kilidini, kelebek camından uzattığınız askıyla ilk denemede açabildiğiniz olmuştur. Bu örnekler böyle uzar gider. Eminim hepinizin bir listesi vardır.

Sıradan insanların küçük mucizeler yaşaması, en kötünün gerçekleşmeyip hiç umulmayan iyinin başa gelmesi, istatistiklere böyle meydan okumak ne büyük bir armağan.

Dedem, *karnı doyduğu* ve bir gün daha *yem olmadığı* için her gece şükrettiğini söyler.

Ettiği duayı biliyorum. “Şimdi başımı yastığa koyuyorum. Pek çok lütfə boğulmuş amatörlerin huzuruyla. Bugün de her şey yolunda gittiği için sana şükürler olsun Tanrım! Âmin.”

MERYEM'İN BABASI

İsa'nın annesinin babasını merak ediyorum. Meryem'in annesini de. Hiç adı geçmiyor ama yaşamış olmalı. İncil'in ne olduğunu bilmiyorum ama İncil'de tıpkı bizler gibi insanlardan bahsediliyor.

Bir düşünün...

Meryem'in babası bir gün işten eve gelir. Karısı ve genç kızı, mutfak masasında oturmaktadır. Karısının yüzü asık, içerisinde havası ağırdır. Meryem, başını kollarına dayamış, ağlamaktadır. *Hoş geldin babacığım.*

"Ne oldu?"

"Hamileymiş," der karısı asık suratla.

"Ne olmuş? Yusuf'tan herhalde, değil mi? Ne de olsa nişanlılar."

"Yok, hayır. Öylesi fazla kolay olurdu. Senin kızının kolay işi olmaz."

"Kimden peki?"

"Dedi ki... yemin ederim böyle dedi... 'Tanrı'nın bir meleği, gece yarısı yanıma geldi,' dedi tam olarak. Üzerinde tüyler olan bir adam gizlice odasına girmiş ve ne yapmışsa yapmış."

"Peki."

"Dahası, bebeğin babasının Tanrı olduğunu söylüyor."

"Peki."

"Ne demek, 'Peki?' Dediğimi *duydun* mu sen?"

Duymamıştır doğrusu. Söylenenlere dikkatini vermemiştir. Gün sonundaki bu kriz raporlarına alışmıştır muhtemelen. İşten yorgun argın eve döner. Karısı ve kızı, mutfakta tartışıyor. Yok o bunu dedi. Yok öbürü şunu yaptı. Hayır, yapmadım. Evet, yaptın. Bu böyle uzar gider.

Aniden babanın beyni, kulaklarının duyduğunu algılar.

"NE DEDİN NE?"

Ve bunu son söyleyişi değildir.

Sonraki yıllarda da benzer şeyler yaşanır. İsa'nın dedesi, yorgun argın işten döner. Karısı onu bekliyordur. "Bil bakalım bugün torunun ne yaptı dedesi."

Suyu şaraba dönüştürme, suyun üstünde yürüme, somunlar ve balıklar, ona şifa verme, bunu iyileştirme ve diğerleri.

Arkadaşları, torunlarından bahsedip övünürken onların yanında sessizce oturmak, yaşlı adam için zor olmuştur. "O da bir şey mi?" diyordur dayanamayıp her seferinde. "Şunu bir dinleyin, inanamayacaksınız." Ve hiçbir seferinde inanmazlar.

Buna ben de mührümü basabilirim. Dedelerin torunları hakkında söylediklerine kimse inanmaz, dinlemek bile istemezler. Torununuzun Tanrı'nın Oğlu olduğunu ve suyun üstünde yürüyebildiğini iddia ediyorsanız işiniz daha da zorlaşır elbette.

Peki.

GÜVE KELEBEKLERİ

Bir yaz akşamuydu. Dedemin çiftlik evinin verandasındaydık. Eski bir lambanın titrek ışığında, on yaşın altında beş çocukla iddialı bir şekilde papazkaçtı oynuyorduk. Gruptakiler komşu çocukları ve onların arkadaşlarından oluşuyordu. Ben ise kendime göre çocuk bakıcısı, onlara göreyse oyunda yoldukları son enayiydim.

Üzümlü jöle ve patlamış mısır yiyor ve bir karton sütü, elden ele dolaştırarak bardaksız içiyorduk. Hepimiz kovboy şapkaları giymiştik ve dişlerimizin arasında birer kibrit çöpü vardı. İskambil oynarken *ciddi* görünmek kuralımızdı; şapkalar ve kibrit çöpleri bunun bir parçasıydı.

Kabul etmeliyim ki karşımdaki oyuncular, çok iddialı ve iyiydi. Papaz üst üste üç eldir bende kalıyordu ve kasamda sadece dokuz M&M bonbonlar ve dört peni kalmıştı. Çocuklar her fırsatta hile yapıyorlardı. Birinin, masanın altında bir destesi vardı ve herkese fazladan kart dağıtıyordu. Kanıtlayabilir miydim? Hayır. Ama kuvvetli şüphelerim vardı. Her neyse, bu çetenin elinde mahvolacaktım ki güveler imdadıma yetişti.

Coleman lambanın etrafında, bir güve sürüsü uçuşuyordu. Ara sıra bir tanesi, lambanın kızgın bir noktasına çarpıyor, döne döne kaçıyor ve kötü bir savaş filmindeki avcı uçağı gibi yere çakılıyordu. Sonunda bir tanesi yörüngeden çıkarak yakındaki örümcek ağına takıldı ve örümcek hemen üzerine atılıp zavallıyı öyle hızlı bir şekilde sarmalayıp yuvarladı ve can suyunu emdi ki papazkaçı oyunu yarıda kesiliverdi. Yeşil bereli bir komando, boğarak öldürme konusunda bu sekiz bacaklı, zehirli akrobattan birkaç şey öğrenebilirdi.

Çocuklar gösteriye bayıldı. Cinayet sahnesiyle coşan çocuklardan biri, masadan kalkıp bir gazeteyi rulo haline getirdi ve uçuşan güveleri avlamaya başladı. Antrenmanda vuruş çalışmaları yapan bir beyzbolcu gibi gazeteyi havada savuruyor, masaya düşürdüğü güvelerin pestilini çıkarıveriyordu.

Zavallıları savunmak için yerimden fırladım. Lambanın ışığına intihar uçuşları yapmaları ve örümceklerin tuzaklarına düşmeleri yetmezmiş gibi bir de küçük çocukların hunharca saldırılarına maruz kalmışlardı.

"Neden zavallı güveleri öldürüyorsunuz?"

"Çünkü güveler *kötüdür*," dedi biri.

"Herkes bunu bilir," diye bağırdı öteki.

"Evet, güveler kıyafetlerimizi *yer*."

Onları ikna edemedim. Kararlarını vermişlerdi. *Bütün* güveler *kötüydü*. *Bütün* kelebekler ise *iyiydi*. Nokta. Güveler ve kelebekler aynı şey değildi. Güveler, geceleri sinsice dolaşıp kazaklarınızı yerlerdi ve çirkinlerdi. Kelebekler ise gündüzleri uçuşup çiçeklere konarlardı ve güzellerdi. İpekböceklerinin faydaları veya zehirli kelebeklerin zararları umurlarında değildi. John Calvin'i gururlandıracak bir kararlılıkla güveleri sonsuza dek mahkûm etmişlerdi. Çocukların ağızlarından bilgelik cevherleri dökülebildiği gibi bazen de böyle beş para etmez laflar çıkabiliyor.

Papazkaçtı oyunu böylece sona erdi. Katillerle oynamayacağımı söyleyerek yanlarından uzaklaştım. Onlar da kimse bakmıyorken üzümlü jölenin hepsini bitiren biriyle oynamayı zaten istemediklerini söylediler. Uyumadan önce huzursuzdum, geleceğimiz bu manyakların elindeyse işimizin zor olacağını düşündüm.

Ertesi sabah, çocuklardan en küçüğü, bir elinde ölü bir güve, diğer elinde büyüteçle yanıma geldi. “Bak,” dedi. “Bu güve kafasında tüyler olan kanatlı bir oyuncak ayıya benziyor.”

“Oyuncak ayıları sever misin?” diye sordum.

“Evet, severim.”

“Kafalarında tüyler olan ve uçan oyuncak ayıları seviyor musun peki?”

“Evet, seviyorum galiba.”

İnsan, arada bir de olsa talkımı ele verip salkımı yutmamalı, dediğini kendisi de uygulamalı. Güvelere önyargısız bakılması gerektiğini düşünen kişi, aynısını küçük çocuklara da yapabilir. Bazı güveler ipek üretebilir. Bazı küçük çocuklar da mantıklı söylemlerde bulunabilir. Üstelik gördüğünde, küçük bir kanatlı oyuncak ayıyı tanıyabilir.

AZRAİL KOL GEZİYOR

İnsanların ölümden bahsetmekten hoşlanmadığı söylenir. Ama aynı gün içinde çeşitli insanlardan şunları duyabilirsiniz: “Onu giyip dışarı çıkarsan annen seni öldürür.” “Fazla mesai, cinayettir.” “O kadar güldüm ki öleceğim sandım.” “Ayaklarım beni öldürüyor.” Ve, “Bol şans, gebert hepsini.”

Belki benim zihinsel alıcılarım bunları tespit etmeye ayarlıdır çünkü geçenlerde bir arkadaşımın ölümünden dönme olaylarından bahsediyorduk.

Kendisi bir doktor ve kısa bir süreliğine öldüğüne ve diğer tarafa gidip geldiğine inananlara dair raporların ne kadar iyi tutulduğunu biliyor. Yakın zamanda, kendi kalbi de operasyon esnasında iflas etmiş ve doktorlar onu tekrar hayata döndürmeye çalışırken klasik bir ölüme yakınlık deneyimi yaşamış. Yaşadıkları onu çok etkilemiş ve olanları nasıl anlamlandıracağını bilemiyor.

Kesin olan bir şey var ki o da, yaşadıklarının etkisi. Öncelikle, artık ölümden korkmuyor ve pek çok kişinin çok daha kaliteli olarak tanımlayabileceği bir yaşam sürüyor. İşini bir amaç ola-

rak görmüyor ve hiç acele etmiyor. Varlığın sol şeridinden, en sağ şeride geçmiş durumda. Karısının dediğine göre küçük dozda ölüm, hayatını daha iyi bir hale getirmiş.

Siz hiç ölümle burun buruna geldiniz mi? Ben geldim. Yakın zamanda birkaç kez hem de. Tam olarak doktor arkadaşımın yaşadığı gibi değildi ama dikkatimi çekip hayat üzerine bolca düşünmeme yol açacak kadar etkileyiciydi.

Bu yaz, kuzey Kaliforniya'da arabayla yolculuk ederken arka kapılardan birinin tam kapanmadığını fark ettim. Kenara çekip arka kapıya uzanmam ve sıkıca kapatmam yaklaşık on beş saniye sürdü. Yoluma devam edip bir virajı döndüm ve küçük bir spor arabanın kavşağa hızla girip bir traktöre çarpmış olduğunu gördüm. Araba, o hızla traktörün römorkunun altına girmiş, üst kısmı neredeyse hurdaya dönmüştü. Traktör, çarpışmanın etkisiyle benim şeridimi yanlamasına kapatmıştı. Eğer arka kapıyı kapamak için birkaç saniyeliğine durmasaydım belki de ölümcül bir kazanın parçası olacaktım.

Bundan bir hafta sonra, Nevada'yı arabayla geçerken, freni boşalmış bir yakıt tankeri kontrolü kaybederek şeridime girdi ve devrildi. Ölümcül bir kazayı, bir dakikalık farkla atlattım. Eğer son benzin istasyonunda arabamın ön camını yıkamaya karar vermeseydim tankerle kafa kafaya çarpışacaktık.

Takıntı yaptığımı sanmıyorum, sadece daima yakınımızda olan ihtimalleri fark ediyorum.

İki şeritli bir otoyolda, seksen kilometre hızla rahatça ilerler, karşı yönden gelen yüzlerce araç yaklaşık bir metre ötemden bazen daha da yakından geçerken böyle şeyleri düşünürüm. Direksiyonun yanlış yöne hafifçe çevrilmesiyle hayatlar sona erebilir.

37.000 fitte, bir jette yolculuk ederken aşağıdaki manzaraya bakmak için burnumu, incecik bir plastik tabakasına benzeyen pencereye dayarım. Küçük bir boşluk, ardından yine incecik bir plastik katmanı var. Onun ötesindeyse sadece boşluk –hava– var.

Saatte 500 mil hızla geçip gidiyor ve gökyüzünde sıcaklık sıfırın çok altında. Plastik katmana bir şey olursa işim biter ve ufacık bir delikten boşluğa çekiliveririm. Ardından gelecek olanı tahmin etmek hiç de zor değil: ölüm.

Seyahatlerim sırasında Gettysburg, Auschwitz ve Hiroşima'ya gittim. Binlerce insanın korkunç bir şekilde can verdiği yerlerde bulundum. Sadece zaman dilimi farklıydı. Aynı yerde, aynı zamanda bulunsaydım şimdi onlarla aynı durumda olur-
dum: ölü.

Dün gece yatağımda uyumaya çalışırken, yanı başımda uyanık yatarken, uyumakta olan eşimin nefes alıp verişleriyle inip kalkan yorganı izledim. Soluk veriş ve alışı arasında bir anlık bir duraksama oluyordu. İnanılmayacak kadar karmaşık nörokimyasal tepkilerin devamlılığı olmasa, her nefes, sonuncusu olabilirdi. Kalp kasları bir daha çalışmayıverse hayatı sona erecekti. Tekrar nefes aldı. Yaşıyordu. Onu uyandırıp tüm bunları anlatmayı düşündüm. Yapsam beni öldürürdü.

Ölüme yakınlık deneyimine inanıyor musunuz? Evet.

Hayatın *kendisi* bir ölüme yakınlık deneyimidir.

Ölümün en büyük sebebi, yaşamdır.

Ölümden sonra hayat var mı? Bunu bilmeyi gerçekten istedim.

MANTARLAR

Violet halanın Washington'daki evine ilk gidişim, on üç yaşına bastığım yazdı. Waco, Teksas'tan Potomac üzerindeki büyük şehre trenle gitmiştim. Violet hala, sosyetenin bir üyesi, uçak kazasından canlı kurtulmuş bir kahraman, sevimli bir ek-santrik ve başarılı bir gurmeydi. Her nedense annemin ahmağın teki olduğunu düşünürdü. Onunla gayet iyi anlaşıyorduk. Ta ki Büyük Yemek gelip çatana dek.

Konuklar arasında bir senatör, birkaç general ve şık eşleriyle gelmiş oldukça önemli yabancılar vardı. Waco'dan gelip o özel yemek için Violet hala tarafından çizgili birtakım elbise giydirilmiş bir çocuk için çok büyük bir olaydı bu yemek. Papyonum bile vardı. *Très chic!*^(*) Muhteşemdim!

Her neyse. Yardım etmek için yapabileceğim bir şey olup olmadığını sorduğumda elime kâğıt bir poşet tutuşturuldu ve içindekileri yıkayarak ince ince dilimlemem istendi. Poşette mantarlar vardı. Kenarları kıvrık, kahverengi, hastalıklı görünen, iğrenç şeyler.

(*) Fransızca "çok şık." (ç.n.)

Daha önce de mantar görmüştüm ve nerelerde büyüdüklarını biliyordum. Ağılın ve kümesin karanlık, kirli, kuytu köşelerinde biterlerdi. Bir yaz, soyunma odasındaki dolabımda unuttuğum tenis ayakkabılarının içinde bile bitmişlerdi. Sonra o ayakkabıları her gün giymek zorunda kalmıştım ve ayak parmaklarımların arası mantar olmuştu. Yıkayıp dilimlemek ve *yemek* şöyle dursun, bir mantarı elimde tutacağımı bile düşünmemiştim. (*Babam bana Washington'ın tuhaf ve kötü bir yer olduğunu söylemişti, sebebini artık biliyordum.*) Büyükşehre gelmiş taşralı çocukla kafa bulduklarını düşünerek poşeti usulca çöp oluğuna attım.

Violet hala, mantarları attığımı öğrenince küplere bindi. Anlaşılan o ki, çok değerlilerdi. Beni vasiyetine sırf bu yüzden dahil etmediğine inancım tam. Ona göre klasım yoktu.

Mantarlara ve mantar yiyenlere hâlâ şüpheyle yaklaştığımı itiraf etmeliyim. Ah, zaman içinde sosyal açıdan cilalandım elbette. Dışarıdayken ikram edileni reddetmeyip fikirlerimi kendime saklamayı öğrendim, yani sorun yok. Ama hâlâ mantarları ve onları yiyenleri anlayamıyorum.

Aslında tam olarak anlamadığım pek çok şey var; kimi büyük, kimi küçük. Bir listem var ve ben yaşlandıkça liste uzayıp gidiyor. Bu sene listeme eklediklerimden birkaç örnek vereyim:

Marketlerdeki alışveriş arabalarının bir tekerleği neden kafasına göre takılır ve diğer üçünden farklı bir yöne gitmeye çalışır?

Neden birçok insan dişlerini fırçalarken gözlerini kapatır?

Neden bazı insanlar çağrı düğmesine birden fazla kez basarsa asansörün daha çabuk geleceğine inanır?

Neden Fransızlar hors d'oeuvres yazıp ordövr okur?

Neden insanlar posta kutusuna zarfı attıktan sonra kapağını aralayıp gerçekten içine düşmüş mü diye bakar?

Zebralar neden vardır?

Neden insanlar dibinde çok az bir miktar kaldığını bile bile süt kutusunu buzdolabına geri koyar?

Neden geleneksel Cadılar Bayramı ilahileri yoktur?

Neden her ağaçta kopup düşmeyi reddeden inatçı bir yaprak bulunur?

Yakın zamanda gördüğüm köpekler için parfüm reklamları neyin işareti olabilir?

Biliyorum. Bunların çok büyük gizemler olduğu söylenemez. Daha büyükleri, listemin üst kısmında ve epeydir de oradalar. Elektriğin gizemi, güvercinlerin gidecekleri yeri nasıl bildiği ve gökkuşağının ayağına neden ulaşamadığı gibi. Listenin en tepesindeyse aklımın ermediği en büyük gizemler var. İnsanlar neden güler, sanat ne için vardır ve Tanrı neden bazı şeyleri düzeltmez veya işi tamamen bitirmez gibi sorular. İlk sırayı ise şunlar alıyor: Hayat neden var ve neden ölmek zorundayım?

Bu da konuyu tekrar mantarlara getiriyor. Katıldığım yılbaşı yemeğinde ikram edilen salatada mantar olduğunu görünce yine merak etmeye başladım ve daha sonra elime bir ansiklopedi alıp araştırdım. Yaşayan varlıkların karanlık alt dünyası – ölümün, çürümenin, hastalığın parçaları. Dünyadaki varlıklarını, çürüyen maddelerden beslenerek sürdürürler. Maya, küf, mantar... belki yüz bin çeşidi var, belki daha da fazla, kesin olarak bilinmiyor.

Her yerdeler. Toprakta, havada, göllerde, denizlerde, nehirlerde, yağmurda, yemeklerde, giysilerde, hepimizin içinde – kendi işlerini yapıyorlar. Mantarlar olmasa ne bir somun ekmek, ne bir şişe şarap, ne de siz olurdunuz. Ekmek, şarap, peynir, bira, az pişmiş biftekler, kaliteli puolar... hepsi mantarlı. Ansiklopediye göre, "Mantarlar, organik maddelerin çözülüp insanların, hayvanların ve bitkilerin ölü bedenlerinde sonsuza dek kilitli kalacak karbon, oksijen, nitrojen ve fosforun toprağa veya atmosfere karışmasını sağlar." Mantarlar, ölüm ve yaşam arasında defalarca görev alan ebelerdir.

Burada ortaya çıkan korkunç ve bir o kadar da harika bir gerçek var. Bütün canlılar, bir başka canlı ölüp onlara yol açtığı

için varlar. Ölüm yoksa, hayat da yok. Bunun istisnası yok. Her şey geldiği gibi gitmeli; insanlar, yıllar, fikirler. Her şey. Tekerlek döner ve eskiler yok olup yeniye yer açar.

Yılbaşı yemeğinde ikram edilen salatayı şevkle olmasa da saygıyla yedim. Bir yandan da hayatımdan nelerin gidip nelerin geldiğini merak ettim. Bildiğim ve her zaman ifade edemediklerim karşısında şaşkın bir sessizliğe büründüm. Şükran akıntısıyla taşınıp Öyle-İşte havuzuna gidenler.

VATANDAŞLIK SÜRESİ

“**D**ikkat: vatandaşlık süreniz sona erdi.”
Ne? Evet! Vatandaşlıkta dönem sonu. Neden olmasın? Vatandaşlık süresinin olması iyi bir fikir bence. Nasıl ki seçimle göreve gelmiş kişiler, çok uzun süre aynı mevkide kalırsa ortaya yolsuzlukların çıkma ihtimali yükseliyorsa belki aynısı biz vatandaşlar için de geçerlidir. Haydi herkes için zor standartlar getirelim.

Düşünün ki her on iki yılda bir, vatandaşlık süremiz sona ediyor. Tekrar kabul edilmeden önce, kayıtlarımız inceleniyor. Unutmayın, çoğumuz sadece doğmakla vatandaş olduk. Şimdiyse, vatandaşlığı hak etmemiz gerekiyor.

Ya katlan ya sus durumu.

Haydi herhangi bir yabancının Birleşik Devletler vatandaşı olabilmesi için halihazırda geçerli olan standartları kullanalım. Bunu, 2003 yılının başlarında yazıyorum ve şu sıralar standartlar yükseltilerek tekrar belirleniyor ama temel gereklilikler, özetle şunlar:

Öncelikle, İngilizceyi iyi düzeyde okuyabilmek, yazabilmek, konuşabilmek ve anlayabilmek gerekiyor.

Daha şimdiden birçoğumuz ayvayı yedi, değil mi?

Hükümet ayrıca yakın zamanda çekilmiş bir fotoğraf talep ediyor. Arkadaşlarımin çoğu yaşlı, çirkin ve huysuz. Görünüm kriteri varsa hepsi tipten kaybeder.

(Hem yazdığımı aynen kastedip hem kinaye yaptığımı fark ederek buraya bir virgül koyuyorum. Aradaki farkı anlayacağınıza inanıyorum. Ama yakın zamanda evlilik yoluyla Birleşik Devletler'in vatandaşı olmuş bir akrabamın işlemleri için birlikte uğraştığımızdan, şaşırtıcı soruların çoğunun, resmi evraklardan alındığına tanık oldum.)

Fiziksel muayeneden geçmeniz gerekiyor; tüberküloz, HIV, zührevi hastalık veya akıl hastalığınız olmamalı.

Ve bu hak kazanma süreci pek çok masrafa neden oluyor; başvuru, avukat, doktor ve noter ücretleri. Maddi desteği kanıtlayabilmek elzem. Biri mutlaka size kefil olmalı. Hükümet, ulaşabileceği bir banka hesabı olsun istiyor. Doğru. Görünüşe bakılırsa artık düşkünlere, fakirlere ve muhtaç gruplara kucak açmıyoruz.

Sonra, birtakım "Ek Seçilme Unsurları" geliyor.

Hiç komünist oldunuz mu? Bir Nazi? Bir terörist? Irk, din, millet veya siyasi görüşünden dolayı birine zulmettiniz mi? Vergilerinizi yatırmadığınız oldu mu? Alkolik miydiniz? Yasadışı kumar faaliyetlerinde bulundunuz mu? Sabıkanız var mı? Bu sorulardan herhangi birine cevabınız "evet" ise sizi istemiyoruz. Doğru.

Daha sonra, bir göçmen bürosuna bizzat giderek Birleşik Devletler tarihi, ilkeleri ve yönetim şekline dair bilginizi sözlü ve yazılı olarak göstermelisiniz. Ben bu sınava katılmadım ama size sorulabileceklerden örnekler vereyim:

Kapitalizmi açıklayınız. Demokratlar ve Cumhuriyetçiler arasındaki farkları sayınız. *Liberal* sözcüğünü tanımlayınız. *Muhafazakâr* kavramını açıklayınız. İlk bayrağı gerçekten Betsy Ross mu yaptı? "Ya sev ya terk et" sloganı kime aittir? İnsan Hakları Beyanname-

si'ndeki haklar nelerdir? Bu haklar kimlere aittir? Yükümlülükler Beyannamesi var mıdır?

Dünyadaki güncel olaylara, yerel ve ulusal sorunlara ve ekonomiye dair sorular ekleyin. Sizi yerel ve ulusal bazda kimlerin temsil ettiğini söyleyin. Kötü haber. Pek çoğumuz, lisedeki vatandaşlık dersini altı hafta daha görmeden sınavı geçemeyiz.

Son olarak, mahkemede bağlılık yemini etmemiz gerekiyor. Anayasa'yı ve Amerika Birleşik Devletleri yasalarını bütün düşmanlar karşısında savunup destekleyeceğimize; çağrıldığımız takdirde savaşacağımıza ve ülkenin iyiliği için çalışacağımıza söz vermeliyiz. Hepimiz, sadece gönüllü olarak orduya yazılanlar değil yani.

Ne? Demokrasilerde vatandaşların istediklerini yaptıklarını, istemediklerini yapmadıklarını sanıyordum. Burası özgür bir ülke, değil mi? Yanlış.

Tanıdığım Amerikalıların yarısı, vatandaşlık testini geçemez.

Testten geçer not almak bir yana, bazıları her kasım ayının ikinci salı günü havlamaları ve mızıldanmaları sayılmazsa uzun zamandır seçimlerde oy bile kullanmıyor.

Bununla birlikte iş yemin etmeye gelince, tanıdıklarımın çoğu, ülkenin en büyük sorununun, devleti idare edenlerin tembelliği, aptallığı, ikiyüzlülüğü ve cehaleti olduğuna yemin eder.

Hepsi öfkeli. "Kısıtlı dönem mi? Kesinlikle olmalı! Çürük yumurtaları ayıralım!"

Peki biz sağlam yumurtalar mıyız? Bunun cevabını bulmamız gerekiyor.

Diyorum ki: Devletin tüm seçilmiş ve atanmış idarecileri için yüksek standartlar belirlensin.

Her on iki yılda bir, devletin sunduğu bütün avantajları ve imtiyazları kaybettiğimizi düşünün. Tekrar başvurup vatandaşlar olarak kayıtlarımızı beyan edeceğiz, muayene olacağız, sınav

va gireceğiz, yeterliliğımız onaylanacak ve masrafları ödeyeceğiz. Geçersek, vatandaşlık ehliyeti alacağız. Üzerinde kırmızı, iri harflerle şöyle yazacak: "YA KULLANIN YA KAYBEDİN."

Testi geçemezsek ikinci bir şans verilecek ve tarih, hukuk ve vatandaşlık bilgilerini iyice öğrenmemiz için geri gönderileceğiz. Geçebilmek için iki hakkımız olacak.

Tıpkı hayatımızda yer eden oyunların kuralları gibi: Üç faul yaparsanız oyun dışında kalırsınız.

CRAYOLA

Yakın dostlarımızdan bir çift, bir çocuk sahibi oldu. Bir erkek evlat. Ben de vaftiz babasıyım. Görevimi son derece ciddiye aldığımı söyleyebilirim.

Çocuğu şu ana dek hayattaki iyi şeylerle tanıştırdım – çikolata, bira, puro, Beethoven ve müstehcen fıkralar. Beethoven'a bayıldığını söyleyemem. Ama daha bir buçuk yaşında. Bu yüzden bira, puro ve müstehcen fıkraları da pek tutmadı. Ama çikolata da durum farklı. Ona henüz seksten bahsetmedim ama şimdiden kendince fikirleri var. Şimdi burada detaylara girmeyeceğim ama çocuğu olan, hatta kendisi bir zamanlar çocuk olduğu için herkes, ne kastettiğimi bilir zaten. Bazı şeylerin nerede olduğunu hemen anlıyoruz.

Onu bir de pastel boyalarla tanıştırdım. Crayola başlangıç setini aldım; kısa, kalın, şişman olanlar. Birkaç haftada bir eline tutuşturup kâğıt üstünde bir iz bırakmayı öğretmeye çalıştım. Çoğunlukla boyayı elinde tutup öylece yüzüme bakıyordu. Sonra, bulduğun-deliğe-sok safhasına geçtik. Boyayı ağzına, burnuna, kulaklarına sokmaya çalıştı. Nihayet geçen hafta kâğıt üzerinde

kırmızı bir iz bırakmayı başardı. Ve olayı *ŞİP* diye kavradı. Kafasındaki ampul yanıverdi. *EVET!* Ve kendi başına tekrar yaptı. Sonra yine. Ve tekrar. Annesi bugünlerde hoşnutlukla karışık sıkıntıyla oğlunun bulduğu her yüzeyi boyamaya kalktığını söylüyor.

Crayola ve hayal gücü (görüntü yaratma kabiliyeti) bir çocuksanız mutlu olmanıza yeter. Pastel boyalar, olağanüstü şeyler. Petrol bazlı balmumu, biraz boya, biraz bağlayıcı madde, çok karmaşık değil. Ta ki işin içine hayal gücünü katana dek. Pennsylvania'daki The Binney Şirketi, bu yağlı keyif çubuklarından her yıl iki milyon adet üretiyor ve Birleşmiş Milletler kapsamındaki bütün ülkelere ihraç ediyor. Crayola, insan ırkının sahip olduğu az sayıdaki ortak noktalardan biri. Yeşil ve sarı renklerden oluşan kutusu, 1937'den beri aynı. Hatta bunca yıldır değişen sadece bir şey var, o da "ten rengi" yerine "şeftali rengi" kullanılması. Bu bir ilerleme göstergesi.

Vaftiz oğluma daha fazla renk içeren ve daha büyük olan ikinci seti alırken kendimi de şımarttım. Kendime, altmış dört renkli setten aldım. Kutusunda dört ayrı bölme ve bir de kalem-tıraş var. Daha önce hiç kendime ait bir pastel boya setim olmamıştı. Nedense sahip olmak için ya çok genç ya çok yaşıyordım. Hazır oradayken birer tane de çocuğun anne ve babası için aldım. Onlara boyaların çocuk değil, kendileri için olduğunu söyledim. Bunun güzel bir hediye olduğunu düşündüm.

Şunu fark ettim: ne zaman bir yetişkine veya çocuğa Crayola hediye etsem yüzleri aydınlanıyor. Çocuklar gülümsüyor, gözleri parlıyor, boyaları yere döküyorlar ve bir süreliğine öylece bakıyorlar. Sonra en yakın uygun yüzeyi boyamaya başlıyorlar, istediğiniz her şeyi çizebilirler. Yetişkinlerin yüzündeyse harika, mahcup bir tebessüm beliriyor; neşe, nostalji ve şapşallık karışımı. Ve anında Crayola ile ilgili anılarını anlatmaya başlıyorlar. Sahip oldukları ilk set, renkleri kullanmaları, boyaları kırmaları,

düzgünce kutuya yerleştirmeye çalışmaları, birkaçıyla aynı anda boyamaya çalışmaları, sıcak yüzeylere koyup eritmeleri, mumlu kâğıda rendelemeleri ve ütüyle camlara aktarmaları, yemeleri ve daha pek çok hatıra. Yetişkinler için ilginç bir parti vermek isterseniz kokteyllerin yanı sıra bir de pastel boya ikram edin.

Düşünüyorum da, pastel boyalarla ortaya çıkarılanlar, dünya üzerindeki sanat eserlerinin toplamından fazladır herhalde. Dünyadaki her ülkede milyarlarca kutu, dolap, tavan arası, çekmece içinde, pastel boyalarla yapılmış resimlerle dolu milyarlarca kâğıt olmalı. İnsan ırkının hayal gücünün dünyaya bir nehir gibi akması. Devlet başkanları, başbakanlar ve generaller bile hayatlarında bir dönem pastel boya kullanmıştır.

Belki bir sonraki gizli silahımız, bir Crayola Bombası olmalı. Bir mutluluk silahı. Bir Güzellik Bombası. Öyle ki ne zaman bir kriz çıksa, başka çözümlere yönelmeden önce bir Crayola Bombası atılmalı. Bomba havada patlar –yumuşak bir patlama– ve milyonlarca minik paraşüt gökyüzüne saçılır. Uçlarında birer kutu Crayola ile yere süzülürler. Ve cimrilik de etmeyiz, ha. Sekizlik değil, altmış dörtlük setleri dağıtırız. Kalemtırışı içinde olanlar. Gümüş, altın, bakır, siklamen, şeftali, misket limonu, kehribar ve daha nice renk çeşidiyle. Bu boya alan insanlar mutlulukla gülümsemeye başlarlar ve dünyayı, ölümle değil, hayal güçleriyle sarmalarlar. Dokunan çocuklar havaya uçmaz.

Kulağa saçma geliyor sanırım, değil mi? Biraz aptalca, çılgınca, tuhaf ve şapşalca.

Bunu size şöyle açıklayabilirim: Gökyüzünden düşmeleri için korkunç maliyetlerle ürettiğimiz dehşet verici silahları ve bu silahların yapabileceklerini düşününce neyin saçma, aptalca ve çılgınca olduğunu daha iyi anlıyorum. Dünyadaki hayal gücü eksikliğini ve ihtiyacını da. Daha iyisini *yapabiliriz. Yapmalıyız.*

İnsanların üzerine atılabilecek, Crayola'dan çok daha kötü şeyler var.

KIŞ MEVSİMİ

Sonraki birkaç öykü, hem gerçekten var olan hem de zihnimin içinde yer eden bir mevsimle –kış– ilgili. Şükran Günü’nden, Sevgililer Günü’ne kadar olan dönemden bahsediyorum. Kış mevsimi, stresli bir dönemdir. Karanlık, soğuk, aile gerilimi, umut, çaresizlik ve dini inançların tümü, sosyal mecburiyet ve ekonomik gereklilik ile harmanlanıp iç içe geçmiştir. Noel, tüm bunların ortasına denk gelir. Bazen Noel zamanı bana Cadılar Bayramı gibi görünür, hayaletler ve umacılar, vakitsizce ortaya çıkar.

Kışın çelişkileri beni deliye döndürür. Şimdiye dek bazı yıllarda, bir deliğe saklanmak isterken bazı yıllarda ihtişamlı organizasyonlara imza attım. Bazı yıllarda ise ikisini aynı anda yapmak istedim. İnsanın çelişkisiz bir hayat sürmesi imkânsız gibi görünüyor. Bir gün buna alışacağım.

Birkaç yıl önce, uzun yıllar boyunca sakladığım Noel süslemeleri koleksiyonumu elden çıkardım. Koleksiyonumda kutular dolusu kurmalık oyuncak, Bavyera ve Avusturya’dan el yapımı ahşap süsler (mum alevinin ısıyla kendi etrafında dönüp duran

lardan) vardı. Bir dönem sona ermişti, emanetler bir sonraki nesle aktarılmıştı. Evimiz, o Noel'de çok sade ve sakindi. Çocuklarım, onlara verdiğim kutuları evlerinin bodrumuna veya çatı katına koymuşlardı.

Bu yıl koleksiyonumu özlediğimi hissettim ve hepsini geri aldım. Evin her köşesini süsledim üstelik çok da güzel vakit geçirdim. Seneye ne mi olacak? Kim bilir?

KÂFİRİN ÖNDE GİDENİ

“İsa bir Yahudi’ydi.”

Bu babamın sesiydi. Oturma odasında –arenada– Noel yarışmasına hazırlanan anneme, teolojik bir matador gibi davranıyordu.

“İsa bir Yahudi’ydi hayatım. Hıristiyan değildi hayatım. O 25 Aralık’ta doğmadı hayatım. İsa öldü hayatım. Ve geri dönmeyecek hayatım. Onun için sakın ol ve kapa çeneni hayatım.”

Annem ağlayarak odadan çıktı ve babam, huzur içinde gazetesini okumaya koyuldu. En baştan beri istediği buydu zaten: Dünyada barış ve huzur – oturma odamızdan başlayarak.

Bir keresinde bana, “Tanrı, İsa’nın evlenmesini niye istememiş, biliyor musun oğlum?” diye sormuştu.

“Bilmiyorum, neden?”

“Çünkü bir kez çarmıha gerilmesi yeterliymiş.”

Babam, bir kez doğduğuna ve bunun yeterli olduğuna inanan bir dinsizdi.

Annem ise Güney Baptist Kilisesi mensubuydu. Din konusunda aralarında kalın bir duvar vardı, yıllar boyu süren ihtilaf ve kırıngınlıklarla yükselip kalınlaşmış bir duvar.

Her aralık ayında babam, “İsa Yahudi’ydi hayatım,” diye başlar ve ilahi mayınlarını döşerdi. Annem ise ağlar, “Cehennemde yanacaksın,” diyerek odadan kaçardı.

Noel’in yaklaştığını işte öyle anlardım.

Ding dong... ding dong.

Takım elbiseli, kravatlı, palto giymiş, orta yaşlı bir adam, rüzgârlı, soğuk bir aralık gününde, elinde Stetson şapkasıyla Waco, Teksas’taki Woolworth mağazasının önünde, kocaman bir çorba kazanının yanında duruyordu.

Sekiz yaşında küçük bir çocuk, üşüyerek adama sokulmuştu. Elindeki küçük, pirinç zili ritmik bir şekilde çalıyordu – çocuğun zili çalmasına ilk kez o yıl izin verilmişti. Adam tarafından tembihlenmiş olan çocuk, önemli bir görev üstlendiğini bilerek zili neşeyle karışık ciddiyetle çalıyordu.

Ding dong... ding dong.

O çocuk bendim. Adam ise babam.

Birkaç saatliğine Kurtuluş Ordusu olmuştuk.

Babam Hristiyan değildi, en azından Kurtuluş Ordusu’nun, Güney Baptist Kilisesi’nin veya annemin standartlarına göre değildi. Onların gözünde bir kâfirdi ve bundan gurur duyuyordu. O yüzden bu dinsizin ömrü boyunca her sene Kurtuluş Ordusu için çalışmasına akıl erdiremiyordum. Sebebini hiç sormadım, o da hiç açıklamadı ama her yıl orada olmaya devam etti.

Şimdi, açıklamanın, bana sık sık söylediği bu cümlede gizli olduğunu anlıyorum: “Neye inandığın değil, ne yaptığın önemli.”

Babamın ölümünün ardından halam, çocukken evlerinin yandığını ve sokakta kaldıklarını söyledi. Kurtuluş Ordusu, imdatlarına yetişmişti. Yoksul ve muhtaç duruma düşmek, aileyi çok utandırmıştı ve bu konudan hiç bahsetmemişlerdi. Kurtu-

luş Ordusu olmasaydı, bir arada kalabilmeleri mümkün değildi. İsimlerine uygun davranarak bir aileyi kurtarmışlardı.

Babamla niçin her yıl orada olduğumuzu artık anlamıştım.

Çok basitti. Borçluyduk. Aldığımızı geri veriyorduk.

Kâfirin Önde Gideni'ne göre doğru olanı yapmak için Hıristiyan veya Yahudi olmak şart değildi.

Ding dong... ding dong... ding dong!

HONG DUC

1979 Noel'i öncesi, bir pazar günüydü. Yağmurlu, rüzgârlı ve soğuk bir hava vardı. Kışın kasveti hissediliyordu. Yapılacaklar listesi uzundu ve inatçı bir küf gibi giderek büyüyordu. Ruh hali: asabi. Biyo-endeks: negatif. Burç yorumuna göre tedbirli olunmalıydı. Ayrıca gazetelerde her zamanki gibi para, ölüm ve yıkım haberleri vardı. Ah, huzur ve neşe! Gözlerimiz yollarda kaldı.

Sabahın bu mutlu saatleri, kapının vurulmasıyla bölündü. Sırada ne vardı? İçimi çektim. Kendimi kötü haberler duymaya hazırlayarak kapıyı açtım ve şaşakaldım. Ucuz bir Noel Baba maskesi takmış, ufak tefek biri, elindeki kahverengi poşeti uzatarak bağırdı. "YA ŞAKA YA ŞEKER!" Ha? "YA ŞAKA YA ŞEKER!" diye tekrarladı Noel Baba maskeli. Dilim tutulmuş halde bakakaldım. Poşeti burnuma doğru uzatmaya devam ediyordu. Sonunda afallamış halde cüzdanımdan bir dolar çıkarıp poşete attım.

Maske çıkınca karşımda Asyalı, küçük bir çocuk buldum, ağzı kulaklarına varıyordu. "Noel ilahisi söyleyeyim mi?" diye sordu melodik bir sesle.

Çocuğu tanımıştım. Geçen sene Quakers'lar^(*) tarafından mahallemize yerleştirilmiş mülteci bir ailenin oğluydu. Sanırım Vietnam'dan gelmişlerdi. Cadılar Bayramı'nda kardeşleriyle kapımıza gelmişler, ben de çantalarını şekerlemelerle doldurmuştum. İsmi Hong Duc'tu – sekiz yaşındaydı galiba. Cadılar Bayramı'nda, üstünde bornozu ve başında havlusuyla bir aziz gibi görünüyordu.

“İlahi söyleyeyim mi?”

Bir grup mültecinin çalıların ardından fırlamasını bekleyerek başımı salladım. “Olur, koro nerede?”

“Benim.”

Çocuk avaz avaz Jingle Bells'i söylemeye başladı. Ardından, “Müneccim Melekler Şarkı Söylüyor” şeklinde söylediğine yemin edebileceğim ilahiye geçti. Ve son olarak, “Sessiz Gece”yi söyledi. Günün son ışıkları kaybolurken başını geriye atmış, gözlerini kapamış halde “cennette huzurla uyu” satırını söyledi ve sustu.

Performansı karşısında gözlerim dolmuş, çok etkilenmiştim. Cüzdanımdan bir beşlik çıkararak poşetine attım. Bunun üzerine cebinden, yarısı kopmuş bir baston şeker çıkararak ciddiyetle bana uzattı. Sonra ıslıl ıslıl gülümseyerek döndü ve, “TANRI SİZİ KORUSUN!” ve “YA ŞAKA YA ŞEKER!” diye bağırarak uzaklaştı.

Kimdi bu maskeli çocuk?

Noel'i kapınıza kadar getiren, tek kişilik koro: Hong Duc.

Noel'e dair genelde çelişkili fikirlerim olduğunu itiraf etmiyorum. Hiçbir zaman bana çok mantıklı gelmedi. Noel, gerçekdışıdır. Noel Baba'yı duyduğum andan beri içten içe şüphe duyarım. Tek atın çektiği, üstü açık kızakla dolaşma fikrini çok saçma bulurum. Binmek şöyle dursun, böyle bir kızağı görmedim bile. Hiç ateşte kestane pişirmedim, nasıl yapacağımı bile bilmem. Zaten duyduğuma göre öyle ahım şahım bir şey de değilmiş. Gezgini Bilgeler bana biraz şüpheli görünüyor ve tüm hayatlarını koyun

(*) Arkadaşlar Dini Derneği olarak bilinen hareketin üyeleri.

larla geçiren çobanlar da biraz garip. Hiç uçan melek görmedim ve bakirelerle deneyimlerim çok kısıtlı. Yeni doğmuş bir kralın nasıl görüldüğü beni ilgilendirmiyor. Bebekler ve rengineyikleri kokuyor. İkisinin de yakınında bulundum, tecrübeyle sabittir bana inanın. Beytüllahm şehri ise bir savaş alanı.

Hiç görmediğim, yapmadığım, istemediğim şeyler hakkında şarkılar söylemek, hiç bilmediğim bembeyaz bir Noel hayali kurmak, bunlar bana çok uzak. Noel bana göre pek gerçek değil. Ama yine de, yine de... ne vazgeçecek kadar yaşıyım, ne de inanacak kadar gencim. Dahil olamayacak kadar şüpheciyim, öte yandan dışında kalamayacak kadar muhtacım.

Ya şaka ya şeker!

Kapıyı kapadıktan sonra histeri krizine benzer bir şey yaşadım. Güldüm, ağladım ve Noel'in geldiğini anladığınız o anda duyduğunuz tuhaf hislere kapıldım. Aziz Hong Duc, kulübemin bacasından içeri dalıverdi. Detaylara, tıpkı benim gibi tam hâkim değildi ama Noel ruhunu kavramış olduğuna hiç şüphe yoktu. Noel, bırakıp kurtulmak ve kutlamak için bir bahaneydi, her neredesiniz kendinizi tüm benliğinizle tatilin kollarına bırakmak için bir sebepti.

Koro nerede? "Benim," dedi Hong Duc. Noel nerede, diye sordum kendime. "Benim", diye yankılandı cevabı. "Benim." Başım geride, gözlerim kapalı, cesaretimi toplayıp bir ilahi söylemeye başladım.

Rivayete göre Tanrı, yıldızlı bir gecede, umut ve neşe saçması için dünyaya bir çocuk göndermiş. Buna ve iki bin yıldır bu hikâyeye yüklenen anlamlara tam olarak inanıyor muyum bilmiyorum. Ama kapı kapı dolaşan tek kişilik koro, Hong Duc'a inanıyorum. Onu neyin veya kimin gönderdiğini bilmiyorum. Ama kaderin muzip şakasıyla kandırılıp kendimi umut ve neşeye dair şarkılar söyleyen koronun içinde bulduğum kesin. Bir çocuk, şeker tadıyla bana Noel'i getirdi.

ALTIN KURAL

Hediyeler hakkında bir kural var. Bu kuralı ben koymadım. Huysuz bir adam tarafından, bir ofis partisi sırasında ortaya atılmış bir kural. Scrooge karakterini aratmayacak bir adam. Ofisteki Noel ağacının dibinden aldığı hediyesini açmıştı. Hüzünle karışık şaşkınlıkla ortaya konuşmuştu.

“Biliyor musunuz, ‘hediyenin kendisi değil, düşünmek önemli’ sözü doğru değil. Hem de hiç değil. Annem böyle diyerek beni kandırmış. Yıllar boyunca insanlardan, son anda satın alıp süslü kâğıtlara sardıkları plastikten, ucuz, işe yaramaz hediyeler aldım. Neymiş, önemli olan *düşünmeleriymiş*. Hayır efendim, önemli olan hediyenin *kendisi*. Daha doğrusu, güzel *düşüncelerin* güzel *hediyelere* sebep olacağına inanan insanlar. Bu bir kural olmalı – *Hediye Alıp Vermenin Altın Kuralı*.”

Ofisteki adam, ona verilen hediyeyle ölü bir hamamböceğiymiş gibi çöpe atarak partiyi terk etmişti.

Eh, belki de adam doğrusunu yaptı. Huzur kaçıran, rahatsız edici bir gerçek olsa da. Ama bu mevsimin ruhu, çok uzun zamandır açıkça ortada. Söylenenlere göre tüm bunları –hediyeciliğini– başlatan, en iyisini gönderen Tanrı. Hem de birden fazla

kez. Azizlerin hediyeleri de hiç eften püften sayılmaz hani. Noel Baba bile listesini yaparken ikinci kez gözden geçiriyor. Melekler, getirdikleri müjdeleri ikinci indirimden almıyor ya!

Noel hediyesi olarak ne istediğimi biliyorum; kırk yaşım-
dan beri hem de. Ses çıkaran, hareket eden ve komik şeyler
yapabilen kurmalı oyuncaklar. Pilsiz. Benim katkıma ihtiyaç
duyan oyuncaklar. Çocukken sahip olduğum, boyalı, teneke
oyuncaklar. İşte onlardan istiyorum. Kimse inanmıyor ama
gerçekten istediğim bu.

Şey, tamam, tam olarak istediğim bu değil ama çok yakın sa-
yılır. Asıl istediğim sevinç ve basitlik. Delilik, hayal ve gürültü.
Melekler, mucizeler, harikalar, masumiyet ve sihir. Bunlar, istek-
lerime daha yakın.

Çok zor ama Noel için *gerçekten*, ama *gerçekten* istediğim
asıl şu:

Bir saatliğine tekrar beş yaşında olmak.

Çok gülüp çok ağlamak.

Kucağa alınıp bağra basılmak ve bir kez daha yatağıma ta-
şınmak.

Noel'de ne istediğimi biliyorum: Çocukluğumu geri istiyο-
rum.

Biliyorum bana bunu hiç kimse veremez. Anılarım la yetin-
mek zorundayım sadece. İsteğim çok mantıklı değil, biliyorum
ama Noel'de ne zamandan beri mantık aranıyor? Noel, çok eski-
de ve çok uzaklarda kalmış bir çocukla, aynı zamanda şimdiki
çocukla ilgili. İçinizdeki, içimdeki çocukla. Kalbimizin kapısının
gerisinde, harikulade bir şeyin olmasını bekliyor. Mantıksız, saf,
gerçekçi olmayan ve neşeye aç bir çocuk. Çorap veya fırın eldive-
ni gibi hediyeler istemeyen, onlara ihtiyaç duymayan ve anlam
veremeyen bir çocuk.

Güzel düşünen insanlar, güzel hediyeler verir. Nokta.

Altın Kural çok doğru.

GUGUKLU SAAT

Hep bir guguklu saat istemişimdir. Büyük, barok, Alman yapımı, oymalı, minik bir kuşun her saat başı ortaya çıkarak hayata dair varoluşçu bir yorum yaptığı o klasik saatlerden. Sonunda bir tane satın aldım. Aynı zamanda karım olan ve benimle aynı evde yaşayan en iyi dostuma bir hediye idi. Ona Noel’de verdiğim hediyeleri genelde beğenmez ve sonunda benim olurlar, o yüzden bu sefer kendi istediğimi almaya karar verdim ki sonrasında benim olduğunda gerçekten minnet duyayım. Karım, düşünülmüş oluyor, ben de hediye alıyorum. Tamam, hoş gitmeyen bir tarz olabilir ama gerçekçi ve pratik bir çözüm. *(Ve sakın aynı şeyi hiç düşünmemişsiniz gibi büyüklük taslamayın. Hayatta inanmam. Bu yaşıma kadar neler gördüm.)*

Her neyse, orijinal, antika bir guguklu saat istiyordum ama fiyatları epey tuzluydu. Gittiğim dükkânda ise daha yeniler vardı, stok fazlasıydı ve fiyatı çok uygundu.

Böylece bir tane aldım. Kutunun üstünde, minik harflerle yazılmış olan iki satırı görmemiştim. Birinde, “Kore Malı” diğersindeyse, “Montaj Gerekli” yazıyordu.

Kutunun içinde, muhtelif parçalar içeren beş plastik poşet vardı. Bir de, üzerinde “hakiki suni ahşap” ibaresi bulunan bir keçi çobanı kulübesi. Son olarak da, Bambi’nin annesi gibi görünen plastik bir geyik başı. Montaj işini sorunsuz şekilde hallettim ve saati duvara astım. Ağırlıkları aşağı çektim, sarkacı hafifçe ittim ve bir adım geriledim. Huzur veren tik tak seslerini duyuyordum. Daha önce giriştiğim hiçbir montaj işini bu kadar başarılı bir şekilde sonuçlandırmamıştım. Saat gerçekten çalışıyordu!

Saat başı oldu. Küçük kapı açıldıysa da küçük kuş dışarı çıkmadı. Ama deliğin içlerinden boğuk, pürüzlü bir ses duyuldu: “Guguk, guguk, guguk.” Üç guguk mu? O kadar mıydı? Hepsi bu muydu? Oysa saat on ikiyi gösteriyordu.

Suni ahşaptan yapılmış keçi çobanı kulübesinin derinliklerine baktım. İçeride bir kuş vardı. Buz kıracağı ve bir çubuk yardımıyla kuşu çıkarmaya çalıştım. Gevşek görünüyordu. Saatin kollarını üçü gösterecek şekilde tekrar ayarladım. Tik taklar duyuldu ve ardından bir tıngırtı oldu. Minik kapı açıldı, kuş yine çıkmadı. Saatin içindeki karanlıktan bir “gu” sesi duyuldu ama “guk” gelmedi.

“Kıpırdamıyorsa zorla” prensibini uyguladım, plastik bir çekiç ve elbise askısıyla şansımı denedim. Bir sonuç alamayınca sertçe salladım, akrep ve yelkovanı geri aldım. Saat başı oldu. Minik kapı açıldı. Ses çıkmadı.

Yakından bakınca saatin içinde, boynuna yay dolanmış, yan yatmış bir ceset buldum. Bir guguk kuşunu öldürmek, herkese nasip olmazdı. Ben becermiştim. Noel sabahı olacakları gözümde canlandırabiliyordum. “Buyur hayatım, bir guguklu saat. Senin için. Kuş öldü.”

Ve öyle de yaptım. Karıma saati verdim. Ona olanları anlattım. Güldü. Hatta saati ve ölü kuşu bir müddet sakladı.

Saat ve kuş, uzun zamandan beri evimizde değil. Üstüne pek çok Noel yaşandı. Ama hikâyesi, her aralıkta, dostlarla bir araya geldiğimizde tekrar anlatılır. Hepsi güler. Karım bana bakarak gülümser ve ben de aynı şekilde karşılık veririm. Bana, hikâyedeki asıl guguk kuşunun, saatin içindeki yaratık olmadığını hatırlatır.

Ben mi? Hâlâ bir guguklu saatim yok. Ama bir şeyi sakladım. Saatin kutusunun üstündeki yazının hatırasını. “Montaj Gerekli” diyordu. Bunu, içimizdekilerin en iyilerini bir araya getirebilmek ve başkalarına sunabilmek olarak düşünüyorum. Aynı zamanda sevdiklerimizi bir araya getirmek ve mutlu anlar yaratmak. Guguk guguk, sevgili kuş ve her neredeyse mutlu Noel’ler.

Emekli olduğumda, cemaat mensupları bana bir veda hediyesi verdi: birinci sınıf bir guguklu saat. Kuş ne zaman kapıdan çıkıp ötse, onları düşündüm – hepsi biraz deli ama güvenilirlerdir. Saat, iki yıl önceki depremde duvarda asılı olduğu yerden düştü. Paramparça oldu. Tamir edildi. Ama nedense kuş, olmadık vakitlerde çıkıp ötüyor. Sanırım artık bana benziyor.

SEVGİLİLER GÜNÜ NOEL AĞACI

Önce biraz bilgi vereyim: Kışı çoğunlukla Utah'ın güneydoğusunda, dağlarda geçiririm. San Juan County'de. Four Corners Bölgesi'nde. Bu civarda yaşayanların sayısı pek fazla değildir. Çoğunlukla Navajo yerlileri ve Mormonlar yaşar. Ulusal orman çok büyük ve yakındır. O yüzden, Noel yaklaştığında ailece çıkıp ağaç kesme geleneği hâlâ devam eder.

Ama burada da bazı şeyler değişti. Uygun çam ağaçlarının bulunduğu alanlar gitgide küçüldü ve sayıları azaldı. Ağaçların büyüme hızı, nüfusun artış hızının çok gerisinde kaldı. Artan bir şey daha var, o da insanlardaki çevre bilinci. Bu ücra noktada bile özen gösteriliyor. Noel zamanı kesilmesi uygun ağaçların sayısı iyice azaltıldı. Geçmişe duyulan özlemle gelecek için duyulan endişenin yarattığı gerilim, burada bile hissediliyor. Çoğu aile, yapay çam ağaçlarına meyletmiş durumda. Bu tercihin gerekliliğini gayet iyi anlıyoruz ama hiç hoşumuza gitmiyor. Moral bozucu. Nedense evin içinde gerçek bir ağaç yoksa, Noel eksik kalmış gibi hissediliyor.

Aralık ayının sonunda, kış güneşinden faydalanıp doğada yürüyüş yapmak üzere açık araziye çıktım. Her ne kadar bitki

örtüsü büyük ölçüde bodur çalılıklardan oluşuyor olsa da kayalık yamaçların koruduğu alanlarda çam ağaçları da var. Bu bölge, daha sulak bölgelerdeki büyük ormanların kalıntısı. Bir nehir yatağında yürürken, halüsinasyon gördüğümü sandım. Tam karşımda, tepeden ayağa süslenmiş bir Noel ağacı duruyordu.

Gerçektir. Yaklaşık üç buçuk metre yüksekliğinde, yumru, belki de iki yüz yıldır ona koruyuculuk yapmış kayalardan hafifçe eğilerek uzaklaşmış bir çam ağacıydı. Patlamış mısır ve kızılıcıklar dizilmiş ipler, bütün dallarını süslüyordu. Kurumuş meyveler, kurabiyeler ve fındık fıstıklar, Noel süslemeleri gibi dallarından sarkıyordu. En tepede, ortasında minik bir melek olan gümüş bir yıldız vardı.

Hayatımda gördüğüm en güzel Noel ağacıydı.

Kim yapmıştı bunu? Yerde gördüğüm ayak izlerine bakılırsa bir yetişkin ve bir çocuğun eseri. Buraya kadar gelmişler, malzemeleri taşımışlar ve ağacı, kuşlarla küçük hayvanların yiyebileceği yiyeceklerle süslemişlerdi. Dahası, bu fikri üretebilecek, olağanüstü bir hayal gücüne sahiplerdi. Yapacaklarını planlayıp ağacı süslerken harika vakit geçirmiş olmalıydılar. Şimdi de gelmiş geçmiş en güzel Noel ağaçlarından biri, hatıralarını süslüyordu. Dahası, ağaç yaşamaya devam ediyordu.

Şubat ayı başlarında, kış güneşinden faydalanmak için yine o bölgeye gittim. Gitmişken, ağacı kontrol etmek istedim. Ama bulmakta zorlandım. Çünkü aynı kişiler geri gelip bütün süsleri kaldırmıştı. Çamurlu zeminde gördüğüm ayak izleri, aralık ayında karlı zeminde gördüklerime benziyordu. Ağaçta süslerden eser yoktu. Melekli yıldız da gitmişti. Yıldızı oraya nasıl iliştiirmişlerdi acaba? Bir merdivenle mi? Hayır. Çocuk, yetişkinin omuzlarına basıp uzanmış olmalıydı. Ağacın boyu buna uygundu.

Gördüklerim bana ilham vermişti. Ağaç bilmececi çözülmüştü. Bir çam seçtim ve iki küçük suç ortağı buldum. Bundan böyle

her 21 Aralık'ta gidip ağacı süsleyecek, her 14 Şubat'ta da süsleri indireceğiz.

Bunu daha çok kişi yapsa ortaya nasıl bir görüntünün çıkacağını hayal edebiliyor musunuz? Sonra herkes dönüp ağaçları tekrar doğal güzelliklerine döndürse? Çocuklarımız ne düşünür?

Dediğim gibi, bu bir Sevgililer Günü hikâyesi. Bir şeyi –sadece kendimizi, ailemizi veya komşumuzu değil– sevmekle ilgili. Hayatı, bu dünyayı sevmek ve dünyayı evimizin oturma odası gibi görmekle ilgili.

AĞUSTOSTA NOEL

Bir sene, çok az Noel kartı aldım. Bir kasvetli şubat gününde bu gerçek, beynimin faydasız bilgileri sakladığı bölümünden çıkıp geliverdi. Sanırım kendimi gerçekten kötü hissetmek için bir sebebe ihtiyacım vardı ve bunu buldum. Konu hakkında hiç yorum yapmadım. Bunu kaldırabilirdim. Güçlüydüm. Cimri arkadaşlarım beni uyduruk bir Noel kartı göndermeye tenezzül edecek kadar bile sevmiyor diye karalar bağlayacak değildim. Onların sevgisine ihtiyacım yoktu. Oldu canım.

O yılın ağustos ayında, dağınıklığa bir nebze çekidüzen verme niyetiyle tavan arasına çıktım ve yılbaşı süslerinin arasında, içi açılmamış zarflarla dolu bir kutu buldum. Kartları uygun bir zamanımda okumak niyetiyle bir kutuya kaldırıp Noel telaşı arasında unutmuştum ve zarflar, el değmeden tavan arasını boylamıştı.

Kutuyu aşağı indirdim ve ağustos sıcağında, yanımda buzlu çayım, üstümde mayom, gözümde güneş gözlüğümle bahçedeki şezlonglardan birine oturarak Noel kartlarını bir bir okumaya başladım. Olayın ruhuna uygun olması için portatif müzik setine Noel ilahilerini koyup sesi açtım. Mutlu Noel'ler.

Zarfları açıp hepsini bahçeye yaydım. İşte buradalardı. Melekler, kar, azizler, mumlar, kozalaklar, atlar ve kızaklar, Kutsal Aile, cinler ve Noel Baba. Sevgi, neşe, huzur ve mutluluk temennileri. Bir de dostlarımın kendi elyazılarıyla yazılmış Noel mesajları vardı. Beni unutmamışlardı.

Ağladım. Kendimi aynı anda hem bu kadar kötü, hem bu kadar mutlu hissettiğim anlar çok azdır. Harika bir hüznün, zarif bir pişmanlık, melankoli, nostalji ve daha pek çok his. Tam bir duygu seli.

Kadere yakışır bir şekilde, bu haldeyken komşuma yakalandım. İlahileri duyunca meraklanıp gelmekten kendini alamamıştı. Bahçenin halini görünce güldü. Ona kartları gösterdiğimdeyse gözleri doldu. Ben de yine ağlamaklı oldum ve ağustos ortasında, o sıcakta coşup hoparlörlerden yayılan ilahilere eşlik etmeye başladık. “Diiiz çöökk, melekleriiiiin sesiiii dinleeee.”

Ne diyebilirim? Galiba mucizeler, olağanüstü olaylar ve mutluluk, daima insanın zihninin tavan arasında bir yerlerde duruyor ve harekete geçmeleri için çok büyük bir çaba gerekmiyor. Ve ister aralık ayında, ister ağustosta olsun, Noel ruhu hep aynı.

BEETHOVEN'IN DOKUZUNCU SENFONİSİ

Telefonda hoş bir hanımla konuşuyordum. Morali çok bozuktu. Üstelik eylül ayından beri geçmeyen bir soğuk algınlığı vardı.

“Eh,” dedi çatlak bir sesle. “Sen hiç depresyona girmiyorsun, değil mi?”

“Tam tersi. Bazen kendimi kör kuyularda buluyorum ve çıkabilmem için ekstra uzun merdivenler gerekiyor.”

“Öyle anlarda ne yapıyorsun peki?” diye sordu. “NE YAPIYORSUN söylesene.”

Daha önce kimse bana bunu sormamıştı. Genellikle ne *yapmaları* gerektiğini sorarlardı.

Benim çarem ne din, ne yoga, ne içki, ne de derin uyku. Benim çarem Beethoven. Ludwig van olan. O benim kurtarıcım. Dokuzuncu Senfoni'sini koyarım, kulaklıklarımı takarım ve yere uzanırım. Müzik, Yaratılış'ın ilk günü gibi çağlar.

Beethoven'ı düşünürüm. Depresyon ve mutsuzluğa dair çok şey biliyordu. Doğru yeri bulmak için oradan oraya dolaştı. Berbat bir aşk hayatı vardı ve dostlarıyla hep kavgalıydı. Kötü yeğeni, onu endişelendiriyordu – gerçekten sevdiği yeğeni. Beethoven,

bir piyano virtüözü olmak istiyordu. Ayrıca iyi şarkı söylemeyi hayal ediyordu ama işitme yetisini, küçük yaşlarda kaybetmeye başladı. Elbette bu, her piyanist ve şarkıcı gibi onun için de yıkıcı oldu. Kırk sekiz yaşına bastığı 1818 yılında olmuştu. Dokuzuncu Senfoni'yi, bundan beş yıl sonra bitirmesi, durumu daha da olağanüstü kılıyor. Kendi eserini hiç *duymadı!* Sadece *hayal* etti! Düşünsenize!

Yerde öylece yatar ve Beethoven'ın, bu eseri dinlerken hissettiklerime benzer hislere sahip olup olmadığını merak ederim. Kreşendo yükselir ve göğüs kafesim titremeye başlar. Son davullar çalmaya başladığında ayağa fırlar ve çat pat Almancamla o müthiş koroya avazım çıktığı kadar bağırarak eşlik etmeye başlar, bir yandan da efsanevi Fulghumowski olarak görünmez orkestrayı, olduğum yerde zıplayarak yönetirim: DÜNYANIN SONU VE TANRI TÜM MELEKLERİYLE GELİR! ŞÜKÜRLER OLSUN! ŞÜKÜRLER OLSUN! BAMMMM! BAMMMMMMM! KABAMMMMM!!!

Moralli, coşkulu, heyecanlı, inançlı bir şekilde dünyaya geri dönerim. Hem de HAYAT DOLU! Tüm dertler, üzüntüler, kızgınlıklar, hayal kırıklıkları, yoğun sessizlikler geride kalır ve yerlerini tüm ihtişamıyla yoğun bir NEŞE ve coşku alır! O, kaderini *sevinç ile mağlup etmişti!*

Bu çıplak gerçeklere ve güzelliklere karşı koyamam. BU MÜZİĞİ DİNLERKEN kasvetle, sessizce köşeme çekilip içimi karartmam! Moral bozukluğunu yok ettiği gibi bence soğuk algınlığını da iyileştirir.

"Kış, yağmur ve ödenmemiş faturalar hakkındaki o saçmalıklar da neydi öyle?" diye sorarım kendime. "Başarısızlıklar, hayal kırıklıkları ve kızgınlıklar hakkında *kim* konuşmak ister? Hayatın zorluğuna ve insanların işe yaramazlığına dair bu söylemler de neyin nesi? Kalk. Kalk ve hayata devam et!"

Sıkıntılı günlerde Beethoven'ın müziğinde hayatın karşı konulmaz çekimini bulurum. Kışın kasvetli, karanlık günlerinde içimdeki yazın parlak güneşini bulurum. Eğer bir gün çok zengin olursam, bir aralık akşamında, kocaman bir konser salonu, müthiş bir koro ve güçlü bir senfoni orkestrası tutup sahneye çıkacak ve Dokuzuncu Senfoni'yi yöneteceğim. Muhteşem finalinde davulları bizzat çalacak, aynı anda ciğerlerim elverdiğince koroya eşlik edeceğim. Sonra çökecek muhteşem sessizlikte bize Ludwig van Beethoven'ı, Dokuzuncu Senfoni'yi ve ışığı bahsettikleri için tüm tanrılara şükredeceğim.

En şahane günümü yaşadım – HAYAT DOLUYUM!

Ve evet, büyüğü bir şey oldu ve Minneapolis Oda Orkestrası o müthiş parçayı –Neşeye Övgü– çalarken yönetme mutluluğuna erdim. Çılgın birkaç iyilik perisine sahipseniz, en olmadık düşler bile gerçekleşebilir. Beklentilerimin ötesinde bir deneyim oldu. Çok ötesinde hem de. Burada anlatmak için fazla uzun. Bu beklenmedik maceramı Maybe, Maybe Not() adlı kitabımda bulabilirsiniz.*

(*) Belki Evet, Belki Hayır. (ç.n.)

GİZLİ YILDÖNÜMLERİ - OCAK

Tanıdığım bir adam, banyosunda bir şişe votka saklıyor. Her sabah, tıraşa başlamadan önce şişeyi ecza dolabından çıkartıp aynanın önündeki cam rafa koyuyor. Tıraş köpüğünü sürerken aynada kendine bakıyor ve votka şişesini düşünüyor.

Usturayla tıraş oluyor. Çenesinin altını tıraş ederken, usturanın ne kadar ölümcül olduğunu düşünüyor ama kendini hiç kesmiyor. İşini bitirdiğinde usturayı, tıraş köpüğünü ve şişeyi tekrar dolaba kaldırıyor ve gününe devam ediyor.

Adamın tıraş faslı, iblisleri kovan ve onu, diz çöküp dua ediyormuşçasına hayata bağlayan kutsal bir ritüel.

Votka şişesi yarıya kadar dolu. Sıvı seviyesini belirlemek için şişeye silinmez kalemle bir çizgi çekilmiş ve yanına tarih yazılmış: 17 Ocak. Şişenin kapağı, o tarihte sıkıca kapatıldı ve bir daha hiç açılmadı. Tarihin yanında, geçen zamanı belirtmek için çizilmiş çizgiler var: dört kısa dik çizgi ve üstlerinden çaprazlama geçen beşincisi, onların yanında dört kısa çizgi daha. Birkaç gün sonra üzerlerine çapraz çizgi eklenecek ve on rakamına ulaşılacak.

On yıl önce, gün içinde gizlice içeceği pek çok yudumun ilkini almak üzere votka şişesini kaldırmıştı ki aynadan, banyo kapısının hafifçe aralık olduğunu gördü. Tek çocuğuyla göz göze geldi. Çocuk ağlıyordu.

Zaman durdu. İkisi de sessizdi. Kapı yavaşça kapandı ve sadece aynada kendisine bakan gözler kaldı. Şiş ve kanlıydılar. Yaşının ötesinde ihtiyarlamış, damarları çıkmış ona bakıyorlardı. Uzun zamandan sonra ilk kez aynadaki aksine gerçekten baktı.

Karşısında bir yabancı vardı. Dehşete düştü. Ölmek istedi.

O gün, İsimsiz Alkolikler üyesi olan bir arkadaşını aradı. O akşam, pek çok toplantının ilkinde gitti ve ayağa kalkarak, "Merhaba, adım Ed ve ben bir alkoliğim," dedi. Eve döndüğünde sakladığı bütün içki şişelerini çıkarıp attı. Biri hariç. Banyodaki votka şişesinin kapağını kapatırken kendi kendine bir söz verdi. "Tanrı yardımcım olsun, bir daha asla. Asla."

Çetin bir yolculuktan hiç kolay olmadı. Pek çok kez şişeden bir yudum alıp tekrar çizgi seviyesine gelmesi için üstüne su eklemeyi düşündü. Hatta usturaya, tıraştan başka bir niyetle baktığı bile oldu.

Çocuğunun kapı aralığından ona bakışı, gözünün önünden gitmiyordu.

Böylece Tanrı'ya, dostlarına, karısına, kendisine, çocuğuna inancını sürdürerek yoluna tökezlemeden devam etti.

17 Ocak'ta, banyoda, onun yanında olabilmeyi çok isterdim. Bir orkestra, hediyeler, ailesi ve dostlarıyla birlikte. Yaşasın! Şükürler olsun!

Ama bunun gibi yıldönümleri genellikle tek başına, kişinin ruhunun özel ibadethanesinde kutlanır. Arkadaşım için, onuncu yılı simgeleyen çizgiyi çekmek bile yeterli olabilir. Bir de aynadaki adama saygıyla bakabilmek.

İyi haber şu ki, bu ay, bunun gibi birçok yıldönümü kutlanacak.

Ocak ayında pek çok karar alınır, sözler verilir. Kendine verdiği sözleri tutamayanlar kadar, tutanlar da var. İsimlerini gazetelerde görmeyeceğiz. Başarılarını taçlandıracak sertifikalar, partiler, kutlamalar olmayacak ama sayıları sandığınızdan çok. Kaçımızın başarılarının farkında olduğunu bilseler çok şaşırırlar. Umudun gücü, onların zaferiyle kanıtlanır.

Kendine verdiği sözü tutabilenlere –büyük küçük birçok iblisi alt edenlere– sesleniyorum, bilin ki hepimiz sizi kutluyoruz. Gözümüzde hepiniz birer kahramansınız. Sizin sayenizde, kendi iblislerimizle daha canla başla savaşıyoruz.

Yeni yılınız kutlu olsun!

Hepimizden mutlu seneler. Böyle devam edin.

ESKİ MEZUNLAR TOPLANTISI

G itmemeye yemin etmiş olmama rağmen lisedeki sınıf arkadaşlarımın Teksas'taki otuzuncu yıl toplantısına katıldım. O *çocukları* mezuniyet gecesinden beri görmemiştim. Ve tek bir bakış, tüm kötü beklentilerimi doğruladı. Kel kafalar, kır saçlar, sarkmış gıdılar, kırışıklıklar, fazla kilolar, cilt lekeleri. Kötü görünüyorlardı. Bu hiç de komik değildi.

Yaşlıydılar. Artık *yaşlandık*, diye düşündüm. Bu kadar *çabuk*. Üstelik bundan sonra hep daha da kötüye gidecek. Çürüme, yıpranma, hastalık, erken ölüm. Kendimi bitkin hissettim. Daha yavaş, belirgin bir şekilde topallayarak yürümeye başladım. Vasiyetnamemi düşünmeye başladım ve cenaze törenim için zihnime birkaç not düştüm.

Bu ruh hali, otuz saniye kadar sürdü. O yaz, Burns, Oregon'daki bir mola yerinde karşılaştığım iki adamın sıcak hatırası birden karamsarlığımı yok ediverdi.

Altmış sekiz yaşındaki Bay Fred Easter ve kadim dostu, altmış iki yaşındaki Bay Leroy Hill. Bisikletle Pismo Beach, Kaliforniya'dan Calgary, Alberta'ya gidiyorlardı. Bir gün kum-

salda, bir bankta yan yana otururken gazetede ki rodeoyla ilgili haberi okumuşlar ve o an gitmeye karar vermişlerdi. "Haydi gidelim!" demeleri yetmişti. Üstlerinde parlak renkli bisikletçi kıyafetleri ve son model bisikletleriyle Burns'e kadar gelmişlerdi. Bay Easter'a bunun nasıl olduğunu sorduğumda güldü. "Canımız öyle istedi, evlat. Canımız öyle istedi!"

Colorado ve Büyük Kanyon üzerinden gittikleri dokuz bin üç yüz kilometrenin sonunda, ekim ayında eve dönmeyi planlamışlar. Elbette yolculuk sırasında önlerine başka ilginç yerler çıkmazsa. Sonuçta kimseyle yarışmıyorlardı.

Bu karşılaşmadan dimdik, genç ve kendimi yakışıklı hissederek ayrıldım – yapacağım şeylerin, gideceğim yerlerin, *olacaklarımın* listesini zihnimde hazırlamaya başladım. Emeklilik mi? Asla! Ölmek mi? Asla!

Aradan geçen neredeyse yirmi yıldan sonra bunları yazıyorum. Fred Easter ve Leroy Hill'i hiç unutmadım. Bu yirmi yılda yaptıklarımı eminim ki tasvip ederlerdi. Önümüzdeki sene –2004'te– lise mezuniyetimin ellinci yıldönümü ve sınıf arkadaşlarım yine toplanacak. Gidecek miyim? Muhtemelen hayır. Nerede olacağım? Eh, Calgary'deki rodeoya hiç gitmedim... Neden olmasın?

SAN DIEGO HAYVANAT BAHÇESİ

San Diego’da bir hayvanat bahçesi ve vahşi hayvan parkı var, kimilerine göre dünyanın en iyisi. Bir hayvanat bahçesi tutkunu olarak orada koca bir gün geçirdim. Yetişkinler için ideal yerler, zihninizi bir süreliğine gerçeklerden uzaklaştırıyorlar.

Örneğin, bir zürafayı hiç yakından incelediniz mi? Gerçekdışı bir hayvandır. Eğer bir cennet varsa ve gidersem (*burada eğer vurgusu önemli*) Tanrı’ya zürafaları soracağım. Onları yaratırken ne düşünüyordu?

Hayvanat bahçesinde yanımda duran küçük kız, annesine, cevabını benim de merak ettiğim soruyu sordu. “Ne işe yarıyor?” Annesi bilmiyordu. Zürafa neden var olduğunu biliyor muydu? Umurunda mıydı peki? Hayattaki yerini sorguluyor muydu? Zürafaların dilleri altmış sekiz santim uzunluğunda ve siyahtır. Ses telleri yoktur. Zürafaların söyleyecek hiçbir şeyi yoktur. Zürafalık yapar giderler işte.

Zürafanın yanı sıra bir kanguru, bir ornitorenk ve bir orangutan gördüm. Gerçekdışı. Orangutan, tıpkı amcam Woody’ye benziyordu. Woody amca da inanılmaz biriydi. Yeri, bir hayvanat

bahçesiydi. En azından karısının söylediği buydu. Bunun üzerine düşünmeye başladım: Hayvanat bahçelerinde *insanlardan* örnekler de bulunsa nasıl olurdu?

Aslanları izlerken bunu düşünüyordum. Bir erkek, altı dişi aslan vardı. Hayvanat bahçesinde hayat güzel görünüyordu. Aslanlar o kadar doğurgandı ki dişi aslanlara doğum kontrol yöntemi uygulamak zorunda kalmışlardı. Yani aslanlar sadece yiyor, içiyor, kaşınıyor ve katlanmaları gereken sonuçlar olmadan çiftleşiyor. Hayvanat bahçesi onlara su, kalacak yer, tıbbi bakım, yaşlılık güvencesi sağlıyor ve cenaze masraflarını üstleniyor. Ne hayat ama!

Biz insanlar, düşünebilen tek varlık oluşumuzla övünüp duruyor ve bilinçsiz hayatın “yaşanmaya değmediğini” söylüyoruz. Ama zürafaların, kanguruların, ornitorenklerin hayatına bakınca bilinçsiz hayatın hiç de fena olmadığını görüyorum. Hayvanat bahçesi bir gün bana ihtiyaç duyarsa denemeye hazırım. Nesli tükenen canlılar arasında olduğum muhakkak. İnanın bana bilinçli yaşam bazen gerçekten usandırıcı olabiliyor.

Çocuklarınızla büyük, konforlu bir kafesin önünden geçtiğinizi hayal edin. Yere puro izmaritleri, konyak şişeleri, pırzola kemikleri saçılmış ve yaşlı Fulghum, yanında altı güzel kadınla güneşin altında şekerleme yapıyor. Bu sırada çocuğunuz parmakla gösterip soruyor. “Ne işe yarıyor?” Ben de gözümü açıp esniyor ve diyorum ki: “Kimin umurunda?” Dediğim gibi, hayvanat bahçeleri insanları gerçeklerden uzaklaştırıyor.

Aslan, zürafa, kanguru ve diğerleri kendileri olup varlıklarını sürdürüyor. Bir şekilde o kafeslerde, bilinçsiz yaşamlarına devam ediyorlar. Ama insan olmak, bilmek, önemsemek ve sormaktır. Varoluşun parmaklıklarını sarsıp taşlara, yıldızlara, “Ne işe yarıyor?” diye haykırmak ve yankılanan cevaplarla hapishaneler ve saraylar inşa etmektir. Yaptığımız bu, biz buyuz. Hayvanat bahçesi, ziyaret etmek için güzel bir yer ama orada yaşamak istemem.

SIRADAKİ ALTI HİKÂYE

Bu altı hikâye, ayrı bir bölüme ait. Bir komşumla ilgililer. Yan evdeki adamla. Şimdiye kadar yaşadığım yerleri düşündüğümde orayı sevmemin ana sebebinin içinde yaşadığım binalar olmadığını anladım. Komşulardı – harika komşular.

Çoğumuzun hayatında iyi bir komşu olmuştur.

Ya da biz başkası için o kişiyizdir.

Birbirimizi gözetiriz. İyi ve kötü günlerde, birbirimizden pek çok şey öğreniriz. Komşularımız, hayatımızda önemli bir rol oynar. Bununla birlikte onları nadiren biz seçeriz. Bir keresinde, Amerikan yerlisi bir hanım ahabımla ev aramaya çıkmıştım. Evin her zaman ön plana çıkan özellikleriyle ilgilieniyordu – konum, fiziki koşullar, fiyat vesaire. Ama öncelikli iki şartı vardı: komşular ve ağaçlar. Bahçesinde büyük, güzel ağaçlar olan evlere dikkatle bakardı. Ve satın almayı ciddi ciddi düşünmeye başlamadan önce komşularla tanışırdı. Bir evin restore edilebileceğini, hatta yıkılıp sıfırdan tekrar inşa edilebileceğini söylerdi. Ama güzel ağaçlar, uzun zaman isterdi ve

de iyi komşular, yaşam kalitesinde büyük bir fark yaratırdı. Onunla hemfikirim.

Okuyacağınız hikâyelerde de göreceğiniz gibi, harika bir komşuya sahip olacak kadar şanslıydım. Hikâyenin tadını artırmak için biraz mübalağa ettim ama çok değil. Bilgiler doğru. Yan evdeki adam gerçektir.

YAN EVDEKİ ADAM

Birkaç yıl boyunca, dik bir yamaca inşa edilmiş, köhne bir evde yaşadım. Emlakçının deyişiyle “şirin” olan ev, aslında manzaralı bir kulübeden ibaretti.

Ben de evin haline uydum ve bahçeyi “doğal” gidişatına bıraktım. Bitkilerin bahçede istedikleri gibi ve benden destek almaksızın var olmasına göz yumdum. Verandadan bahçedeki canlılara seslenişimi hatırlıyorum. “Kendi başınızın çaresine bakın. Bol şans.”

Tepenin biraz daha yukarısında, Bay Washington oturuyordu. Evi, son derece bakımlıydı. Gözü gibi baktığı bahçesiye bir golf sahasıyla çiçek parkı karışımı gibiydi. Bahçe adamın hayat-taki en büyük gurur kaynağıydı. Sigortacılık yapan, mangalda et pişirmekte üstüne olmayan yaşlıca bir adamdı.

Bay Washington aynı zamanda siyahiydi.

Ve ben değilim. (Aslında tenimin macun renginde olduğu söylenebilir.)

Altmışlı yılların sonuydu ve o yıllarda, bütün protestolara katılan bir eylemciydim – insan hakları, barış ve her konuda fazlasıyla liberal olmanın savunucusuydum. Bay Washington ise,

şey, kendi deyişiyile durum şöyleydi: “Fulghum, sen dibe doğru inişe geçmiş bir soluk benizlisin, ben ise zirve yolunda bir kara köpek. Sakın unutma bunu!” Bunu söyledikten sonra katılırcasına gülmüştü. Beni pek çok açıdan hor görürdü, ben ise onu pek çok açıdan takdir ederdim. Sosyolojide tuhaf bir örnek.

Kendine hitap ederken kullandığı tanımlama beni tedirgin etmişti. Bana “soluk benizli” demesini dert etmemiştim. Kötü niyetle söylemediğini biliyordum. Ama *diğer* söz – şey, o başkaydı. Kendinden hep o şekilde bahseder ve her seferinde gülerdi.

Bay Washington, kusursuz verandasından köhne evime şaşkın ve hoşgörölü bir küçümsemeyle bakardı. Bana sadece acılı fasulyeyi ondan iyi pişirebildiğim ve tam teşekküllü bir alet çantasına sahip olduğum için katlandığını söylerdi.

Ara sıra poker oynardık ve ikimiz de, eşlerimiz hiç hoşnut olmasa da kaliteli purolara düşkündük. Birlikte ırkçılığa karşı ve barış yanlısı yürüyüşlere katıldık. Sevdiğimiz müzik türü de aynıydı: caz. Bir keresinde, neredeyse bütün bir akşamı, John Coltrane ve Johnny Hodges’un solo performanslarını kıyaslamakla geçirdik.

Kahkahası hiç eksik olmazdı, hayatta ne kadar ciddi ve iç karartıcı olaylar yaşanırса yaşansın, olayların komik tarafını görmeyi daima başarırdı. Duyduğum en müthiş gülüşe sahipti.

Göreceğiniz gibi, günlük yaşantımıza devam ederken birbirimize sıra dışı şekillerde yol gösterdik.

Artık hayatta değil ve ben onu gerçekten çok özliyorum.

Ne zaman mangal yapsam aklıma o gelir. Sosu onun tarifiyle yaparım ama hiçbir zaman onunki kadar lezzetli olmaz. Çünkü onun lezzetinin sırrı, kahkahasıydı.

KARAHİNDİBA

Bay Washington, bahçesine fazlasıyla düşkündü. Onun bahçesiyle benimki arasındaki sınır belirsizdi. Her sene, yabani otları ilaçlayarak yok etmeye girişirdi. Garajına girer ve ilaçları harmanlayarak pompasına doldururdu ki bu da genellikle aramızda bir sorun yaşanacağı anlamına gelirdi.

Bir sabah onu, bahçemdeki karahindibalara ilaç sıkarken yakaladım.

“İtiraz etmezsin sanıyordum,” dedi, sanki her şeyin en doğrusunu o biliyormuş edasıyla.

“İtiraz mı? İTİRAZ MI? Çiçeklerimi öldürüyorsun,” dedim isyankâr bir ifadeyle.

“Çiçek mi?” dedi burun kıvrarak. “Onlar yabani ot!” Bahçemdeki karahindibalara iğrenerek baktı.

“Yabani otlar, insanların istemediği yerlerde biten bitkilerdir,” dedim. “Yani neyin yabani ot olduğu kişiye göre değişir. Bana göre karahindibalar yabani ot DEĞİLDİR, benim gözümde onlar ÇİÇEK!”

“Kıçımın çiçeği,” dedi ve arkasını dönüp sert adımlarla evine gitti.

Karahindibaları çok severim. Her ilkbaharda bahçem, ben parmağımı bile kıpırdatmazken sapsarı çiçeklerle dolar. Onlar kendi işine bakar, ben de kendi işime. Çıtır yapraklarından güzel salata olur. Çiçekleri, klasik şaraba hoş bir tat ve zarif bir renk katar. Köklerini kavurup öğüttükten sonra demlerseniz hiç fena sayılmayacak bir kahve elde edersiniz. İnce gövdelerinden tonik çayı olur. Olgunlaşmış ve kurutulmuş yaprakları, demir, A ve C vitaminleri bakımından zengindir ve bağırsakları yumuşatır. Arılar, karahindibaları sever ve işbirlikleri sonucunda ortaya, yüksek kaliteli ballar çıkar.

Karahindibalar, yaklaşık otuz milyon yıldır var. Onlara ait fosiller bulundu. En yakın akrabaları marul ve radika. Papatyagiller familyasından ve bilimsel adı *Taraxacum officinale*. İngilizce adı olan *dandelion*, Fransızca "aslanın dişi" anlamına gelen *dent de lion* sözünden geliyor. Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'nın her yerinde mevcutlar ve kendi kendilerine yayılmışlar. Hastalığa, böceklerle, sıcağa, soğuğa, rüzgâra, yağmura ve insanlara karşı dirençlidirler.

Karahindibalar nadir ve kırılğan olsaydı insanlar bir köküne 24,95 dolar öder, seralarda özenle yetiştirir, hatta sevenleri birleşip dernekler kurardı. Ama karahindibalar her yerdeler, bize ihtiyaçları yok ve istediklerini yapıyorlar. Bu yüzden onlara YABANI OT diyor ve her fırsatta yok etmeye çalışıyoruz.

Eh, bence onlar çiçek ve çok da güzeller. İstediğim yerde, yani bahçemde olmaları benim için bir onur. Ayrıca, pek çok iyi özelliklerinin yanı sıra bir de sihirli. Çiçekler tohuma dönüşünce onları üfleyerek saplarından ayırabiliyorsunuz. Ve düzgün üflerseniz, o minik helikopterlerin tümü uçup giderse, dileğiniz gerçekleşiyor. Sihir. Ya da âşıksanız, sevdiğinizin başında bir taç oluşturuyorlar.

Komşumun bahçesinde, karahindiba ile boy ölçüşebilecek bir çiçek olmadığına bahse girerim. Ve tüm bunlar yetmezmiş

gibi bir de şü var: karahindibalar özgür. Onları koparırsanız kimse laf etmez. İsterseniz kucak dolusu toplayıp götürebilirsiniz.

Yabani otmuş!

Karahindiba sevgim nedeniyle yıllar içinde pek çok mektup aldım. Birkaçının içinde, karahindiba şarabı yapmak için tarifler vardı. Yüz yıl önce, Amerika'da yaygın bir şekilde üretiliyormuş ama bildiğim kadarıyla günümüzde, sadece Iowa'da, Cedar Rapids'ın güney ve batısındaki Amana Kolonisi'nde bulunabiliyor ama satın almak için oraya gitmeniz gerekiyor.

Bununla birlikte, yapılması o kadar zor değil.

*Önce, zorlu deneyimler sayesinde kazanılmış tecrübemle bir tavsiyede bulunayım: Şarap yapımı konusunda ciddiyse-
niz, bölgenizdeki üretici ve satıcıların uzmanlığına danışın ve işlem sırasında kullanacağınız malzemeler ve teknikler hakkında etraflı bilgi edinin. Bu dediğimi ilk denemenizden önce yapmazsanız ikincisinden önce mutlaka yapacaksınız. İnanın bana.*

İşte size karahindiba şarabı için güzel bir tarif – yaklaşık dört litre oluyor:

Bütün malzemelerinizi önceden hazırlayın. Her adımı en baştan planlayın. Mesela, yirmi iki litrelik bir testiye dolduracak kadar suyu nerede, nasıl kaynatacağınızı önceden düşünün.

Nisan veya mayıs ayında güzel bir günde çıkıp beş litrelik bir kabı dolduracak kadar karahindiba başı toplayın. Karahindibaların yıkanmaması gerek, bu yüzden ilaçlama veya gübreleme yapılmış yerlerden toplamamaya dikkat edin. Bu çok önemli.

Çiçekleri, temiz bir testinin içine koyun. Üzerine kaynar su ekleyin ve testinin ağzını tülbent veya muslin ile kapatarak çiçekleri bir gece suda bekletin.

Ertesi gün karışımı süzgeçten geçirip çiçekleri ayırın, ardından sıvıyı bir kez de tülbentten geçirip iyice arıtın. Sıvıyı tekrar testiye doldurun ve üzerine beş dilim limon, beş dilim portakal, bir kilo kuru üzüm, on yedi gram bira mayası ve iki kilo esmer şeker ekleyin. İyice karıştırın.

Testiyi ılık, rüzgâr almayan bir yere koyup üstüne temiz bir havlu örtün. Bir hafta boyunca veya köpürmesi bitene dek günde bir kez karıştırın. Köpük tabakasını her gün almayı unutmayın. Bırakın posa bir iki gün çöksün.

Sonra, şarabı temiz şişelere doldurun. İster mantar tı-palar, ister kapaklar kullanın. Şişeleri, aralık ayına dek kuru, serin bir yerde saklayın. İlk yıl içebilirsiniz ama birkaç sene bekletmeniz de mümkün. Tadı giderek güzelleşecektir.

Şişelere, çiçekleri topladığınız günün tarihini ve hava durumunu not edin. Şarabın içindekiler, bu şekilde baharın anısıyla bütünleşecektir. Şarabın ılık, berrak, sarı bir tonu olmalı – hayata başladığı o güzel nisan veya mayıs günü gibi. Tecrübeyle kazanılmış bir püf noktası daha: Başkasına vermeden önce şişelerden birini veya ikisini açıp tadından emin olun.

Şarap yapımı bir sanattır. Gereken istikrarı yakalayabilmeniz için bu işi ortalama üç kez tekrarlamanız gerekecek. Ama şarabın kalitesi nasıl olursa olsun, güzel bir deneyim yaşayacağınız muhakkak.

Yabani otmuş!

SOPA CİLALAMA

Yan komşum dün evinin oluklarını temizledi. Yağmur borularını da. Daha önce de yapmıştı. Geçen sene onu temizlerken görmüştüm. İnanılmaz. İnsanların olukları ve yağmur borularını temizlediğini kırk yaşında öğrendim. Oysa ben şimdiye dek bir kez bile elim varıp yapamadım.

Bu tür işleri halledebilen insanlara hayranım. Düzenli hayatlar yaşayan insanlara. Gerekeni daima yaparlar, hem de eksiksizce. Bütçelerini her ay düzenleyen insanlar tanıyorum. Biliyorum, inanılması zor ama varlar.

Bu insanların ayrıca, içlerinde bütün güncel ve gerekli dosyaları sakladıkları evrak dolapları (*ayakkabı kutusu değil, dolap*) var. Evde neye ihtiyaç duyuyorlarsa anında bulabiliyorlar. Mutfak dolapları, gardıropları, arabalarının bagajları hep düzenli. Ocaklarının filtresini her yıl değiştiriyorlar. Mekanik aygıtları yağlıyorlar, garantileri bitmiyor. El fenerlerinin çalıştığı yetmezmiş gibi bir de *nerede olduğunu biliyorlar*. Ve daima yedek pilleri oluyor.

Arabalarının en son ne zaman bakıma girdiğini de biliyorlar. Garajlarındaki aletlerin hepsi olması gereken yerde, duvar-

daki askısında duruyor. Vergilerini, içgüdülere ve dualara değil, gerçek verilere dayanarak hesaplıyorlar. Gece yastığa başlarını koyduklarında, yapılacaklar listesindeki tüm maddelerin üstü çizilmiş oluyor. Sabah uyandıklarında tertemiz sabahlıkları yanı başlarında duruyor. Çift çift katlanmış çorapları, çekmecelerine düzgünce dizilmiş. Evet! Yeni güne başlamak için evden çıktıklarında araba anahtarlarının nerede olduğunu çok iyi biliyorlar. Benzin yeter mi, yağı vaktinde koymuş muydum gibi sorularla boğuşmuyorlar.

Böyle insanlar gerçekten *var*. Her işleri düzenli olanlar. Kaosun hükmünden ve düzensizlik yasasından muaf olan kişiler. Onlara her gün rastlıyorum. Toplumun sakin ve başarılı temel direkleri. Lise yıllığınızda, yerlerinde olmak istediğiniz kişiler onlar. Hedeflerine ulaşanlar.

Eh. Ben onlardan biri değilim. Günlük hayat, benim için çoğu zaman bir kümeste durmaksızın tavuk kovalamak gibidir. Hayat, bir hava saldırısı tatbikatıdır. Detayları boş verin.

Ama yeni güne başlamama yardım eden bir hayalim var. Sopa cilalama fantezim. Bir gün, yaşlı bilgelere dönüşen bir heyet kapımı çalacak ve sopa cilalama ritüelinin zamanının geldiğini söyleyecek – iyi-kalpli-ama-iflah-olmaz-şekilde-dağınık-kişiler için geçiş töreni.

Şöyle oluyor. Bunu, çok iyi bir insan olduğunuz ve artık yüklerinizden kurtulma vaktiniz geldiği için hak ediyorsunuz. Önce, size hiçbir yükümlülüğe sahip olmadığınız bir hafta veriliyor. Takviminiz boşaltılıyor. Ne toplantılar ne de günü geçmiş sorumluluklar var – ödenmemiş faturalar, cevaplanmamış telefonlar veya mektuplar yok. Son derece sakin ve huzurlu bir yere götürülüyorsunuz. Karnınız doyuruluyor, her ihtiyacınız karşılanıyor, size çok iyi bakılıyor. Göreviniz çok basit: O bir haftayı, bir sopayı cilalamakla geçireceksiniz. Size zımpara, limon yağı ve bezler veriyorlar. Ve elbette bir de sopa – güzel ama sıradan bir

tahta parçası. Tek yapmanız gereken onu olabildiğince iyi bir şekilde cilalamak. Canınız ne zaman isterse. Hepsi bu: *Sopayı cilala*.

Yaşlı bilgeler, haftanın sonunda gelecek ve yaptığınız işi dikkatle inceleyecekler. Uzmanlığınıza, hassasiyetinize, ruhsal iç görünüze övgüler düzecekler. “Hiçbir sopa *bu kadar* iyi cilalanmamıştı!” diyecekler. Televizyona ve gazetelere çıkacaksınız. Haberlerde şöyle denecek: “İyi kalpli, iyi niyetli adam, sopasını takdire şayan bir şekilde cilaladı!” Bir zafer alayı eşliğinde eve döneceksiniz. Aileniz ve komşularınız size saygı dolu gözlerle bakacak. Caddelerden geçerken insanlar size takdirle bakıp alkışlayacak. Varlığın bir başka düzlemine geçmiş olacaksınız.

Ama dahası var. O günden sonra olukları ve yağmur borularını düşünmek zorunda kalmayacaksınız. Bütçeniz, faturalarınız, vergileriniz, yazışmalarınız, dolaplarınız, çekmeceleriniz, hatta arabanızın bagajı sizin yerinize düzenlenecek. Artık bunlardan sorumlu olmayacaksınız. Yapılacaklar listesinden muaf olacaksınız. Çünkü *sopayı cilaladınız!* Bakın orada, şöminenin üstünde asılı duruyor. Kendinizle gurur duyabilirsiniz! Gerçekten büyük bir iş başardınız. Ve bu kadarı yeterli.

Ah, keşke.

İHTİMALLER

Yan komşuma ne iş yaptığını sorarsanız size, organize suç çetresine mensup profesyonel bir kumarbaz olduğunu söyleyecektir. Aslında, kendisi bir sigortacı. Yaptığı işe tam olarak saygı duyduğu söylenemez ve bu bakış açısı, yaşam felsefesine yansımış durumda. “*Hepimiz kumarbazız,*” diyor. “Her birimiz. Hayat, hiç bitmeyen bir zar oyunu, poker ve at yarışı.” Sonra ekliyor. “Ve ben oynamaya *bayılıyorum!*”

Bununla birlikte, kazancını korumaya çok önem verdiği için ihtimallerin yakın olduğunu gördüğünde, parasını iki tarafa birden yatırır. Bu yaklaşımı, ofisinin duvarına astığı yazılarda felsefi bir şekilde ifade edilir:

Yanındakilere daima güven ama desteyi kendin kes.

Tanrı’ya daima güven ama evini mutlaka yükseğe inşa et.

Komşunu daima sev. Ve yaşamak için iyi bir muhit seç.

Yarışı her zaman en hızlı olan, savaşı en güçlü olan kazanmaz ama paranı onlara yatırırsan iyi edersin.

Yatırımını, öteki yanağı çevirmek ile bu-kadarı-yeter-artık arasına yap.

Paranı, acele-işe-şeytan-karışır ile sona-kalan-dona-kalır arasına yatır.

Kazanmaya dair: Önemi yok. Önemli olan, oyunu nasıl oynadığın.

Kaybetmeye dair: Önemi yok. Önemli olan, oyunu nasıl oynadığın.

Oyunu oynamaya dair: Kazanmak için oyna!

Buna gerçekten inanıyor mu? Hayatını buna göre mi yönlendiriyor? Bilmiyorum. Ama onunla poker oynuyorum. Ve sigortamı ona yaptırdım. Ve şansımı iyi görüyorum.

KARIN AKİBETİ

Yan komşumla birbirimize şüpheyile yaklaşıyoruz. Bana göre o bir Tırmıkçı ve Kürekçi. Dünyanın doğal gidişatına burnunu sokan biri. Yabani toprakları işgal edenlerin soyundan gelme. O ise beni daha basitçe tanımıyor: tembel.

Sonbahar mevsimi boyunca her hafta bahçesine çıkıp düşmüş yaprakları tırmıkla toplar. Kar yağdığındaysa beyaz birikintilere küreğiyle saldırır. Bir keresinde, ya hevesinden ya öfkesinden, buzlanmış koca bir tabakayı temizlemişti. “Tabiat Ana’nın işleri eline almasına izin vermeye gelmez,” demişti.

Bunun üzerine ona, bir kütük kadar bile akı olmadığını söylemiştim. Yapraklar, binlerce, yüz binlerce yıldır dökülüyordu. Dünya, insanlar ve kürekleri ortaya çıkmadan önce gayet iyi idare ediyordu. Tabiat Ana, yaprakları istediği yere serpiyor, onlar da yeni toprak oluşturuyordu. Daha fazla toprağa ihtiyacımız var, demiştim ona. Var olanı giderek kaybediyorduk.

Kar... kar benim düşmanım değildi ki ondan kurtulmaya çalışayım. Kar, Tanrı’nın durup bir soluk almaları ve günü evlerinde dinlenerek geçirmeleri için insanlara verdiği bir mesajdı.

Ayrıca, kar daima kendine çözüm getirirdi. Yapraklarla birleşip yeni topraklar oluştururdu. Organik gübreyi düşünsene, demiştim komşuma.

Kabul etmeliyim ki bahçesi gerçekten bakımlı görünüyor, önemli olan *buysa* tabii. Ve geçen kar yağışında arabasına binmeye çalışırken o düşmedi, ben düştüm. Bir Tırmıkçı ve Kürekçi de olsa iyi bir komşu. Bundan hiç şüphem yok.

Ama benim bahçemde kırmızı, sarı, yeşil ve kahverengiden oluşan bir Şark halısı var. Onunkinde yok. Onun kar küreyerek geçirdiği zamanı ben, temmuzda portakal suyuyla karıştırmak üzere şişelere kar doldurmakla geçirdim. Kar yağarken, sesleri kaydettim ve kaydettiğim kasetin bandını çıkarıp Noel hediyelerini paketlemekte kullandım. (*Karın pek çok kullanım alanı var.*)

Noel’de, komşuma hediye olarak aynı kasetin bandıyla sarılmış bir şişe kar verdim. O ise bana bir tırmık hediye etti. Birbirimize, hediyelerimizi en iyi nasıl değerlendirebileceğimize dair önerilerde bulunuyoruz. Sanırım bir dine mensup değil, onu kazanmaya çalışıyorum. O ise çok fazla abarttığımı düşünüp bana geri adım attırmaya çalışıyor.

Ama sonuçta, galip benim. Çünkü onunla ben –hatta siz– yapraklar ve karla aynı akıbeti paylaşacağız, sonunda onlarla aynı yere gideceğiz. Tırmıkla toptasak da, küresek de.

SAÇ

Saçlar, her ay yaklaşık bir virgül yirmi beş santim uzuyormuş. Nereden öğrendiğini bilmiyorum ama bu bilgiyi, berberlerimizi kıyasladığımız sırada komşum Bay Washington'dan duydum. Bu demektir ki son on altı yılda berberim, kafamdan yaklaşık iki buçuk metre uzunluğunda saç kesmiş.

Her zamanki gibi randevu almak için arayıp berberimin işi bırakarak bina bakımına başladığını öğrenene dek bu konunun üstünde durmamıştım. Nasıl yani? Berberim bunu bana *nasıl* yaptı? Berberim. Ailemden birini kaybetmiş gibiydim. Onunla ilişkimiz, istatistiklerin çok ötesindeydi.

Birbirimiz için basitçe "berber" ve "müşteri" olarak başladık. Sonra, "cahil hödük berber" ve "solcu entel papaz" olduk. Ayda bir kez, dünya, hayat ve bulunduğumuz yerler üzerine konuştuk. İnsan hakları, Vietnam ve yapılan pek çok seçime dair fikir alışverişinde bulunduk. Birbirimize ayna tuttuk, garip bir şekilde birbirimizin sırdaşı, dert ortağı, günah çıkarıcısı, terapisti, yoldaşı olduk. Otuzlu ve kırklı yaşlarımızı birlikte tecrübe ettik. Tartıştık, kavga ettik, şakalaştık ama hiçbir zaman saygıda kusur etmedik.

Sonuçta ben onun *müşterisiydim*. Adam elinde usturasıyla yanımnda *duruyordu*.

Babasının polis olduğunu, çok küçük bir kasabada, maddi zorluklarla büyüdüğünü ve Kızılderililer hakkında önyargılara sahip olduğunu öğrendim. O da, benim çocukluğumun da benzer şartlar altında geçtiğini ve zencilere karşı önyargıyla büyüdüğümü öğrendi. Çocuklarımız aynı yaştaydı, babalığın güçlüklerini birlikte yaşadık. Eşlerimizle, ocuklarımızla yaşadıklarımızı paylaştık, araba ve bahçe sorunlarımızdan bahsettik. Tatil gününü, huzurevlerindeki ihtiyarların saçlarını para almadan keserek geçirdiğini öğrendim. O da benim hakkımda birkaç iyi şey öğrenmiştir sanırım.

Onu berber dükkânı dışında bir yerde hiç görmedim, karısı ve çocuklarıyla tanışmadım, sofralarına oturmadım. Yine de hayatımın çok önemli bir parçası haline geldi. Belki komşu olsak hayatımda bu kadar önemli bir yeri olmayacaktı. İlişkimizin kalitesi kısmen, farklı bir mesafeye dayanıyordu. Yokluğu, benim için ciddi bir kayıp oldu. Artık saçımı kestiresim gelmiyor, gerçi boyunun bir metreye ulaşması garip görünebilir.

Farkında olmaksızın birbirimizin hayatında önemli kişiler haline geliyoruz. Köşedeki manav, oto tamircisi, aile doktorumuz, öğretmenler, komşular, iş arkadaşları. Hayatın çeşitli alanlarında güvendiğimiz ve daima “orada” olan iyi insanlar. Günlük hayatta bize eğitim veren, bizi kutsayan, yüreklendiren, destekleyen, moral veren kişiler. Bunları onlara hiç söylemeyiz. Neden bilmiyorum ama öyle.

Elbette bizim de böyle destekleyici rollerimiz var. Bize bel bağlayan, izleyen, bizden öğrenen ve alan insanlar var. Ve biz de onlar için ne kadar önemli olduğumuzu hiç duymuyoruz.

Kendi değerinizi azımsamayın.

Belki kanıtını hiçbir zaman görmeyecek, itirafını duymayacaksınız ama sandığınızdan daha önemlisiniz. Sizsiz yapamayacak insanlar var ve hep olacak. Ama bunların kim olduğunu çoğu zaman bilmeyeceksiniz.

İyi bir adamla ilgili eski bir sufi hikâyesi hatırlıyorum. Adam, iyilikler yapmayı ve hiçbirinin farkında olmamayı dilemiş. Tanrı bu dileğini kabul etmiş. Sonra bunun çok iyi bir fikir olduğuna karar vermiş ve bu yeteneği insanların tümüne bahşetmiş.

Ve bugüne kadar öyle olagelmiş.

DÜŞÜNCELER

Anaokulu'nun ilk yayımlanmasından bu yana geçen süre içinde pek çok okuyucu bana şu soruyu yöneltti: "Eee, anaokulundan sonra hiçbir şey öğrenmediniz mi yani?" Cevap elbette evet. Sadece zaman ve tecrübenin öğretebileceklerini öğrendim. Yazdıklarım, yaşadığım hayatın vakayinamesi. Yaşadıklarımın kaydı. Altı yaşımdan beri öğrendiklerimin giderek büyüyen listesinde şu cümleler ön plana çıkıyor:

Her şey uzaktan daha iyi görünür.

Sebep olduysanız, sonucuna katlanmak zorundasınız.

Her şey gübre.

Onlar yok, sadece *biz* var.

Aklınızdan geçen her şeye inanmak hata.

Her şeye alışılıyor.

Bazen durum, görüldüğü kadar kötüdür.

İyi geceler öpücüğü vereceğiniz birinin her daim olması çok faydalıdır.

Anaokulu kurallar listesine bunları ekleyebilirsiniz.

Dahası var ama size anlatabilir miyim bilmiyorum. Nedense bugünlerde bilip de ifade edemediklerim çok fazla. Sözcüklerin

ötesinde bir yerlerde, nihayet bir kavrayışa ulaştım: Büyük resmi algıladım. Einstein'ın bile kâğıda geçiremediği, ifade edilemez Birleşik Alan Teorisi. Nihayet anladım.

Bir zamanlar, doğru sözcükleri bulmanın çok önemli olduğuna inanırdım. Şimdiyse sözcüklerin hiçbir zaman tam anlamıyla doğru olamayacağını biliyorum. İyi yaşanan bir hayat, her daim yapım aşamasındadır. Artık kimseyle mecazlar ve sözdizimi hakkında tartışmıyorum. Söylememiz gerekenler, yaptıklarımızdan daha önemli değil. Kuralları boş verin, hayatı gösterin. Bana ne düşündüğünüzü veya umduğunuzu söylemeyin, yaptıklarınızı gösterin. Anladınız mı? Yapmanız gereken bu.

Elbette yaşayan bir çelişki olduğumun farkındayım – sürmekte olan bir çalışma.

F. Scott Fitzgerald, “Yazarların tam olarak kişiler olduğu söylenemez... tek bir kişi olmaya çalışan pek çok insandır onlar,” demiş. Ben de böyleyim. Bu yüzden bütün eserlerimin altında yatan tema *değişim* – doğruluğa duyulan, kişinin ve başkalarının yaşamını değiştirmeye yol açacak kadar yoğun bir özlem. Hayatımı, hikâyelerim doğrultusunda yaşamak için çok çalışıyorum.

Son olarak, geçmişe dönebilseydim neyi farklı yapacağımı düşündüm ve “Hayata tekrar gelebilerseniz nasıl yaşardınız?” sorusunun cevabını buldum.

Dikkatle düşündüm, her şeyi hesaba kattım ve şu sonuca ulaştım: Hayatımı aynen tekrar yaşadım.

Robert Fulghum

SON SÖZ

En sevdiğim kitap bitişi. Aslında bu bir son değil. James Joyce'un, *Finnegan's Wake*'i cümlelerin tam ortasında, bir noktalama işareti kullanmadan havada bitirmesinden bahsediyorum. Bazı otoriteler, sondaki yarım cümlelerin ilk cümleyi tamamlayıp sonsuz bir döngü yarattığına inanıyor. Umarım öyledir. Hoşuma gitti.

Bu kitabı, geçmişte nerede olduğumu, halihazırda nerede bulunduğumu ve nereye gittiğimi düşünme döngüsünün bir parçası olarak tekrar değerlendirdim, düzenledim ve genişlettim. Her şey yolunda giderse bunu yapmaya devam edeceğim, Anaokuluna geri döneceğim ve...

Yazar Üzerine

Robert Fulghum bir yazar, filozof ve konuşmacıdır ama hayatının çeşitli dönemlerinde bir kovboy, folk şarkıcısı, IBM satıcısı, profesyonel sanatçı, rahip, barmen, resim öğretmeni olarak da çalışmıştır ve aynı zamanda bir babadır. *Ne Biliyorsam Hepsini Anaokulunda Öğrendim* ülke çapında seyircileri büyüleyen birçok tiyatro eserinin ilham kaynağı olmuştur. Fulghum ayrıca, içlerinde *Üzerine Yattığımda Alev Alev Yanıyordu*, *Hoppalaa!*, *Maybe, Maybe Not*'ın bulunduğu ve *New York Times* çok satanlar listesine giren birçok kitap yazmıştır. Ayrıca, *Ne Biliyorsam Hepsini Anaokulunda Öğrendim* ve *Uh-Oh, Here Comes Christmas* isimli iki oyunu vardır.

Daha fazla bilgi için www.robertfulghum.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

"BU ÇETİN DEVİRDE BİZE DARBELER İNDİREN
KÖTÜLÜKLERE KARŞI GÜÇLÜ BİR PANZEHR."

Baltimore Sun

Robert Fulghum, yirmi beş yıl önce *New York Times* çok satanlar listesinde bir numaraya oturan basit bir kitap yazdı. *Ne Biliyorsam Hepsini Anaokulunda Öğrendim* bütün dünyada sevildi ve on milyondan fazla sattı.

Fulghum bu kitapta hayata, ölüme, sevgiye, hüzne ve en iyi pişmiş bifteğe kadar tüm fikirlerini paylaşıyor. Kirli çamaşır yığnında saklı kıymetli dersler... bir kutu pastel boyanın sihri... sardalyelere karşı saklambaç ve bu oyunların, Tanrı'nın doğasıyla ilgisi.

Ne Biliyorsam Hepsini Anaokulunda Öğrendim, okura hayata ve küçücük detayların önemine ilişkin bir bakış sunuyor. Kitabın ilk basımından sonra Robert Fulghum'un yazdıklarını düşünme, değerlendirme, tekrar tartma fırsatı oldu ve bu baskıya, klasik konu başlıklarına dair yeni fikirler ve yirmi beş yılın sonunda yeni bir giriş yazısı ekledi.

Belki hayata dair bu yazılar, günümüzün kaotik, zorlayıcı dünyasında, basit olaylarda derin bir anlam bulunabileceğini keşfeden okuyucularda çok daha yoğun etkiler yaratacak.

"Temiz hava kadar evrensel ve bir köknar ağacının kokusu kadar canlandırıcı."

Los Angeles Times

"Basitlikte haşmet gizlidir."

San Francisco Chronicle

altinkitaplar.com.tr

ISBN 978-975-405-173-5

9 789754 051735

13 t

